

planinski vestnik 8¹⁹⁷¹

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXI

Danilo Cedilnik	Mesečnika	357
	Rendez-vous hautes montagnes	360
Prof. Kalevi Heinila	Od športno-tehničnega pojmovanja ...	360
Janez Jeram	Na meji Primorske	362
Zorko Jelinčič	Pusti in razrvani kras	365
Ivan Šavli	V objemu planin	369
Nada Kostanjevec	Naš dan planincev	372
Marija Rutar	Naše gore – naša mladost	377
Marija Rojnik	Prva najina smer	381
Ing. Pavle Šegula	Počasi se daleč pride	382
Dr. Rafko Dolhar	Planinska vertikala	386
Marijan Brecelj	Večerja	389
Ciril Zupanc	Svinjak nad Bovcem	390
Ciril Zupanc	Alfred Hvala ...	390
	Društvene novice	392
	Alpinistične novice	397
	Varstvo narave	398
	Iz planinske literature	399
	Razgled po svetu	401

· Naslovna stran: Škofja Loka

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišaje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

MESEČNIKA

DANILO CEDILNIK

uči v Martuljku so zbledele spričo svetle, srebrne mesečine, ki je pobelila pokrajino. Opazoval sem žaromete vozil, ki so se čisto počasi pomikali po cesti. Noben zvok ni prišel do naju, le šumenje kuhalnika je dopolnjevalo čudoviti mir. V kotu je gorela sveča. Njen plamenček je rahlo vztrepetal ob najinih gibih.

Polica, izkopana v strmem snežnem žlebu, dovolj velika, da bova lahko oba ležala. Vse naokrog so zapičeni v sneg klini in dereze, po tleh križem kražem leži vrvi. To je bilo najino prenočišče.

Željno sva opazovala, kdaj bo voda zavrela, saj sva bila po celodnevem plezanju zelo zdelana. Obenem sva se pripravljala na noč.

Vse se mi je zdelo neresnično, ko sem zrl v globino pod seboj. Kot tisti srebrni pasovi mesečine, ki so prodrli skozi drevesne krošnje, ko sva v torek zvečer hodila pod Srce. Po njih sva stopala kot po pisani preprogi in imel sem občutek, da sanjam nekaj čudovitega. Boro se je sukal okrog kuhalnika ter si tiho prepeval, moje misli pa so oživile prejšnji dan. Ali je mogoče, da smo bili včeraj še v Ljubljani, danes pa sva že nad Dibonovo polico. V ponedeljek zvečer smo imeli pri Macu pravi cirkus. Mitja, Šrauf, Marjan, Boro, Mac, vsi so govorili samo o Špiku in o dobrih razmerah. Letali so sem in tja ter mrzlično iskali opremo. Delali so spiske in načrte. V vse to sem padel, ko sem se pojavil pri Macu. Telefonirali so mi na Stari vrh, naj takoj pridem, nič nisem vedel zakaj.

– Ali greš v Špik?

– Špik pozimi. Že nekaj let nazaj smo ga opazovali, belega in mrkega.

– Grem. Kdaj?

– Jutri.

Naslednji dan popoldne naju je Mac peljal proti Gorenjski. Pred mostom v Martuljku, kjer se odpre pogled na vso Martuljkovo skupino, je zmanjšal hitrost. Sklonjeni naprej smo se skozi prednje steklo zagledali v belo steno špika. Nihče ni spregovoril in poslovili smo se brez hrupa.

Preko belih polj, posejanih z redkimi kozolci, sva se težko obložena napotila pod Srce. Police so škripale v ritmu korakov.

Zjutraj sva začela plezati prosto, drug za drugim. Nekaj ur pozneje sva bila že visoko v steni. Nisva si upala govoriti, da ne bi prebudila dremajoče stene. Zdelo se nama je, da bi glasno govorjena beseda zaustavila čudoviti ritem napredovanja.

Po konicah derez sva se vzpenjala, v rokah sva imela ledno kladivo in dolg klin, na hrbtu pa težke nahrbtnike.

Končno pa sva se le navezala in konec je bilo imenitnega prostega plezanja. Sledilo je zabijanje klinov, potegovanje nahrbtnikov in dolgotrajno čakanje na stojišču.

To čakanje ima svoje posebnosti. V začetku tisti, ki varuje soplezalca, zavzeto gleda vsak njegov gib. Potem mu pogled počasi zdrsne navzdol, proti dolini. Tam doli je polno mikavnosti.

Sledi pevska ura, ko postane varujoči izrazito pevsko navdahnjen. Od poskočnih popevk počasi pripoje do žalostnih pogrebnih pesmi in sentimentalnih podoknic. Ko se tega naveliča, nekaj časa posluša prijateljevo robantenje in preklinjanje. Konča se umirjeno, ko naslonjen na steno sanjari in čaka, da se bo ves premražen in trd odpravil naprej.

Nič več se nisva tihotapila čez steno. Sedaj se nama je krepko postavila v bran. Ostalo je le še spoštovanje in negotovost. Precej visoko sva že bila in čeprav je spodnji del stene lažji, sva računala, da bova do sem plezala dva dni. Prevelik uspeh vzbuja v človeku dvom in strah. Nama se vendar ne more nič zgoditi. Kaj vse sva doživela v zajedi šit! Živa sva prišla iz Dularjeve zajede. Nedvomno naju hribi ljubijo, saj sva njihova zvesta obiskovalca. Če je tisto res, da pametni v steni obračajo, potem sva bila do sedaj kar precej pametna.

Tokrat pa oba veva, da ne bova obrnila.

Slastno sva pila juho. Pri tem sva si opekla jezik in prste, ki so moleli iz obrabljenih rokavic. Nato sem oblekel rezervno srajco in čez druga mokra oblačila. Boro pa je zopet topil sneg.

Pod steno je zatrepetala lučka. Prijatelji so bili spodaj. Pod Srcem. Zaklicala sva navzdol in prišel je do naju odgovor. Vesela sva bilo njihove bližine. Potem sva se spravila spat. Sveča je rahlo trepetala in ugasnila pa tudi midva sva zaspala.

Luna pa je skrivnostno plavala po nebu in osvetlila temno steno široke peči. Redke zasnežene police so se zalesketale, zraven pa sva videla svetle pasove med temnejšimi previsnimi deli. Kot v torek zvečer, ko sva hodila po gozdu.

Za Stolum se je nebo obarvalo. Zvezdnato nebo je strnilo svojo svetlobo v sijajen sončni vzhod. Vsa jutranja opravila so bila že za nama. Kje le bova visela naslednjo noč?

Tudi prijatelji so bili že pokonci. Drobne pike so se pomikale proti steni.

Nekaj črnega je padlo preko stene.

Rokavica!

Odbijala se je od skal in izginila na spodnjih snežiščih.

Meter za metrom napredujeva. Boro je v velikem stilu vodil. Tukaj je bilo poleti, ko sem direktno smer plezal z Mitjem, polno klinov. Sedaj pa je vrv prosto visela navzdol in visoko nad seboj sem videl prijatelja v širokem razkoraku. Kakšen plezalec!

Trenutek nepazljivosti in zopet izgine v globini kos opreme. Včasih zažvenketa klin, ko brneč zleti iz razpoke. Potem gre po isti poli fotoaparata. Nič ne bo z enkratnimi posnetki. Taka je torej cena za steno. Da le ne bo višja. Začel se je pravi boj, poln napadov in obrambe, ko sva osvajala posamezne dele stene.

Ob treh sva si skuhalo polento. Bilo je ravno dovolj prostora, da je vsaj eden za silo stal in držal kuhalnik, medtem ko je drugi visel na klinu. Poleg tega nisva vedela, kje bova zvečer. Izkazalo se je, kako prav sva ravnala.

Popoldne je bliskovito minevalo. Vrhovi so se pordečili, doline pa so tonile v hladnih barvah. Potem so oblike postane neizrazite in temna noč naju je počasi zagrinjala. Čas je tekel vse prehitro. Tukaj, kjer sva bila, si nisva mogla pripraviti prenočišča. Navpična stena je bila brez polic, vse se je v mogočnem zagonu poganjalo proti zvezdam. Boro je izvlekel baterijo in krog svetlobe je nemirno plezal po steni ter iskal prehodov.

Varoval sem ga v stremenih in noge so mi počasi otrpnile. Na klinu ob sebi sem imel obešena oba nahrbtnika, ki sta me odrivala v stran. Name pa je padal slap snega, ki ga je Boro spodnašal pred seboj, ko je iskal oprimke. Nabiral se je med menoj in steno ter me potiskal navzdol. Nisem se mogel ozreti navzgor, da bi slišal, kaj mi vpije prijatelj. On pa je zaman izgubljal energijo.

Izčrpan od celodnevnega plezanja se je boril za centimetre, jaz pa sem krčevito držal vrv. Z jezikom sem lovil sneg ter si močil razsušene ustnice.

Ali bo luna vendar že vzšla. Glej jo, kako se je prikazala izza Stola, bleda in mrka. Dobra zaveznica nama je bila. Stena se je izvila iz teme in se zalesketala v srebrnini. Poizkušal sem zravnati noge. Mokra obleka na meni je zmrznila.

Vrvi je konec.

Tulil sem navzgor in zdelo se mi je, da me je prijatelj razumel. Slišal sem ga, kako je zabijal klin.

Spodaj v dolini so šli že spat. Morda je kdo, ki ni mogel zaspati, gledal v špik, kjer je trepetala drobna lučka, kot da bi zvezda zašla prenizko. Presenečeno je strmел navzgor. Kdo neki je tam gori? Kaj preživlja?

Naložil sem si nahrbtnik, drugega pa pripel na pomožno vrv. Preplezal sem nekaj metrov, vseskozi na meji padca. Zelo sva bila izčrpana. Zdelo se mi je, da bodo prsti popustili, če jih ne bom nadzoroval z očmi. Boro je imel slabo stojišče. Plezal je naprej. Kako naj ga varujem? Zagozdil sem se v ozek, plitek kamin. Če sem se poizkušal obrniti, se je težki nahrbtnik zadeval ob steno in izgubljal sem ravnotežje. Čakala me je prečnica v desno. Najprej sem na vrvi zanihal proti desni nahrbtnik. Ne vem, kako sem prišel potem tja še sam. Bil sem na koncu z močmi, pa sem vendar plezal, plezal z vsem telesom, ne glede na stil. Zanohtalo se mi je v roke, po čelu pa so mi tekale potne kaplje. Spominjam se posameznih oprimkov, mokrih in poleđenelih. Prišel sem do prijatelja. Naslanjal sem se na steno in lovil sapo. Nato sem se ozrl navzgor.

Luna je zvesto razsvetljevala kraj najine pustolovščine. Ne preveč strmo snežišče in tam na koncu snega so bile zvezde, tam je bil greben.

Vlekla sva nahrbtnik, ki se je nekje zataknil, in zdelo se nama je, da ga ne bova nikoli dobila k sebi. Napete mišice na rokah so trepetale. Bila sva na meji psihičnih in fizičnih zmožnosti, potrebna hrane in počitka. Nazadnje sva ga potegnila do sebe, vsega raztrganega.

Nato sva po snegu prišla na greben. Po razgretih obrazih naju je pobožal veter. Še dva raztežaja sva plezala po grebenu in stala sva na vrhu Špika. Pogledal sem na uro. Ena po polnoči. Pred nama je strmela v noč mogočna stena Škrlatice, preko Krnice pa naju je pozdravljala luč Erjavčeve kočice.

Tavala sva po belem vrhu, luna se nama je zavezniško smehljala, najini senci pa sta božali sneg in skale.

Ko se je zdanilo, sva se vpisala v knjigo na vrhu. Prva sva bila to leto na vrhu in to preko direktne smeri.

Potem sva se z dolgimi koraki napotila v dolino.

Boro Krivic in Danilo Cedilnik – oba člana AO Ljubljana-Matica – sta med 9. in 12. februarjem 1971 preplezala severno steno Špika po direktni smeri. V letnih razmerah je smer ocenjena s V+. Pod steno sta prišla v torek zvečer, 9. februarja. Pod Srcem sta prvič bivakirala. V sredo 10. februarja sta plezala ves dan in drugič bivakirala 2 raztežaja nad Dibonovo polico. Ta dan je bila stena popolnoma pod snegom. V četrtek 11. februarja sta se spoprijela z zajedo, ki je bila skoraj kopna, tako da sta dereze pospravila v nahrbtnik. Noč ju je ujela 4 raztežaje pod grebenom. Odločila sta se plezati dalje. V petek 12. februarja ob 1. uri ponoči sta dosegla vrh Špika.

S seboj sta imela 30 skalnih klinov, nekaj dolgih aluminijastih klinov za sneg, 25 vponk, 5 zagozd, 2 ledna kladiva, cepin, dve lestvici in dve najlonski vrvi po 40 m. V steni sta pustila 10 klinov. Hrane sta imela za 5 dni, kuhala sta z butanom. Samega plezanja je bilo 26 ur. Vreme je bilo vseskozi lepo, ponoči je precej pomagala polna luna. Stena je visoka 900 m.

RENDEZ-VOUS HAUTES MONTAGNES

V prejšnjih številkah smo že opozorili na ta mednarodni dogodek v naši Kranjski gori, v prejšnjih letnikih pa smo redno spremljali ta srečanja najboljših alpinistk na svetu.

V Kranjski gori se bodo alpinistke zbrale 21. avgusta t. l. Naslednji dan jim bosta predavala ob diapozitivih dr. Kambič in Aleš Kunaver, 23. in 24. avgusta je na sporedu plezanje (Triglav, Stenar), 25. 8., 26. in 27. 8. plezanje v Tamarju, 27. avgusta jim bo PZS priredila banket, 28. in 29. 8. pa bodo gostje odšle iz Jugoslavije. V primeru slabega vremena bodo namesto plezanja kratki izleti v okolico Kranjske gore.

Za srečanje alpinistk v Kranjski gori 1971 je prišlo precej prijavn: iz Avstrije 6, iz Francije 7, med drugimi Jeanne Franco, iz ČSSR 10, iz Bolgarije 4, iz Nizozemske 4–6, iz Anglije 7, iz Poljske 4, iz SR Hrvatske 1, iz Italije 4–6, med drugim Buscaini-Metzeltin Silvia s soprogom, iz Zah. Nemčije 8, iz Švice 9, med drugim znamenita Loulou Boulaz in Paul Etter, viden švicarski alpinist. Morda pride tudi Vaucherova, ki je bila letos članica IHE (mednarodne himalajske ekspedicije). Od slovenskih alpinistk sta se doslej prijavili prof. Barbka Ščetinin in ing. Nadja Fajdiga.

Gostjam želimo prijetno bivanje in mnogo lepih tur v naših stenah!

OD ŠPORTNO-TEHNIČNEGA POJMOVANJA

K ANTROPOCENTRIČNEMU KONCEPTU

PROF. KALEVI HEINILÄ, HELSINKI

(Iz referata na IV. mednarodnem seminarju komisije za »Šport in prosti čas« pri Mednarodnem svetu za šport in telesno vzgojo ICSPE, 6. do 10. septembra 1971 na Finskem.)

Demokratizacija – antropocentrizem

Prebujena zavest o novih problemih družbe in človeka kot posameznika je okrepila politično demokracijo: pri odločitvah mora imeti vsakdo pravico soodločanja. Volilna pravica ni več omejena samo na udeležbo pri javnih volitvah, različne ljudske skupine hočejo imeti vse bolj vpliv na vsakdanje politične odločitve, braniti svoje pravice in sodelovati pri razvoju življenjskega okolja. Čim učinkovitejši je proces demokratizacije družbe, tem manjša je skupina tistih, ki neprestano molčijo. Demokratizacija pomeni rastoče možnosti za človeka in za skupine ljudi, da bi pri načrtovanju družbenega razvoja sodelovali. To pa pomeni bolj antropocentrično družbeno politiko, ki priznava različne potrebe in pogoje posameznikov in skupin, obenem pa tudi poudarja enako pravico do življenjske blaginje, dobrega počutja in uveljavljanja.

Celovita osebnost

Vse obsegajoči ideal človeka, ki je usmerjen k nedeljivi celovitosti osebnosti, poudarja mnogostranost. Zato priporoča politika prostega časa tako planiranje, pri katerem nastajajo vzporedno plavališče in knjižnica, športna in kulturna dejavnost, razvedrilo in konjiček prostega časa – vse to morda pod isto streho in za istega človeka. Človek ne živi samo od športa in tudi ne samo od kulture. Življenje terja oboje.

Dvoje naziranj o športu

Razvojne smeri naše današnje telesne kulture bi lahko omejili na dvoje različnih, delno nasprotujočih si naziranj ali ideologij. Za športni razvoj je bilo značilno, kakor smo že v uvodu ugotovili, poudarjanje tekmovanja, ki je vzklilo iz nacionalnih prestižnih interesov. Tako športno usmerjenost imenujem darvinistično, ker je zanjo značilno poudarjanje športnega dosežka oziroma boljšega rezultata. To vodi do razločevanja med močnimi in nadarjenimi na eni strani ter med šibkimi in nendarjenimi na drugi. Športno planiranje v duhu darvinističnega pojmovanja gradi standardizirana, po mednarodnih predpisih normirana tekmovališča, njihovo planiranje pa ne zahteva kaj več kakor gradbeno in športno-tehnično znanje. Drugo naziranje o športu, ki stopa močno v ospredje, bi lahko označili kot antropocentrično ali humano. Gre za človeka, za njegove potrebe in za pogoje, v katerih se lahko športno udejevtuje. Po tem naziranju sta telesna vzgoja in šport namenjena vsem ljudem, ne da bi kogarkoli zaradi njegove dispozicije ali fizične sposobnosti diskriminirali; nasprotno, neomejene možnosti in bogastvo pojavnih oblik telesne kulture naj bi prilagodili pogojem in potrebam slehernega posameznika. Če lahko označimo izhodišče za planiranje po darvinističnem športnem pojmovanju kot »športno tehnično« – (**»planning for sport«**), tedaj lahko govorimo tudi o novem, ki izhaja iz humanističnega pojmovanja, o planiranju telesne vzgoje in športa za slehernega posameznega človeka (**»planning for man in sport«**).

Darvinistično pojmovanje športa

1. Najvažnejša stvar je rezultat
2. Primerjava dosežkov
3. Tekmovanje je glavna spodbuda
4. Specializacija
5. Splošno veljavni in za primerjavo izoblikovani predpisi
6. Prednost velja najboljšim in najbolj nadarjenim

Humanistično pojmovanje športa

- Najvažnejša stvar je udeležba
Smoter je v samem dosežku
Športno udejevtovanje je spodbuda
Mnogostranost
Prilagoditev na pogoje in potrebe
Enake pravice za vse

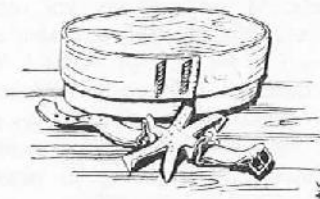
Pri planiranju telesne vzgoje in športa, ki je usmerjeno k človeku, se je treba ozirati predvsem na tiste skupine ljudi, na katere so v telesno-kulturni politiki po darvinističnem pojmovanju premalo mislili ali pa so jih povsem pozabili. Med te sodijo otroci predšolske dobe, odrasli v »kritičnih letih« (po 35. letu), vse ženske, vse bolj številne skupine upokojencev in sploh starejših, kakor tudi skupine razvojno prizadetih in invalidov.

Upoštevanje potreb teh ljudskih skupin je pri planiranju za treniranje, počitek, razvedrilo in športno udejevtovanje izredno velikega pomena, ker so njihove možnosti, da bi se sami borili za svoje pravice v družbi močnih, zelo majhne. Pri tem je izvzeta samo skupina odraslih.

(Iz nemščine prevedel Drago Ulaga)

Prof. Drago Ulaga je na cit. mednarodni seminar komisije za šport in prosti čas aprila t. l. prejel povabilo kot predstavnik naše Visoke šole za telesno kulturo in kot dolgoletni pedagog, raziskovalec in publicist, ki je v svojih delih vselej zastopal koncepte, kakršne razvija finski profesor v svojih tetah. Ker so nami planincem zelo blizu in jih s svojimi koncepti in z delovanjem razvijamo in razširjamo, jih deloma objavljamo kot potrditev in navodilo za našo akcijo med mladino in vsemi planinskimi generacijami.

Op. uredništva

NA MEJI PRIMORSKE

JANEZ JERAM

Preko obokanega mostu med Idrijo in Spodnjo Idrijo nas popelje strma cesta proti Ledinski planoti. Tam bomo začeli naše popotovanje po geografski in »politični« meji med Primorsko in Gorenjsko. Potovanje bo morda zanimivo geografsko kot politično, saj je tod potekala bivša italijansko-jugoslovanska meja.

Že pred Ledinami, kjer se cesta prevali z idrijske na žirovsko stran, nas na ledinskem Razpotju pozdravi ob cesti majhna gostilna. Na njenem vходу je pritrjena pločevinasta tablica z napisom: Slovensko planinsko društvo, Razpotje (704), razvodje med Črnim in Jadranskim morjem. Že ta stavba je prvi geografski fenomen, klasičen primer razvodja, saj teče z ene strani strehe voda v Črno, z druge pa v Jadransko morje. Takih izrazitih razvodij je proti Poreznu še več, le tablic, ki bi to označevale, ni. Tu stopimo na planinsko transverzalo, ki pa je, vsaj v začetku, zelo malo »planinska«. Kake pol ure hoda poteka kar po kamionski cesti. Zavaljo tega so se nekateri »klasični« planinci pritoževali. Marsikomu pa tudi to prav pride, saj se lahko pripelje z motornim vozilom do planinskega žiga na Sivki.

Dokaj dobre ceste, ki preprežajo to področje, so bile zgrajene med italijansko okupacijo ter po vojni. Italijani so jih namreč zgradili iz strateškega razloga, zato so segale le do takratne meje, danes pa so jih marsikje podaljšali in spojili s cestami na gorenjski strani. Čeprav smo takrat z mržnjo gledali na gradnjo teh cest, jih danes koristno uporabljamo. Politične spletke ob tej »meji« lahko primerjamo s pravdami med posameznimi kmetijami v teh krajih. Naseljevanje je tu potekalo z gorenjske in primorske strani. Zgodovina beleži že takrat neko razmejevanje med Škofjeločani in Tolminci. Ta nasprotja pa so se skozi stoletja zgladila in prvi politični mejnik med ljudstvi tega področja je postala šele italijansko-jugoslovanska meja. Ta pa ljudi v bistvu ni ločevala, saj je prav njena navzočnost opozarjala ljudstvo k narodni zavesti, na skupna stremeljenja po ponovnem zedinjenju in pravični politični razmejitvi. Prispeli smo do vasi Ledine, potisnjene ob pobočje Gradišča in Sivke. Ledine so precej strnjeno naselje na višini 800 metrov. Nekoč je bila to popolnoma »kmečka« vas. Danes pa je večina vaščanov zaposlenih v Idriji ali Zireh.

Nekateri se vračajo domov vsak dan, drugi ob sobotah; mnogo pa se jih je že za stalno izselilo. Kot umetniško posebnost tega kraja naj omenim dragoceni freski Jakoba Šubica v cerkvi sv. Jakoba.

Na Veharjevi hiši, kjer je bil rojen Anton Žakelj-Ledinski (1811–1881), pesnik in zbiratelj ljudskega blaga, je vzdana skromna spominska plošča. Pod vasjo so ruševine poslopja obmejne straže. Nad vasjo pa je lepo urejeno partizansko grobišče.

Na Ledinski planoti je še več manjših naselij in raztresenih domačij. V dobri pol uri smo na Sivki, kjer je bila pred leti planinska postojanka in leži na najvišji točki Mrzlega vrha. To obširno planotasto področje je posejano z raztresenimi kmetijami, med katerimi je najvišje ležeča pri Vodičarju, razgledanem in zgovornem kmetu Francu Kosmaču, poslancu socialno-zdravstvenega zbora slovenske republiške skupščine, ki mu je vsak gost dobrodošel. Številni betonski bunkerji na tem področju nas zopet opozarjajo na italijansko okupacijo.

Od tu se spustimo skozi Javorjev dol v Laniše. Sem pripelje še ne povsem dokončana cesta iz Otaleža na primorski strani in se združi z novo cesto, ki so jo čez Mrzli vrh zgradili kmetje sami. Od tu imamo do Sovodnja v Poljanski dolini le še pol ure hoda. Mi pa pojdimo, kot rečeno, ob primorsko gorenjski meji proti Bevkovemu vrhu (1050). Na njem se nam odpre čudovit razgled na Kojco, Porezen in Blogoš, v ozadju pa se vrste Matajur, Kanin in Triglav, na severozapadu pa Karnijske Alpe in Dolomiti. Na jugu imamo pred seboj idrijsko dolino od Idrije do Mosta na Soči; v ozadju so Jelenk, Vojskarska planota in Golaki. Nekoč gospodarsko močne kmetije na Bevkovem vrhu hitro propadajo. Sloveči grunt pri Slabetu, kjer je bila pred leti planinska postojanka, so gospodarji zapustili. Dobro ohranjena gospodarska in

Gorenja Trebuša – pri Sedeju (nekoč Dopolavoro) gl. PV 1971/7 št. 323

Foto L. Ličer

stanovanjska poslopja samevajo kot opomin in klic po nekem spremenjenem odnosu do naših hribovskih domačij. Na ostalih domačijah pa životarijo le starejši ljudje. Mladi rod bo lahko le po opisih sodil, da so bile tod nekoč cvetoče kmetije, temelji takratnega gospodarstva, kjer je utripalo živahno življenje. Le pet kmetij na Bevkovem vrhu je zaoralo pot sodobnega kmetijstva. Opustili so nerentabilno poljedelstvo ter se oprijeli živinoreje.

Spustimo se proti Kladju, kjer se fenomenalno razvodje spet ponovi na gostilniški strehi. Tu prečkamo cesto Cerčno–Poljanska dolina, ki je glavna prometna žila na tem področju. Pa zapustimo planinsko transverzalo, ki nas bi od tukaj popeljala v Cerčno in nadaljujmo pot mimo kmetije pri Rotovžu. Ustno izročilo spravlja to nenavadno ime v zvezo s spori med tolminsko in škofjeloško gosposko, ki se je baje prepirala za to posestvo. Pred hišo je kamnita miza z letnico 1727. Pri kmetu v Novinah naletimo na kužno znamenje, ki je prava redkost. Pot nas vodi čez prelaz Mravljev grič do Robidenskega brda, kjer je planinska postojanka. Na desni nas spremlja Slugova dolina med Blegošem in Črnim vrhom; le-ta se strmo spušča v Selško dolino. Z Blegoša in Črnega vrha zevajo prazni bunkerji, ki so pred tremi desetletji še grozili drug drugemu. V enem izmed takih bunkerjev je našla domovanje planinska postojanka na Črnem vrhu. Od tu se spustimo na Tuškov grič, ki je zopet manjši prelaz s cerkljanske na selško stran. Tu so Nemci med zadnjo vojno podrli velika poslopja Tuškove kmetije. Mimo te kmetije so iz cerkljanske strani vsako leto zadnjega maja hodili na »žeganje« v Davčo. Tedaj so pri Tušku skuhalo več škafov črne kave in jih postavili na kamnito klop pred hišo. Mimoidoči so lahko po volji iz njih zajemali z lesenim korcem in se odžejali. Ta tradicija se je obdržala več let. Zob časa je kmetijo že zbrisal, njene nekdanje rodovitne njive pa prerašča grmovje.

Do Soriške planine na Poreznu, kjer so se nekoč pasle številne črede, je le še dobre tri ure hoda. Tu nas pozdravijo prazni hlevi, kupi bodeče žice in ogromni bunkerji. Partizanski spomenik na vrhu Porezna nas opomni na krvave dogodke med NOB, kjer je zaradi izdajstva padlo 21 borcev enot IX. korpusa. Pogled nazaj nas prepriča, da smo tako obkrožili celotno Cerkljansko kotlino s Cerknim in okoliškimi vasi. Cerkljanska in Poljanska dolina sta bili izven območja velikih rimskih cest. Vodila

pa naj bi bila le tovarna pot iz Grahovega v Baški grapi skozi Cerkno in naprej čez Vrhovčev vrh v Poljansko dolino; to naj bi bila vez med Tolminom in Škofjo Loko. V Cerknem je bila baje manjša vojaška postojanka, v zvezo z njo pa dajejo tudi ostanke nekakšnih utrdb v Šancih na Vrhovčevem vrhu.

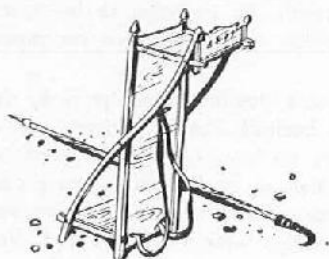
Vas Cerkno se prvič omenja leta 1247. Po podatkih Paola Santoninija, vodje patriarhove pisarne v Vidmu, ki je v letih 1486–1487 potoval skozi te kraje, je takrat Cerkno štelo 42 hiš. Urbar iz leta 1377 pa zaznamuje, da je bilo takrat v Novakih pri Cerknem 9 obdelanih kmetij. Do sem so se baje naseljevali ljudje s primorske, oz. tolminske strani. Nasprotna pobočja pa so naseljevali ljudje iz Poljanske doline. Kaže pa, da so bili Tolminci hitrejši. Prehiteli so »kolonizatorje« iz Poljanske doline ter prestopili »mejo« in poselili področje današnje Nove Oselice, medtem, ko je bila Stara Oselica naseljena z nasprotne strani. Že pred tem je potekala uradna razmejitev med tolminskim in škofjeloškim gospodvom nekje pri Hotavljah, daleč od naravne meje. Stare listine pa potrjujejo, da so imeli Tolminci svoje planšarije na Blegošu že zdavnaj pred stalnim naseljevanjem tega področja. Tod so nastajale velike, samotne kmetije. Malokje na Slovenskem je kmetijska hiša tako obsežna kot prav tu. V 17. stoletju pa se je tu začelo hitro razvijati tudi kajžarstvo. Na to je vplival razpad fužinarstva v Poljanski dolini. Fužinarski delavci so ostali brez dela in kruha ter se pričeli naseljevati po teh hribih. Skromne kajže so nastajale na najbolj pustem zemljišču. Kajžarji pa so postali cenena delovna sila na velikih kmetijah. Kajže pa so začeli graditi v bližini svojih domačij tudi kmetje sami ter v njih naseljevati brezdomce. Še danes naletimo na veliko število kajž-bajt; od mnogih pa so ostale le še ruševine.

Če so silili Tolminci čez »mejo« z naseljevanjem, pa je segel daleč preko nje škofjeloški način gradnje. Kmečki domovi škofjeloškega tipa so znani celo na Šentviško-gorski in Vojskarski planoti. Izjema je bilo le Cerkno, kjer je bilo večina stavb zidanih v južno-primorskem, oz. furlanskem slogu. Cerkno je okrog leta 1660 pogorelo, obnovljali pa so ga furlanski zidarji. Daleč na primorsko stran je segla tudi škofjeloška slikarska umetnost, ki se je do dandanes ohranila po nekaterih cerkvah in pročeljih hiš.

Uradna meja med Primorsko in Kranjsko pa se je ustalila šele v 18. stoletju, za časa vladanja Marije Terezije. Meja je bila namreč potegnjena po razvodnici.

Italijanska zasedba pa je to mejo zopet razdrila. Prekršila je celo rapalsko pogodbo in jo premaknila nekaj kilometrov globlje na ozemlje Kranjske, oz. Gorenjske. Pred tridesetimi leti se je ta meja za nekaj časa zopet podrla. S topovi so izsilili prehod. Glas orožja pa ni obveljal. Če so se včasih kmetje na tem področju tožarili za najmanjši košček zemljišča, prenašali celo mejnike, imajo danes zemlje dovolj, celo preveč. Zemljiških tožba ni več in boljši kos kruha se zasluži drugje, nekdam tako dragoceno zemljo pa prerašča gozd.

Napisano za primorsko številko (1971/7). Op. ured.

PUSTI IN RAZRVANI KRAS

(Konec)

ZORKO JELINČIČ

Osnovni element pri takih prelomnicah pa je stiskanje oz. lomljenje dveh največ različnih geoloških plasti, največkrat apnenčeve in skrilave – peščenaste (flišne). Obmorski pas tržaške obale namreč tvori ozek skrilnat pas, ki je tu zadnji podaljšek severne istrske flišne plasti in preneha v nabrežinskem Bregu (oz. ima še majhen osamljen odlomek – lečo peščenca v Sosljanski dragi). Vode Notranjske Reke, ki se prosto prelivajo po vsem kraškem podzemlju, ob morju zadevajo na nepropustno skrilnato plast in morejo prodreti na obalo le nad flišno plastjo, kot je to npr. primer pri Sv. Ivanu v Trstu ali pa tam, kjer se je ta plast prelomila, npr. na Ščuku pri Čedadu še pred Grljanom ali med Grljanom in kriškimi portičem. Skrilnata plast je tudi prenehala, kot je to primer pri najmočnejših, delno podmorskih izviri v Brojnici pod Nabrežino ali tudi pred Sosljansko drago ter pod Gladko steno ob koncu Sosljanske drage, prav ob začetku Devinskih sten. Izviri v devinskem pristanu pa so na prelomu nabrežinskega apnenca ter med gromado brezplastnega apnenca, na kateri sta zgrajeni Stari in Novi Devinski grad.

Naslov knjižice »Po tržaškem Krasu« bi torej ne bil povsem točen, ker v njej obravnavamo tudi to obmorsko skrilnato plast. Vendar pa je v toliko upravičen, ker meje med tema geološkima plastema pravzaprav ni mogoče postaviti. Res je, da sta obe plasti sicer dobro vidni, sta pa polni drugih geoloških elementov, ki ju tesno prepletajo. Kraške vode Notranjske Reke–Timave, npr. kjerkoli pronicajo skozi ali ob robih flišne plasti. Skrilavčeva plast se razteza marsikje prav tesno le ob pobočju tržaškega Brega, a že pri morju se začne spet apnenčeva, kot ujeta med nekdanjo apnenčevo sinklinalo na dnu morja. In to ne le onstran Križa proti zahodu, saj je npr. že Grljanski polotoček ves apnenčast, iz istega apnenca kot Kras nad njim okrog Proseka.

Vendar pa je potrebno, da to flišno plast kolikor toliko določimo zaradi mnogih zanimivosti. Splošno znana je okolnost, da je skrilnata plast plodovitejša za kmetijsko obdelavo, tudi zaradi vode, ki jo zadržuje v površinskih tokovih, da ne morejo pronicati v globino, pač pa na robovih flišne plasti prodirajo na dan.

Najdaljši potok Glinščica izvira pod Klancem pod Hrpeljem–Kozino. Teče večidel po površju, čeprav je rečno dno, nekad flišno, že skoro povsem odplavljeno. Delno se obdrži na površju zaradi trdne apnenčeve skale, ki ima sem in tja ostanke nekdanje flišne plasti, delno pa tudi, ker teče posebno v dolnjem toku že tik nad površjem talne vode, nekaj metrov nad morsko gladino.

Drugi potoki – domačini vse imenujejo »potoke«, tudi še npr. poedine rokave izliva Timave – pa brez izjeme izvirajo nad gornjo mejo skrilnate plasti, ki ne dopušča propuščanja v globino. Ti tokovi tečejo skoro izključno po ozemlju v ožjem smislu Tržaškega zaliva, približno od Žaveljske drage do onstran barkovljanske obale.

Naj tu mimogrede spregovorimo o preteklosti teh potokov. Da, preteklost, saj danes so skoro vsi ti potoki večidel pokriti skoro od izvira do izliva, in jih zasledi le pazljiv poznavalec, četudi je prav osrednji del Trsta zgrajen prav na teh potokih. Sledov ni težko najti. Žarišče mesta, Galdonijev trg, nekdanji lesni trg, ima odcepek proti Carduccijski ulici, imenovan »Kovačični most« – Ponte della fabbrica. Nekdaj je imela ob toku Rocolskega potoka energična padriška žena kovačijo. Sto metrov od tu, proti kolodvoru, pod najprometnejšo Carduccijsko ulico, je križišče proti Sv. Ivanu, nekako svetišče borb tržaških Italijanov, t. i. Portici di Chiozza. Tu se zliva najdaljši, Lonjski potok, ki izvira pod Dolnjim Ključem blizu Gradišča nad Ricmanji, z Rocolskim potokom, na kraju, ki mu je zapisal slovensko ime zgodovinar in zastavonoša tržaških Italijanov, Domenico Rossetti, pred približno sto leti: »Stari breg«. Od tu teče združeni potok v morje doli k pomolu San Carlo – danes Audace. Pravi tržaški Italijani se še danes ponosno imenujejo za pristnega Tržačana od potoka s frazo

son Triestin patocco v nasprotju s priseljenim Italijanom. V Barkovljah je nekaj krajših poločkov od Žleba v Stari gori, pa tja skoro do Čedadu, medtem ko jih je največja množica onstran poločka Sv. Andreja okrog Ščedne dol do Žavelj. Pri pokrajini na križpotju narodov je vsak zgodovinski pregled važen. Toliko bolj velja to za nas, ki si po ogromni večini o njem nismo na jasnem. Kažipoti, po večjem nam naravnost sovražni, nas v najboljšem primeru prezró, kot da bi nas sploh ne bilo. Naši ljudje podzavestno prihajajo tudi v tem pogledu pod vpliv tujih naziranj. Tisti, ki so najbolj oddaljeni, potem širokoustno kažejo svojo nevednost o tej lepi slovenski pokrajini. In vendar je vsakemu kulturnemu človeku ob sebi razumljivo, da je vsaka pokrajina odsev ljudstva, ki jo obdeluje.

Poleg tega je bila, in je še – bodimo realisti – naša naselitev na tej zemlji ena od osnovnih gibal političnih bojev, ki so rodili, milo rečeno, strupena gesla proti nam. Zato je potrebno zaradi nas samih, da vemo resnico o naši preteklosti.

Ko je upadel veletok preseljevanja ljudstev preko našega ozemlja, so se sem priselili, po odhodu germanskih Langobardov, naši predniki. Od prvotnega prebivalstva je tu ostal le majhen del. Ostanki starih poljedelskih Ilirov in Keltov so se zatekli v gorske, zavetne kraje; ostanki starih Romanov pa so se zavarovali v obmorskih mestecih, oprti na bizantinsko politično oblast. V glavnem našim prednikom naselitev ni bila posebno težka. Vendar pa so odhajajoči Langobardi v težkih bojih zavirali prihod novih naseljencev, kakor poroča zgodovinar te dobe Pavel Diakon (Paulus Diaconus) v svoji znani »Historia Langobardorum«. Ta piše o silovitih borbah Slovencev, ki so prodirali v Furlanijo okrog l. 600. Krščanski svet je klical na pomoč papeža, posebno ob prodiranju Slovencev v Istro v isti dobi. Ne smemo prezreti, da je takrat k Istri šlela južna Notranjska in tržaško Primorje. Iz Diakonovih opisov razvidimo, da je bila naselitev kljub temu vse prej kot sprehod po Evropi. Prodirali so v težkih bojih proti predhodnikom in sosedom. Zadať pa so v enakih bojih pritiskala druga plemena, največkrat še bolj divja. Nas so prignali sem kot suženjske borce divji Obri – Avari, vedno kot borce v prvih vrstah. Bili so potrebni dolgotrajni boji za osvoboditev izpod obsrkega tiranstva. Pod vodstvom kralja Sama so se osvobodili, vendar niso uspeli ohraniti si svobodo. Zaradi neprestanega bizantinskega pritiska so se pozneje Slovenci naslonili na germanske Franke.

Ako torej upoštevamo Pavla Diakona, moremo in **moramo trditi, da so se tu Slovenci naselili po l. 568, tj. po odhodu Langobardov v Italijo**, in da so bili okrog l. 600 že na vseh mejah v silovitih bojih za svojo novo domovino ob morju in pod Triglavom. Da bi se po teh letih Slovenci spet nekam umaknili v skrivnostne agrsko-panonske stepe, kot pogosto trde rasistični zgodovinarji, so le otroške fantazije. Čemu naj bi se spet selili v domovino divjega, najbolj borbenega plemena Obrov, pred katerimi je trepetala vsa Evropa? O tem nam zgodovina nič ne pove.

Zgodovinska resnica o naši naselitvi sega torej po dokumentih iz l. 568. Torej je preteklo od tedaj 1400 let.

Ti pohlevni Slovenci, ki so jim morali istrski Romani tri leta plačevati davke, da so se mogli čimprej dokončno naseliti z vso potrebno opremo za redno poljedelsko delo, so v več navalih razširili svojo naselitev. Tako pravi znani italijanski zgodovinar Lodovico Muratori v svojih Annalih (bil je tajnik vojvode v Modeni) in drugi takratni zgodovinarji, da so Slovenci l. 604 prodrli preko Učke ter osvojili Milje, Piran, Rovinj in Labin.

L. 611 so znova napadli Istro ter prodrli proti zahodni obali po podpisu pogodbe med Bizantinci in Langobardi.

Če italijanski zgodovinarji poročajo o naselitvah Slovencev iz Dalmacije in Kranjske v poznejših dobah, kot da gre za prvo njihovo naselitev, je to tendenčna trditev. Jasno je, da gre sem in tja za nove prihode na skupna državna, neobdelana ozemlja. Bilo je to ob turških navalih, ob prihodu beguncev ali pa ob velikih kužnih epidemijah, ki so kosila posebno propadajočo romansko-bizantinsko prebivalstvo.

Ne moremo prezreti po mnenju jezikoslovcev značilnega dokumenta še izpred l. 1000. Komu ni znan Štivan ob izviru Timave, ki je v vseh dobah privlačil narode s svojimi skrivnostnimi izviri. Še danes je tu delno rekonstruirana stara gotska cerkev – cilj

ljudskih romanj. V Štivanu je bil star samostan, znan po evangeliju sv. Marka, napisanem najbrž v 4. stoletju (danes je del rokopisa v Benetkah, drugi pa v Pragi). Na rob rokopisa so romarji zapisovali svoja imena (oz. menihi zanje). Po analizi jezikoslovcev so imena zapisana še pred l. 1000; med njimi je lepo število slovenskih imen, med njimi npr. kralja Koclja iz Panonije.

Čeprav so bili slovenski kraji izključno poljedelski, brez župnij, samostanov, kulturnih centrov, imamo precej dokumentov še iz 13. stoletja.

Opomnili bomo samo na eno zelo važno listino za zgodovino Trsta, in za Slovence še posebej: na vdanostno izjavo tržaških patricijev beneškemu dožu Dandolu, ki je mimogrede s križarsko vojsko osvojil Trst v dobi 1202–1261.

Med približno 200 podpisniki te važne listine je po mnenju jezikoslovcev najmanj 30 slovenskih imen. Če premislimo, da so bili v oni dobi Slovenci najrevnejši priseljenci v Trstu – delavci, ribiči, obrtniki, trgovci, gostilničarji, vozniki – je po socialnem sestavu jasno, da je bil odstotek Slovencev, priseljencev iz dežele v Trstu v tej dobi neprimerno večji med preprostim prebivalstvom kot pa med slovenskimi ali italijanskimi patriciji.

V 13. stoletju so bili torej Slovenci zelo globoko zakoreninjeni prav v vsem socialno-gospodarskem ustroju Trsta.

Te zgodovinske resnice, prevedene v številke, nam jasno povedo, da **smo Slovenci tu v svoji domovini že 14 stoletij. Tu smo bili naseljeni že 8 stoletij, ko so ostanki starih Romanov začeli postajati Italijani.**

To mislim, da je treba jasno in pogumno povedati predvsem onim našim nevednim ljudem, ki v nič ne verujejo, najmanj pa v našo težko preteklost od naselitve dalje. Potrebno je izčiščenje vseh tendenčnih potvorb, ki jih mrgoli po vseh publikacijah o nas in naši preteklosti.

Šele po tem očiščenju moremo slediti s polnim razumevanjem našo preteklost v naslednjih stoletjih.

Devinsko-nabrežinska občina

Najzahodnejša slovenska občina na Tržaškem Krasu obsega 43,95 km² in sega na zahodu do najzahodnejšega izvira Timave, do Moščenic, na jugu do morja, na vzhodu do meje tržaške občine, na severu pa do jugoslovanske državne meje po položnih grebenih obmejnega kraškega pogorja. Od strme obale se svet vzdigne na nekako planoto, ki sega poprečno nekam do 100 m nadmorske višine. To je v nabrežinski občini kakih 15 km dolg in od 4 do 6 km širok pas. Tu tečejo vsa prometna pota, ki vežejo Trst z Italijo. Tod teče stara deželna cesta in zadnja, približno pred poldrugim desetletjem zgrajena avtomobilska tj. t. i. »trbiška«² cesta ter železnica v Tržič in v Italijo. Od te se v Nabrežini odcepi stara železnica v Ljubljano.

V mejah te občine se zaključuje dvojni prirodno-zemljepisni pojav.

Grmada je majhno pogorje, značilna gorska prelomnica, ki se razvije v pravokotni smeri na dinarsko smer, kakor se to še mnogokrat ponavlja v Dinari s podobnimi prelomnicami, le da se menjavajo gorski hrbti z globokimi dolinami, ki počasi s tisočletnimi erozijami ustvarjajo slikovite, fjordom podobne zalive ali tudi doline. Prav tu, v Grmadi je zadnji izrastek mogočne dinarske skupine z vrhom 323 m nadmorske višine z veličastnim razgledom v zahodne Alpe preko severnoitalijanske ravnine.

Približno 3 km vzhodno od morja se dvigajo obronki v vrhove Frččaka (234 m), Malega (165 m), Velikega Škrnjaka (199 m), ki za to prvo gorsko skupino, vzporedno z morsko obalo rastejo proti severovzhodu v nekoliko višje vrhove. Preko Tera (268 m) in Piciganišč (279 m) se v široki razvrstitvi od Gabrnjaka (298 m), Vrha Griže (280 m), Lisičjega vrha (272 m) itd. vzpno v najvišji vrh Grmade (323 m), ki začne padati na jugoslovanski strani, nekaj sto metrov od meje.

Grmada je zgodovinsko slovensko ime, izvirajoče iz turških vojn, ker so tu zažgali zadnjo grmado (Chersi to priznava) v znamenje vsemu zahodnemu Krasu in Furlaniji,

da se bliža divji sovražnik. Nemško-avstrijski vojaški zemljevid je vrh označeval s Hermado. Italijani po njem v prvi svetovni vojni Monte Hermada in zatem Monte Ermada. Nekateri rasisti so hoteli tudi to njim sveto ime spremeniti v Monte Querceto (nekako hrastovlje, hrastov vrh).

Ta gorska skupina je l. 1915 do 1917 branila italijanski vojski osvojitve Trsta. Spremenila je svojo strategijo s poskusi preloma po vseh hrbtih onstran Doberdoba preko Sv. Mihela do Vipave, da bi izsilila umik Avstrijcev z Grmade in s tem padec Trsta. Ko je že skoro uspela, je prišlo do poloma pri Kobaridu.

Drugi veliki, kakor čudežni prirodni pojav pa je Timava, ki tu prodre naenkrat kot mogočna reka na dan s 100 izviri. Ves njen tek od Trebč in Skočjana je kljub neštetim poskusom ostal skrivnost. Ti izviri z neštetimi izviri od Trsta do izliva so jasno znamenje, da si Timava lasti vse vodno podzemsko gospodarstvo tržaškega ozemlja in tja do vrhov Snežnika. V izlive Timave prihajajo npr. vode iz Vipave, ki pretečejo Doberdobsko jezero in ves zahodni kraški svet. Tu so ruševine rimskih in ilirsko-keltskih ostalin, tu so še starejši viri rimsko-grških kronistov. Plinij je poročal o slavnem, zdravilnem vinu »pucinum« v Devinu ob izlivu Timave, vinu, ki se je z njim zdravila tudi cesarica Livia, soproga cesarja Avgusta, mati cesarja Tiberija.

Reke Timave naši domačini ne poznajo. Tu so sami »potoki«. Najvzhodnejši vir je na Sardočevem. Sledi mu Srednji potok, naslednji pa je Potok pri (stari) Cerki ali pri Škalinih. Četrti izvir, ki ga že stoletje sem izkoriščajo v Trstu za pitno vodo, je Lokavec. Na točnejših vojaških zemljevidih ga še danes zasledimo.

Prejšnje čase je bil na vojaških zemljevidih najzahodnejši izvir Moščenic (Moshenizze), ki jih danes, dvajset let po padcu fašizma, ves italijanski tisk imenuje Lisert, samo da se izogne slovenskemu imenu. Lisert pa je močvirna ravnina od Moščenic do Tržiča. Ližerč mu pravijo domačini, in nič drugega.

Moščence, mogočna reka, najzahodnejši izvir Timave, ki ima že del vode iz Vipave oz. Soče, se komaj kilometer od izvira, takoj pri mostu deželne ceste, izliva v morje. Omenimo, da so naši Medvejci tu ob morju edini kmečki lastniki. Obdelovali so polje tudi za samostan in gojili riž na Ližercu, ki so ga zato imenovali tudi Rižero. Ob izviru je bila luščilnica, poleg drugih mlinov za žito itd. Izviri so bili tudi v kasnejših stoletjih močno pristanišče.

Kaka dva kilometra vzhodno severovzhodno od Medje vasi leži čisto na jugoslovanški meji hrib Gredina (778 m). Na prvi hip se nam ne zdi, da je to eno izmed gradišč. Tu na kamnitem svetu je dobro ohranjeno obzidje oz. poprečno 10 m širok pas grušča krog in krog vrha.

Nekaj kilometrov proti vzhodu na vrhu Grmade je tudi še dobro viden mogočen ostanek starega obzidja, kljub vojnemu razdejanju. Bojna črta je namreč tu segala prav do vrha, dopolnjena prav na vrhu s cementnim jarkom. Tu sta bili namreč pravzaprav dve gradišči: malo na vrhu, pač za večjo varnost. Toda na vrhu je bila burja premočna za bivanje. Zato je bilo glavno, veliko gradišče nižje proti jugu, v zavetnem sedlu Smrečne doline, v sredi med Grmade in Lisičjim vrhom.

Ko je naš kraški prednik, jamski človek, zapustil svoje jamsko bivališče, si je zgradil povesod po vrhovih zavetja, – za živino in zase. Ograjena so bila z močnim obzidjem pred napadi drugih naselij in divjih zveri.

Od kod je prišel ta človek kamene dobe, ne moremo z gotovostjo trditi. Marchesetti, tržaški arheolog, ki je proučeval dolga desetletja vsa primorska in dinarska gradišča do Male Azije, pravi, da je prišel od vzhoda v davnih časih pred Iliri, ko se je začelo poljedelstvo.

Najbrž ni nikjer ohranjenih toliko teh starinskih zgradb kot na Krasu. Zgrajene so bile iz kamnja, na kraškem svetu, zato so ostanki še vidni. Saj jih je bilo na tržaških tleh dobrih deset. Na peščenem, flišnem svetu zgrajena so že davno propadla. Tako npr. na Ključu nad Katinaro, Kaštelir v Miljskih hribih ali sam Tabor v Trstu, kjer so pozneje Iliri, Rimljani itd. zgradili prednika današnjemu gradu.

Seveda gradišča ne smemo zamenjati s poznejšimi »tabori«.

Italijanski kronisti, potopisci in zgodovinarji gradišča večji del ne omenjajo, ker v svoji maniji skoro ne poznajo drugega kot rimsko dabo. Omenjajo le Ilire in Kelte.

Dobre pol ure pešhoje navkreber od Štivana po slabi pokrajinski cesti proti jugoslovanski meji leži vasica **Medjovas**.

Domačini se imenujejo Medjovci ali Medjovčani, kar spominja na medvedjo vas. Leži na zahodnem pobočju Grmade na 125 m nadmorske višine, ima 136 prebivalcev. Edina zveza je avtobusna linija iz Trsta v Tržič ali iz Štivana proti Gorici. Na dobrega pol pota nad železnico je lep razgled na morje preko lagun soške Zdobe, preko Furlanske nižine v Karnijske Alpe in Dolomite. Proti vzhodu pa je lep razgled preko Devina in Tržaškega zaliva do Savudrije.

Domačini so bili do zadnjih let trdi kmetje. Mladina pa je kmalu začela uhajati v ladjedelnico v Tržič in sedaj tudi v papirnico ob Timovi.

V OBJEMU PLANIN

IVAN ŠAVLI

U sedemdesetem sem in sem računal, da ne bom več pisal. Naj to prevzamejo mlajši planinci. Pa se je nepričakovano približala in prišla 75-letnica organiziranega soškega planinstva in 70-letnica slavnostne otvoritve Trillerjeve kočice na Krnu. Za jubilejno številko PV se pa spodobi, da nekaj napišem. Ker je Krn najvišja in najbolj markatna gora na Tolminskem in Goriškem s svojo pestro zgodovino iz prve in druge svetovne vojne, sem se odločil, da bom obudil nekaj spominov iz moje prve ture na Krn in nekdanjo hojo po teh planinah.

Že kot otrok, ko sem meril prve korake v šolo, sem se kaj rad oziral na visoko piramido mogočnega Krna. Zanimalo me je, kaj neki je za goro, od koder vsako jutro vzhaja svetla krogla žarečega sonca. Večkrat sem sitnaril okrog očeta in ga spraševal, kdaj bova šla na Krn. V poletju leta 1912, ko je bila prva košnja pod streho, mi pravi oče: »Če si zato, pa bova šla na Krn.« V zgodnjih jutranjih urah se odpraviva od doma. Za potokom Ročico se odločiva za prvo pot čez Skočila po senožetih naravnost na Krn. Pot je precej strma, ima pa to prednost, da je krajša. Vesel sem pobiral korake za očetom. Nevajen hoje v gore sem se kaj kmalu utrudil. Skozi košenice Rebra in Ravna se mi ni več tako mudilo. Koj zjutraj je očeta že skrbelo: »Kaj bo, če opešam? Bom vzdržal ves dan?« Pri studencu v zgornjih Črčah se malo odpočijeva in popijeva požirek mrzle vode. Hladni, osvežujoči zrak, ki sem ga dihal prvič v življenju, je utrujenost kmalu prepodil. Zadovoljna in sproščena nadaljujeva pot skozi Drago po zelenih travnikih, na gosto posejanih z duhtečim pisanim cvetjem. Dospela sva na pašnik Planico. Na Opekah se nama pot odcepi po južni strani Kožljaka. Z užitek sem opazoval, kako med gosto travo rastejo planike, zale rožice naših gora in planin. Na vrhu Kožljaka sedeva k počitku. Kot na dlani je bila pred nama vsa očarljiva lepota krnskih planin. Gledam po Soški dolini, gledam na nasprotni strani Kuk in Matajur in poslušam očeta: Takoj pod Kožljakom je planina Zaslav. V 20 hlevih dobi čez poletje zavetje po 130 krav, da prepasejo na planini. Pod to planino je konjska planina Slapnik, po 100, tudi 120 konj se poleti pase po lepih planinskih pašnikih. Spodaj v ravnini je planina Kuhinja, ki prehrani 150 krav in 200 ovac. Nekaj podobnega je planina Košina, od Kuhinje oddaljena le nekaj minut. V strmini pod Maselnikom, Studorjem, Lužnico sva videla preko 100 glav govedi, ki so smukale sočno travo. Vse so bile iz planine Leskovice, ki je najvišja od vseh planin pod Krnom. Nekdaj je bila paša krnskih planin skupna last. Pastirji so pasli, kjer so hoteli. Bili so pa med njimi neprestani prepiri in tožbe. Sklenili so, da planine razdelijo, da prenehajo razdori. V poletju 1871 je prišel geometer v vas

Krn. Stanoval je pri Sivcu. Za uslugo je odmeril gospodarju preko 2 ha planinskih pašnikov brezplačno. Ostale pašnike je izmeril in razdelil. Vsaka planina je dobila svoj delež. Postavili so mejnike. Dolga črta zidu, ki se vleče od enega brega kotline do drugega in po sredini navzgor, je meja pašnikov. Napravili so ta zid pastirji, da jim živina ne bi ušla iz njihovih pašnikov. V tem gorskem svetu niso samo te planine, ki jih tukaj vidimo. Med Krnskimi pogorjem, dolgim 21 km, to je od Lepene in Slapnika pa do Tolmina, oziroma njenega pritoka Tolminke, je sčasoma nastalo več kot 25 planin.

Sredi Planje naju je zajela gosta megla, da nisva videla za seženj pod seboj. Ker takrat še ni bila nadelana pot, markacije pa zelo redke, sva kmalu zašla. Nič več nisva vedela, kod hodiva. Tavalala sva sem in tja, nenadoma sva pred seboj zagledala prepad. Previdno se obrneva nazaj in v negotovosti po dolgem času srečno prispeva na vrh Krna. Spominjam se, da je bil takrat Krn lepo oblikovana piramida, pokrita z mehko travo in posejana z gostimi planikami in drugim gorskim cvetjem. Ko se je megla razpršila, je bil lep razgled na vse strani. Krog in krog venec gorskih vrhov. Pogled nama je hitel po Beneški Sloveniji, videl sem Cedad, Videm, reko Tilment, vse do meja zameglene Furlanije. V objemu veličastnih, večno lepih gor, v skrivnostni tišini in miru, ki je vladal vsepovsod naokrog, sem se počutil srečnega. Vesel sem bil, da se mi je izpolnila moja vroča želja.

Na Škrbini ali na Prehadu, kakor so takrat rekli, sem že videl prostor, kjer je stala nekdanja Trillerjeva kočica. Postavljena je bila tesno k hribu. Ker praznujemo v tem letu 70-letnico odprtive te kočice, postajmo za trenutek ob njej in pogledjmo v kroniko soške podružnice v Tolminu. Že na svojem prvem občnem zboru dne 14. 3. 1896 so se odločili, da postavijo svoje planinsko postojanko na veličastnem Krnu. V poletju 1899 so posekali gradbeni les v Duplah. Naslednjo zimo sta nosača Ivan Sivec in Jakob Sivec iz vasi Krn znosila ves les na Škrbino, kjer so imeli namen zgraditi novo kočico. V poletju 1900 21. avgusta so zastopniki podružnice postavili temeljni kamen. Istega leta 15. septembra pa je bila v glavnem končana. Na njej je prvič ponosno zaplapolala slovenska trobojnica. V pomladnih dneh 1901, ko sta nosača Ivan Sivec in Rutar Simon znosila še potrebne deske in notranjo opremo iz vasi Gaberje na Krn, so nadaljevali z delom. V začetku julija je bila kočica popolnoma zgotovljena. Nestrpno so čakali slavnostne odprtive, toda zaradi najavljenega zastopstva iz Češke so morali počakati do 5. avgusta. Že nad predvečer so iz vrha Krna oznanjali topiči in številine rakete dolincem in od vseh strani prihajajočim planincem, da je Krn dočakal nekaj izrednega, da se bliža slavnostni zgodovinski dan, dan zmago-slavja soškega in slovenskega planinstva. Pri koči je sprejemal goste novi načelnik podružnice tolminski župan Anton Devetak. Pri odprtvi ob 11. uri je proslavljal ustanovitelja kočice dr. Trillerja in graditelja kočice Milana Ivančiča ter celotni odbor. Za slovensko planinsko društvo je spregovoril dr. Vladimir Foerster, Andrej Gaberšček iz Kobarida pa je v toplih in navdušenih besedah pozdravil češke goste v češčini. Dr. Chodounský se mu je toplo in pristrčno zahvalil za gostoljubnost. Milan Ivančič je podal zgodovino podružnice in dela pri koči ter poudaril, da se bo v zahvalo dr. Trillerju imenovala kočica »Trillerjeva«. Dr. Triller je ob pogledu na svoje zveste, zadovoljne in navdušene planince v svojem govoru med drugim dejal: – »Ljub nam je vsak tujec, ki pride k nam pogledat krasoto naše zemlje, toda vsak naj se zaveda, da je naš – gost in ne naš – gospodar.« Vseh obiskovalcev je bilo nad 150. A niso se dolgo veselili svoje pridobitve, kočica ni bila postavljena tako, da bi kljubovala snežnim razmeram. Zaradi slabe konstrukcije in visokega snega se je pozimi l. 1905 zrušila. V naslednjih letih je podružnica pobirala prispevke za novo Gregorčičevo kočico. Določili so že novo lokacijo in vodili pogajanja z vojaško oblastjo, toda do realizacije ni prišla. Svetovni dogodki so jih prehiteli. Prva svetovna vojna je zadušila in uničila vse, kar je spominjalo na Trillerjevo kočico.

V osvobodilni vojni leta 1943 in 1944 sta se Gregorčičeva in Gradnikova brigada tu v tem gorskem svetu, v območju Batognice, srdito bojevali s sovražnikom. Da bi te zgodovinske dogodke ne pokrili prah pozabe, je Zveza borcev v Kobaridu dne 9. 8. 1956 postavila spominski napis. Na plošči je zapisano: »Vaše trpljenje je bilo

skrito svetu, padli ste, junaki, v teh planinah. Hrabrost in žrtve naj bodo vzor in zgled nam in bodočim rodovom.«

Ves ta širni gorski svet za Krnom je bil nekdanj lastnina goriških grofov. Najmogočnejši goriški grof Henrik III., ki je vladal v letih 1304–1324, je močno ljubil slovesnosti in veselice. Leta 1312 je iznenadil svojega podložnika Viljema Vogrskega z izrednim darilom. Poklonil mu je za hlajenje pijač 20 ledenih plošč, odlomljenih za Krnom. Po letu 1500 pa so njegovi nasledniki v planini Na Polju napravili staje in pasli živino. Leta 1855 je lepi planinski svet kupil veleposestnik Anton Juretič iz Kobarida. Leta 1878 ga je prodal živinorejcem iz vasi Smast in Libušnje. Tu so prepasli 50 krav in 10 konj, ki so jih vodili na planino Na Peskih, kjer je bila izdatna konjska paša. Pod planino Peski je malo krnsko jezero Na Lužnici. Takrat je bilo v gorah še veliko volkov, ki so ponoči kaj radi napadali živino. Pastirji so imeli za čuvaje velike pse volčjake, sami pa so kurili močne ognje in trobili na svoje rogove. Ako so konji začutili nevarnost, so sami napravili krog z žrebeti v sredi ter se z zadnjimi kopiti branili pred napadalci. Planina Na Polju je izrazito lepa in simpatična, krog in krog je obdana s čermi in skalovjem, na sredini pa je zelena ravnica. Videti je kakor oaza sredi puščave. Ustno izročilo nam pripoveduje, da je bila nekdanj vsa okolica poraščena z gozdovi. Požrešna sekira še bolj pa ogenj, ki so ga kurili pastirji, je vzel življenje zelenim gorskim stražarjem in uničil lepe gozdove. Veliki nalivi in ne-

vihte so imele dostop do zemlje na pobočjih. Voda jo je kopičila v ravnini. Iz te gorske njive je nastalo ime »Na Polju«. Ob pečinah Smohorja in Lemeža ne odmeva več simfonija kravjih zvoncev, tudi vrskanje pastirjev je utihnilo. Sedaj je tu lovska družina Smast postavila svojo lovsko kočo.

V krnskih planinah se je marsikaj spremenilo. Po zadnji vojni se je konjska planina opustila. Leta 1955 so jo pa preuredili za goved. Po nekdanjih konjskih pašnikih gospodarijo sedaj krave. Novost za te planine je mlekovod, prvi v državi. Od planine Kuhinja čez Krnice in skozi planino Slapnik do zbiralnice mleka na Zaslapu so skopali jarke in položili plastične cevi. Prvikrat je v planino Kuhinja priteklo mleko po teh ceveh prve dni avgusta 1970. V Kobarid ga vozijo s traktorjem.

V svojem življenju sem imel priložnost, da sem se spoznal z raznimi gorami, a vedno mi je bil najbližji Krn, ker je gora moje mladosti. Kadar mi le čas dopušča, pohitim tja, kjer sem prvokrat pil sladkost krnskih višin.

NAŠ DAN PLANINCEV

NADA KOSTANJEVIC

o so sosedovega oneta vprašali, zakaj se naša domovina imenuje Jugoslavija, je odgovoril: »Zato, ker smo na jugu, in ker vedno nekaj slavimo!« Morda smo se tudi prav zaradi tega vipavski planinci odločili, da pojdemo Dan planincev slaviti na jug, na Hrvaški Snežnik nad Reko.

Jutro je bilo temačno, ko nas je naš zvesti šofer Ivan zopet tlačil v svojo ropotuljico. Že v Vipavi je bila polna, a je bilo treba še na Slap, da tam pobereмо naše aktiviste. Smola, avtobus ni imel niti pomožnih sedežev niti stolčkov. No, Ivan ne bi bil Ivan, če ne bi znal vsak tak problem hitro razrešiti. Svetoval je Slapencem, naj stopijo v najbližjo hišo po kuhinjske stolčke, pa smo jih po sredi avtobusa postavili celo vrsto. Bolje je slabo sedeti kot dobro stati, in kmalu nas je vseh 50 lepo in komodno sedeč zrló v napis, v katerem je pisalo, da avtobus ima 32 sedišč in 20 stojšč. In že smo se zapeljali v oblačno in megleno poletno jutro. Nizko nad Rebrnicami so se nagnili oblaki. »Dež bomo zopet imeli,« je vzdihnila Jožka. »Ne bo dežja, kvečjemu kiša, saj gremo na Hrvaško,« nas je Ivan potolažil. A glej, ko smo prevozili Razdrto, smo za seboj pustili oblake in meglo, pred nami pa se je porajalo svetlo sonce. V avtobusu je začela odmevati vesela pesem. Le kratek postanek v Ilirski Bistrici, in že nas je neslo proti morju. Iskrilo se je in svetilo v jutranjem soncu. Številne ladje velikanke so bile zasidrane pred pristaniščem.

Strmo se pne Učka nad morjem, k njenemu vznožju so se stisnile nekdanje ribiške vasi, današnja znana letovišča: Opatija, Ika, Ičići, Lovran, Medveja. In že smo šli skozi Matulje, že smo v vrvežu reških ulic. V ozkem precepu smo, z ene strani se vrh strme pečine pne Trsat, z druge pa v globokem kanjonu šumi divja Rečina, nekdanja mejna reka. Danes je krivična meja le žalosten spomin. Sedaj Rečina ne deli več Reke in Sušaka, marveč ju lepo povezuje, in še z električno energijo oskrbuje s celim sistemom hidrocentral.

Cesta pelje nekaj časa ob Rečini. Borne krpice zemlje, ki so nekoč oskrbovale Sušak z mlekó in mesom, so danes opuščene. Le redke brajde so skrbno negovane, da si Grobničan, prebivalec Grobniškega polja nad Reko, po napornem delu v reških tovarnah ali pristanišču, lahko privošči kozarec pristnega, neponarejenega vina. Pa tudi kaka kravica se še pase ob cesti. Hiše so nizke, ne zaradi revščine, temveč zaradi burje, ki pozimi tod neusmiljeno razsaja. Skoraj vrh vsake strehe je videti televizijsko anteno, skoraj ob vsaki hiši avtomobil. Vendar stara grobniška družabnost ni še izumrla. Vsaka vas ima blizu ceste lično gostilno in balinišče. Zenske pa

čakajo plesa ob vaški »štarni« in igrajo tombolo. Ob ostrem ovinku sameva starinska piramida, ki so jo prvotni graditelji ceste postavili za spomin. Sedaj naselij ni več. Poslednja so ob nekdanjem letališču. Tam je tudi visok in velik spomenik. Obljubim vipavskim izletnikom, da ga bomo ob vrnitvi obiskali, in da jim bom povedala zgodbo mučeniške vasi Podhum. »Kmalu bo treba na gorsko cesto!« povem Ivanu. »Ali bo taka kot na Mangrt?« me vpraša.

»O ne, krajša, manj strma in asfaltirana je prav do Platka!« Že smo na prijazni cesti, s katere je čudovit razgled na ves Kvarnerski zaliv, na iskreče se morje, na Učko, na Krk in Cres z neštetimi zalivčki, na ponosni Velebit v daljavi, pa tudi na valovito Grobniška polje, na letališče, in končno tudi na magistralo, po kateri se pomikajo avtomobili kot majhne igrače. Cesta gre skozi nizko grmičevje in travnate širjave. Na teh širjavah so bili posneti marsikateri prizori iz filma »Beli vrag« ter iz nekaterih nadaljevanj o Winnetouju.

Na drugi poljani ustavimo avtobus in stopimo v lep, prostoren dom, raje bi mu rekli hotel. Okoli doma stoji desetina avtomobilov. V prostorni in lični obednici je nekaj gostov, drugi so se razkropili po gozdovih in vrhovih, ki jih tukaj ne manjka. Elegantno opravljene in manikirane dame so nekam čudno gledale našo skromno družbo, naše tetke z rutami na glavi, naše otroke brez supermodernih vetrnih jopičev...

Spomin se mi vrne v mladost. Dvajsetletna sem prav ta okna umivala, prav te pode pomagala postavljati, prav te stene pomagala barvati. Mlad Žid, inženir, ki je pomagal pri izdelavi načrtov, mi je takrat rekel: »Glej, mladi reški planinci so ta dom zgradili. Svoje dopuste, nedelje in proste dni, vse smo pustili tukaj. Zopet se bomo vračali, a vedno le v skromni opremi, s skromnim nahrbtnikom, ker več ne bomo premogli. Videla boš, prišlek, tujec se bo bohotil pri mizi, tebe bo v stran porival in zviška gledal, češ, kaj boš ti tukaj, reva!...«

Iz sanjarjenja me potegne oskrbnikov glas: »Nada, ste vi? Ste vi pripeljali to veliko skupino Slovencev?« »Seveda sem, delavci in kmetje so iz vasi, kjer sem poročena.« »Saj, slišal sem. Dobrodošli vi in vaša skupina! Ali imajo vsi prostor? Ali so česa potrebni?« Poklical je ženo in sina, da so naši številni skupini postregli, da so žigosali planinske izkaznice, prodajali razglednice in spominke. Kar minila me je vsa žalost in melanholija. »Ali imate ključ od Snežniškega doma?« vprašam oskrbnika. »Oh, Nada, saj ključ ni potreben. Dom smo zanemarili, zapustili, vse je odprto, vse uničeno. Platak še držim v redu, saj ga imam v zakupu, Snežnika pa ne morem zdelovati, saj so moji med tednom na Reki zaposleni, le ob nedeljah mi pridejo pomagat...«

Starejši iz naše skupine ostanejo ob Platkovem domu. Sredi poljane je spomenik padlim smučarjem, marmornat obelisk s pomenljivim napisom. Ob robu poljane so smučarske žičnice. Na prvi poljani logarnica, v gozdu za njo dom »Partizana«, nekdanja vojašnica planinskih polkov. Mi smo odšli po markacijah skozi mešan gozd. Markacije so visoko na drevesih, delali so jih pozimi, saj je tukaj tudi do 2 metra snega. Ob stari frankopanski poti srečamo gozdne delavce, ki na bornih konjičkih tovorijo les. Reveži, h družinam se jim mudi, zato v nedeljo ne počivajo!

Cele tričetrt ure hodimo po tej poti, dejansko je to dober, iz kamnitih škrlj in peska grajen kolovoz. Nekateri na križišču pojdejo čez Sedlo, drugi pa po bližnjici skozi gozd. Bližnjica je ozka, najprej položna, potem pa nekoliko bolj strma. Drevje je blizu gozdne meje skrivenčeno od velike teže snega, ki ga nosi celo zimo in dober del uradne pomladi. Kmalu pridemo do kraja, kjer gozd poneha. Nekoč je planjava do vrha bila posuta s samimi planikami in drugim alpskim cvetjem, danes planike tukaj ne dobiš več. Le redko ruševje sem ter tja raste med skalovjem in travo. Pod vrhom Snežnika čepi kot orlovo gnezdece domek, ki nosi ime prvoborca-planinca Moša Albaharija. S kakšnim trdom smo ga gradili! Koliko materiala smo reški planinci znosili na hrbtih po strmini do doma! S kakšnim veseljem smo odborniki ob nedeljah po vrstnem redu to kočjo oskrbovali, brez vsakega dobička, plače ali zahvale! Ne, ne zmorem, da bi stopila na podrto leseno verando, da bi pogledala skozi razbita okna v notranjost, ki so jo razdejali vetrovi, deževje in nekulturni obi-

skovalci! Le čemu graditi kočo, ki jo potem opustimo! Zdi se mi kot otrok, ki smo mu življenje dali, in potem prepustili samemu sebi! Hitro mimo koč, saj je le 10 metrov višinske razlike po skalovju. Med nami je nekaj prav »širokih peči«, in po skalovju se prerivamo na vse spodobne in nespodobne načine, in končno le vsi osvojimo vrh. Na jugu bleščeči modri Kvarnerski zaliv, za njim otoka Krk in Cres, še daljnji Velebit se nam je razkril. In glej, tam so gozdnati in lepi vrhovi Gorskega Kotarja, Bitoraj, Viševica, Medvedjak, Kobiljak, prostrano Ličko polje. Najbližji nam je skalnati Risnjak, pod katerim je lični in dobro askrbovani dom. Ker je s Snežnika dobre tri ure hoda do tja, mu kar kriče obljubimo, da ga bomo obiskali na naslednji dan planincev. Proti severu strmé Kuželjske stene, pa slovenske Alpe. Nanos in Snežnik so vsi prepoznali takoj. Bližji so Fratar in Obruč, še bližje pa štirje okrogli vrhovi Gušlice, ki so jih še pred nekaj leti kosili, danes pa tam trave ne išče nihče več. Takoj pod Snežnikom je kraj, ki se imenuje »Avion«. V to skalno, z ruševjem in redkimi rožami poraščeno globačo je med vojno strmoglavilo zavezniško letalo. Čeprav so okoliški vaščani pobrali prav vso uporabno pločevino, je danes, po tolikih letih še vedno dobiti kake koščke zarjavelih in uničenih letalskih delov. Prvi planinci, ki so po vojni prišli do razbitin, so baje našli v njih ne le razne dele radijskih naprav, ampak celo človeško okostje.

No, mi se k »Avionu« nismo podali. Posedli smo v toplem soncu na vrhu in občudovali krasen razgled.

Tudi nekdanja poseka »Veslalom«, strma smučarska steza, ki se prav z vrha Snežnika vije nekaj časa po goljavi, potem zavije v gozd, je opuščena. Danes vsi smučarji zahtevajo žičnice, vlečnice in kdo ve kaj, nekoč pa se je prav na tej progi preizkušala elita jugoslovanskih smučarjev.

Razen mene so vsi izletniki danes prvič tukaj. Kar naprej moram odgovarjati na vprašanja. Vprašanja so seveda zelo različna. Najmlajši osvajalci Snežnika so prvčki vipavske osemletke, najstarejša dva upokojenca. Med njimi je širok razpon raznih ljudi, raznih poklicev, interesov, izobrazbe. A le svetovni nazor je enak: planinski! Kar pet fantov iz Doma invalidne mladine je z nami. Saj se nam je zdelo, da še na

MEDICINSKI TESTI, do katerih je prišlo na pobudo Tonija Hiebelerja, glavnega urednika »Alpinismus«, so bili objavljeni šele letos, ko smo na turo, na kateri jih je medicinski team zbral, že skoraj pozabili. O turi smo tedaj na kratko poročali. Patronat nad raziskavo je prevzela švicarska ustanova za raziskave v Alpah. V raziskovalnem teamu so bili psiholog Rudolf Bühlmann iz Züricha, dr. Georg Hartmann iz Basla, dr. Eduard Leuthold iz Züricha, dr. Heinrich Matthys iz Ulma, dr. Hermann Oberli iz Interlakena in cand. med Urs Wiget iz Artha. Zdravniki so raziskovali, kako dva različna tipa prehrane vplivata na metabolizem; kako je pri tem z vodo in soljo; kako vplivata na dihanje in krvni obtok; kakšni so psihološki vplivi v skupini; in končno, kako je z adaptacijo v srednjih višinah. Vse to naj bi raziskali pri zimskem prečanju od Eigerja do Schilthorna. Udeleženci so bili pred turo na dvodnevni intenzivni preiskavi v baselski bolnišnici, in prav tako po turi, med turo, predvsem pa na Jungfrauochu. Gradivo je bilo nato obdelano, nekaj rezultatov naj navedemo (Alpinismus, 1971/4): Glede hrane so testi pokazali, da nobeden od večkrat navedenih ni idealen. Šklepajmo torej, da je najpametneje, če oba tipa hrane kombiniramo (torej maščobno, beljakovinsko, hrano z ogljikovimi hidrati), da je v teh višinah precej vseeno, kako je hrana sestavljena, važno je le, da se jí. Nosimo torej s seboj hrano, ki nam bo po naših izkušnjah res teknila. Psiholog je s testi poskušal intelektualno in senzomotorično sposobnost, narejen pa je bil tudi sociogram tj. udeleženci ture so drug drugega ocenjevali. Testi so pokazali pomen teamskega dela pri alpinističnem dejanju, potrdili so demokratični vodstveni sistem.

VROČE HLAČKE ZA SMUČARIJO so menda zadnja novost v smučarski modi, ki je pomemben dejavnik cele vrste industrij. Hlače so iz umetne folije, vgrajena pa je specialna opornica, ki hlače »gor drži«. Smučarska moda se danes ne sestoji več iz potrebnih, funkcionalnih predmetov, razvila se je v samostojno oblačilno modo. Tako je kazalo že v desetletju pred vojno, ugodni pogoji pa so nastali po l. 1950, ko so se Alpe opremile z vertikalnimi prometnimi napravami, ki so množicam pomagale v gore brez garanja, brez znoja. Kaj vse se ponuja za bližnjo sezono! Smučarska obleka iz nylonlaquéja, imitiranega jeansa iz corda, tweeda, iz svile, iz special-

avtobus ne bodo mogli splezati, a na Snežniku so bili prvi! Težko dojamem govorico ubogih, obolelih ustnic, a dečki potrpežljivo, z znamenji in besedo ponavljajo, kar želijo vedeti, in so se nam zato še bolj prikupili.

Ker sem izletnikom obljubila, da bodo lahko še danes svoje okončine namočili v morskovo vodo, je treba misliti tudi na vrnitev. Izberemo pot čez Sedlo, bolj zračna in razgledna je, saj je večji del speljana med skalovjem in travniki pod vrhom. Do gozdne meje pride le nekaj desetnih metrov nad frankopansko cesto. Tukaj gremo skozi zelo nizek gozd. Nizek ne zato, ker je mlad, temveč ker ga je preveč obdelovala burja in neurje. Če bi prerezali drevo, bi videli da polence, tenko kot roka, vsebuje morda petdeset in več letnic.

Še nekaj korakov čez skalovje, in že smo na Sedlu, kraju, kjer se frankopanska pot prevaga čez sedlo proti dolini Lazac. Mi pa gremo proti Platku. Kar hitro smo dol, a okoli doma sedaj vidim še številnejše avtomobile. »Nada, Nada!« slišim. Srečala sta me stara znanca, znana reška alpinista Ernesto Tomšič in Ivo Gropuzzo. Oba imata s seboj otroke, jaz tudi. Predstavljamo si jih, hitro povemo vse, kar utegnemo o planinskem pa tudi o civilnem življenju. Njima se mudi. Naslednjo nedeljo bo tukaj skupščina PD, pa tekmovanje v hitri hoji, morata pripraviti traso.

»Pojdi v dom, tam sta naši dve ta stari!« mi povesta. Njuni ženi sta le nekoliko starejši od mene. Ko smo vsi skupaj delali in se trudili – in v glavnem tudi revščino tolkli – smo me, brezskrbne deklice bile dosti na boljšem kot onidve, ki sta si ustvarjali domove. A vendar sta bili pripravljene s svojimi možmi za vsak izlet, vsako delovno akcijo, z nami dekleti pa za vsako veselo norčijo. Albina, Ernestova žena, Italijanka po rodu, me je takoj spoznala. Pozdravile smo se in začele vesele pomenke. Tudi moja skupina je začela priganjati k odhodu. »Pa obiskat me kaj pridita v Vipavo!« sem ju povabila. »Če me bo Kata hotela peljati,« pove Albina. »Menda sem edina ženska na svetu, ki ne znam šofirati.« »Potolaži se, Albi, še jaz šofiram le samokolnico in sosedovo kobilu, in to le za to, ker sta obe stari.«

Že nas Ivan varno pelje po Platkovi cesti. Spuščamo se k Grobničnemu polju. »Le zakaj je Grobničko?« hočejo vedeti naši. »Uganili ste, zaradi grobov. Izročilo pravi,

nih tkanin za scela monduro, z rožastim dessinom itd. Elastične »hlače na zagozdo« (Keilhose) bodo šle med staro šaro, nadomestile jih bodo med drugim tudi nylonske in celo dokolenke, da ne govorimo o »hot pants«, vročih hlačkah tudi za na pisto. Da bo prišla tekstilna industrija na svoj račun, bo k vročim hlačkam spadal še snow-coat, za zelo »zmrznjene« bo obleka prevlečena z aluminijasto plastjo ali anorak (klepper) na segrev, in to dolg kakor plašč. Seveda bo moda iztisnila reke denarja iz predpisov za apres-ski. Novi midi, plašči, apres-ski škorenjčki, rokavice, čepice, da, celo »mufek« iz garderobe pokojnih starih mam se bo spet pojavil kot zadnja moda. Za vožnjo po progi bo v modi safarilook ali čepica s ščitnikom. Vse pa v veselih barvah, vse zajeto v liho diktaturo mode. Revije, ki od reklame za ta modni ringaraja žive, imajo v svojih redakcijah že specialne urednice nalašč za modni odmev.

Zelo se je modi podvrгла tudi industrija smučarskih čevljev, oz. moda ji je prišla na pomoč, da bo iz dneva v dan večja proizvodnja našla svoje kupce. Za smučarke je npr. firma Lange namenila smučarske škornje »competite«, moderen smučarski čevlji, ki tudi za hojo brez smuči ne bo težak. Čevlji prihodnje zime bo še vedno plastičen, znotraj močno podložen s »peno« in opremljen s »trdim ovratnikom«. Penasti ogrev ima več sistemov, graški »Humanic« priporoča sistem »Mac-Foam«, firma Reichle pa »jet-turn« in »fiber-jet racer«. Čevlji bodočnosti je prirejen smučem brez vezi, kajti vezi so v čevlju. Evropska produkcija se je odločila za sistem Witting, pri katerem so vezi vdlane v podplat. Objubljajo, da čevlji ne bodo stali več kot dosedanji (katerih cena pa je seveda že kar precejšnja, posebno za modele, ki so jih uvedli v zimi 1970/71).

Mnogo novosti je seveda tudi v opremi. Omenimo vsaj »clac«, novost, ki je deloma že znana in jo je svetu predstavila naša tovarna »Elan« (»Alpinismus« 1971/4 pri tem ne navaja domicila tovarne). »Clac« je odpravil jermena za spenjanje smuči, to opravila magneta, vgrajena v smuči. Izumitelj je münchenski novinar Gunther Peis. Isti novinar je dal francoskemu producentu idejo, da je v smučarsko palico vgradil privijač, ki je uporaben tudi za piljenje robnikov.

Naša mila potrošniška družba si bo lahko olajšala svoje denarce tudi z novimi vezmi in modernejšimi, praktičnejšimi primeži za smuči na strehah avtomobilov.

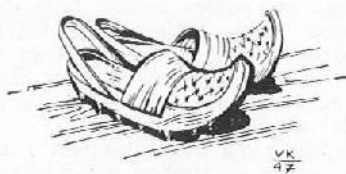
da so do Grobniškega polja prišli Tataři na svojem zmagoslavnem pohodu. Nekateri zgodovinarji trdijo, da je tu bil velikanski boj, drugi pa, da so le manjše čete prišle do tja. Moderni Tataři – fašisti, pa so tukaj pustili sled, ki si jo morate ogledati.« Na koncu visoke planote stoji, ograjen s kamnito ograjo, visok marmornat obelisk. Na ograji je plošča z 92 imeni. »Glejte, to je skupni grob mučencev iz vasi Podhum. Italijanski fašisti so v maščevalni akciji tukaj moške zverinsko pobili in potem še povozili z oklopnimi vozili. Ko so Podhum požigali in klali može, na Sušaku in na Reki dva dni ni nihče smel iz hiše, še na delo ne. Le 2 uri na dan smo smeli v trgovino po najnujnejše za življenje, od 8.–10. ure zjutraj.«

»Teta,« me vpraša nekdo izmed otrok, »ali je bil v tej vasi kak izdajalec?« Ali je bil iz te vasi ali iz katerega drugega zaselka prostranega Grobniškega polja, res ne vem. Imel je priimek – iz obzirnosti ga ne ponavljam, – ki je na teh nagrobnikih pogost. Ime mu je bilo Franjo. V gimnazijo je hodil, v osmi razred takrat, z mojim bratranecem. Sošolci so se ga izogibali kot garjave ovce. Saj je bil edini v šoli član ustaške organizacije in je oblačil njihovo uniformo, če je le mogel. Bratranec nam je večkrat pravil o brezglavem početju tega fanta. Če je vedel, da je kdo partizanom naklonjen, se ni prepričal, če je res. Nesrečnika je zvalil na samotni kraj in ga pretepel. Več fantov je tako napravil invalide za vse življenje. Zgražali smo se vsi nad nečloveškim početjem tega fanta, ki mu je bilo komaj 17 let in je bil sin poštenih delavnih staršev.

Bilo je spomladi 1944. leta, ko je šel v šolo. Pred šolskim poslopjem je park z zelo starimi hrasti. Kar je planil izza drevesa človek, nihče si ga ni utegnili prav ogledati in s pištolo ustrelil Franja v hrbet. Nihče ga ni ustavil. Franjo se je krčevito oprijel dveh fantov, in razločno zavpil: »Mati moja! Bog, odpusti mi vse!« In se je zgrudil prav pred šolsko stavbo.

Nesrečni izdajalec se ni smilil nikomur. Njegovo življenje je bilo vse preveč zavoženo. Kljub vabilu iz šole so se učenci zmenili: na pogreb pridejo le tisti, ki so z njim v razred hodili. Tudi nosili ga bodo, kot zahteva navada, saj je zaslužen plačilo že sprejel. A »družbo«, ki pripada samski osebi, ki umre, niso mogli zložiti. Nihče ni hotel iti. Samski mladi osebi pred krsto hodita fant in dekle preoblečena v ženina in nevesto in dekle, oblečeno v vdovo, z zlomljeno svečo v roki. Tako mu te časti niso izkazali. Ustaši sošolcem še mrliča niso pustili nositi. In tako so se, žalostni in zamišljeni, pomešali med redke pogrebce sprevoda edinega izdajalca naše šole...

Molče se poslovimo od grobišča... Cesta nas vodi zopet proti Reki. Pa ne gremo še domov, domov grem le jaz. Zapeljemo avtobus na Pečine, kjer sem bila doma, preden sem se v Vipavo poročila. Mestna četrt lepih zasebnih hiš in ličnih blokov, blizu morja, blizu nove remontne ladjedelnice v Martinščici. Ropotuljo pustimo na cesti, dobro vzdrževana asfaltna pot nas pelje k morju. Na našem vrtu zapojemo v zboru. Moj ostareli oče in sestra pritečeta. Hočejo nas povabiti v hišo, a kaj, ko nas je toliko, pa še morje je pred hišo. Zdajci vsi začnejo zganjati čuden strip-tease in se v najrazličnejših oblačilih pomikati proti morju in štrbunkati vanj. Sicer so nekateri malo čudno gledali, ker se je marsikdo od nas kopal kar v kombineži ali spodnjicah. Bolj spodobno je pa le bilo kot bikiniji in toplesi obmorskih lepotic. Morda so naši fantje tudi oči pasli, no, pa to menda tudi spada v dan planincev. Noči se že... Dan planincev se nagiba h kraju. Usmiljen nam je bil, ni nam postregel ne z dežjem, ne s kišo.

NAŠE GORE – NAŠA MLADOST

MARIJA RUTAR

Slika naših gora je šla z nami, vedno pričujoča na dnu srca nas je spremljala v tujem svetu in nas spet pripeljala v naročje naših dolin. Bila je simbol lepote, ljubezni, zvestobe. Bili smo mladi, polni načrtov, plemenitih stremljenj, a veliko razočaranje je že zgodaj zasekalo črto usode v našo življenjsko pot. Ostali smo odrezani od prave domovine, mejo so premaknili prek nas na vrhove naših gora. Skromni dijaki tolminskega učiteljsišča prvih povojnih let smo si morali sami pomagati. Za nas ni bilo organiziranih taborjenj, letovanj, smučanja v snegu ali plavanja v morju. Enodnevni izleti na leto, to je bilo vse. Videli smo Čedad, Oglej, Gradež. V štirih letih.

Naše kraljestvo so bile gore. Vsak odhod v planine je bil dogodek.

Nismo bili veliki planinci, veliki pa v ljubezni do gora in narave. Vsako poletje ta in ta gora. Kamorkoli smo se odpravili, je bilo praznično doživetje.

Prvi vzpon sega v prva leta dijaštva. Ob eni ponoči smo stopili na pot. Z ročno svetilko v roki tiho skozi trg, skozi vas in nato oprezno drug za drugim po ozki soteski mimo starega mlina ob Godiči navzgor na Kobiljo glavo. Vznemirljivo so plesali naokoli prameni svetlobe. Goethe pravi nekje, da je vse v življenju simbol. Ali ni bila luč tiste noči simbol naših poznejših dni, ko nam je v bridkih časih ponižanja in preganjanja svetila v srcu luč, ki veruje in zaradi nje ni moči nikoli kloniti.

Vodil nas je Vlado z dolgimi koraki. Ob zori moramo biti na vrhu! Ko je zarja vstajala, smo že sedeli tam gori in tiho zrlj v daljave. Ves dan smo preživeli na zelenih pobočjih. Vlado se je zanimal za vse mogoče žužke. Prebrskali smo vse naokrog, vzdigovali kamne, rušo in smo nabrali vsak polno školjico razne zvrsti. Iskreča radost odhajajočega otroštva je žarela iz nas in okrog nas, otroštva, ki nam ga je skalila vojna vihra.

Poleti 1924. smo se udeležili socialnega tečaja na Pečinah na Šentviški planoti, ki je bil namenjen vsemu primorskemu dijaštvu. Trajal naj bi tri dni z bogatim izborom predavanj, ki naj nam bi dal jasnejši pregled dejstev, smernic in pobud za življenje, ki nam je prihajalo naproti z vedno temnejšim obrazom. Zbralo se nas je veliko, okoli 150. Prihajali so na Planoto že na predvečer od vseh strani, z Goriškega in Tržaškega, s svetlimi obrazi. Sami mladi ljudje.

V gostilni je bilo vse pripravljeno za prehrano, v velikem skednju zraven pa za predavanje.

Prvi dan sta dopoldne že prišla v gostilno dva kvesturina ter odločno izjavila, da se mora zborovanje takoj končati. Gospodinja se je prestrašila, obenem ji je bilo hudo, ker je pripravila blaga za tri dni in vsega, kar je bilo treba za dobre orehove štruklje. Toliko jih je pregovorila, da smo smeli ostati do popoldne in bili le enkrat deležni obilne mere slastnih štrukljev. Potrli smo se razšli. Kipelo je v nas, rastle je odpor.

Po končanem učiteljsišču in kaj žalostni maturi, ki smo jo morali opravljati v italijanskem jeziku v Vidmu, medtem ko smo se do takrat vse predmete učili v slovenščini, smo se razšli po vsej Primorski. Skupina s Tolminskega je bila nameščena na Cerkljanskem po zapuščenih odročnih vaseh in samotnih zaselkih, pešačili smo prek gričev ure in ure, da smo se sestajali in srečevali. Ob nedeljah smo se dobivali na Cerkljanskem vrhu, v Šebreljah, v Novakih, na Šentviški gori, šli smo na Porezen, na Bevkov vrh, v Masore. Živahni, razgreti razgovori, tožbe, zagrenjenost, vmes prešernost mladosti.

Cerkljansko s svojimi griči, gozdovi, senožeti, z vso svojo svežino in lepoto nam je ostalo za vedno najlepši, najbogatejši del življenja.

Največje doživetje je bil Triglav.

Meje so bile zastražene in morali smo skrivoma preiti na tedanjo jugoslovansko stran. Bilo nas je sedem. Bili smo mladi primorski učitelji. Posamič smo popoldne

odšli iz Tolmina in se zbrali nad Zatolminom. Potem smo ubirali pot brez postankov po cesti v Polog in naprej do planine Dobrenjščice, kamor smo dospeli že v temi. Vesel večer s pastirji. Peli smo: »Muha, suha muha«... Sredi noči smo se že liho vzpenjali proti Bogatinovemu sedlu. Na sedlu nikogar, bel kamniti mejnik je stal tam. Ko na perutih prazničnega vzradoščenja smo prešli mejo: tu smo, tu je naša domovina! Pobožala sem skalo, mah, cvet.

Ni nam bilo mar dežja, ki nas je zajel, preden smo dospeli na planino Na kraju. Tam so nam ponudili vse, da smo posušili obleko ob ognjišču. V dolgem rožastem krilu in jopi prijazne planšarice sem v kotlu zamešala žgance. »Tako dobrih žgancev še nisem jedel,« je govoril Jože in vsi smo jih vneto zajemali. Mara in Minka sta se zvonko smejali, vse je prešinjala iskriva duhovitost.

Koča ob Triglavskem jezeru nas je očarala z lepoto in domačnostjo, da smo tam ostali dva dni. Brali smo Župančiča, razpravljali o umetnosti in književnosti.

Pot mimo jezer, navzgor prek Hribaric do tedanje Aleksandrove koče je bila eno samo odkritje. Sneg in sonce. Zardela so nam lica, vnela koža. Jože je nosil s seboj lekarno in nas z dejanji učil, kakšen mora biti pravi planinec.

Zgodaj zjutraj smo se vzpeli na Kredarico, nato vzpon navzgor, in srce je pelo: Triglav! Naš Triglav!

Naslednje jutro sva z Maro in Ivanko zapustili kočo, odšli spet na Kredarico in se še enkrat prebili do vrha. Tistega leta je bil Aljažev stolp v avgustu do srede zakopan v sneg.

V koči smo srečali pisatelja Jalna. Z neposredno prisrčnostjo in veselostjo smo se takoj zblížali. Obljubil je, da nas bo opisal v povesti. Ali nas je? Na razglednico v spomin je napisal: »Trla vas bo bridkost, grizlo ponižanje, toda vaša duša bo rasla.«

Sestopali smo prek Komarja v Zadnjico. Srečno smo prešli mejo. V Trenti nam je učitelj preskrbel prenočišče. Na dnu tovornjaka smo neopazno šinili mimo fašistične postojanke in se prešerno razposajeni ustavili v gostilnici v Bovcu in že kovali nove

IZ GOVORA DR. SONJE MAŠERE NA OBČNEM ZBORU SPD TRST

O občnem zboru 1971 smo poročali v PV št. 7. Poročilo dopolnjujemo. Občnega zbora se je udeležil tudi naš generalni konzul v Trstu, tov. Boris Trampuž. Naj omenimo še, da teče 68. leto, kar je bila ustanovljena tržaška podružnica Slovenskega planinskega društva. Obenem prinašamo pozdravne besede predsednice dr. Sonje Mašere, s katerimi je označila pomen 25-letnice novega SPD Trst:

Pomlad je botrovala rojstvu 7. 4. 1904 in obnovi 5. 5. 1946 našega društva. Čeprav je bila doba življenja prvotnega društva kratka in njegovo delovanje okrnjeno zaradi prve svetovne vojne in končno udušeno v fašističnem nasilju, je zaoralo v bogato zemljo, zasejalo dobro seme. In mirno lahko rečemo, da so slovenski alpinisti v tržaškem planinskem svetu vedno izstopali zaradi svojih sposobnosti. Kadar pa je šlo za obstoj, za biti ali ne biti našega naroda kot takega, so prav tržaški planinci prvi dvignili plamenico svobode in pokazali pot boja proti nasilju.

Ko smo se po 25 letih spet zbrali, da obnovimo svoje društvo, nas je prevevala borbena dinamičnost in navdušenost. Zavedali smo se važnosti trenutka in težav pri bodočih nalogah. Od istega dne dalje se je vila nepretrgana in neumorna društvena dejavnost s krajšim premorom malodušja, ki nikoli ni prešlo v apatičnost ali stagnacijo. Odbor, čigar sestav se je precej obnovil, se ni nikoli izneveril izročilu, ki ga je prejel od ustanovljenega SPD Trst pred 67 leti, to je, zbuditi v našem človeku veselje do življenja v naravi, ljubezen do naravnih lepote, čut tovarništva, ponos, da pripada narodu, ki je sicer številčno majhen in po naravi skromen, lahko pa tudi velik po svojih duševnih vrednotah.

V sedanjem času, ko civilizacija s svojo tehniko uničuje naravo in zahrbtno človeka duševno in telesno hromi, nas lahko samo odhod v neoskrunjene gore še reši pred razpadom naše življenjskosti. Zato naj velja naše izročilo na današnjem dnevu predvsem naši mladini s tem, kar je ing. France Avčin zapisal v svoji knjigi: »Poleg najvišjega znanja se bo treba spet učiti navadnih življenjskih modrosti, zopet prislunili veliki vseobsegajoči naravi«. Praznujmo našo obletnico v tem duhu, obljubimo, da bomo krepili v naši mladini povezavo z rodno zemljo, s slovenskim gorskim svetom, ki je eden izmed najbolj čudovitih v Evropi, da bomo vzgajali naše mlade člane

načrte, kam vse se bomo še odpravili. Nismo slutili, da nas bo trda roka prav kmalu razgnala. Prvi je odšel Jože; še isto jesen je bil odpuščen iz službe. Meglenega večera smo ga spremili do samotne kmetije. Ponoči je tiho odšel v noč in prestopil mejo.

Mesta, vasi, nam niso več mogla dajati zatočišča, kjer bi se sestajali. Zato smo se dobivali na tem ali onem hribu. To so bili v resnici politični sestanki. Ciril Drekonja nas je zbiral in nam predaval nekajkrat na Senicah nad Ljubinjem, na Mengorah, v Bučenicah. Šli smo pa tudi na Kobiljo glavo in na Jalovnik.

Širšega obsega je bil sestanek slovenskih učiteljev v Rutih nad Ciginjem, ki se ga je udeležilo prek 30 učiteljev. Prihajali so vsak po svoji poti, posamič ali v skupinicah. Tolminci smo se zbrali pri tovarišici Ivanki na Oblasti in ko se nam je zvečer pridružil še Ciril Drekonja, smo v temi krenili navzgor ter na neki kmetiji počakali jutra vsi mokri od dežja. Jasno jutro na Čiginjskih senožetih, na jasi, obrobljeni z gozdom, se je sveže bleščalo v soncu. Bilo je več predavanj, naslovov se ne spominam. Pred očmi imam učitelja, ki je stopil na skalo in nam govoril poln zanosa, pričanja.

Nemirni, zagnani Primorci!

Poživljeni smo se vračali v dolino s smehom v očeh.

Izjalovil se je sestanek naslednjega poletja na Krnu na planini Na polju, ki naj bi zajel tudi širši krog. Nadzor oblasti se je pospešeno ostril, zato smo izbrali različne poti s širokimi ovinki. Nekateri smo šli na Višarje. Z Višarij zjutraj peš v Bovec; Franc je vztrajal, da gre čez Slatenik, midve z Ivanko pa sva krenili peš v Lepeno in po novi cesti do planine Duple. Srečali sva samo dva planinca, ki sta vodila tretjega s povezanimi rokami, verjetno zlomljenimi. Na Dupli planini se ni oglasil noben učitelj. Hitro naprej. Črni oblaki so se strnili in mahoma se je stemnilo. Stezico v gručastem bregu so razsvetljevali samo pogosti bliski in pod nami tiho grozeče Krnsko jezero. Obstali sva in čakali. Oster rob mi je vsekalo rano na nogi. Tema.

v ponosu in v ljubezni do svobode, dve vrlini, brez katerih ni ne trdnega značaja ne življenjsko zrelega človeka. Naj bodo 25-letne skušnje opora mlademu rodu, ki bo vodil naše društvo v prihodnjem četrtletju v še plodnejšo – srečnejšo bodočnost.

PLANINSTVO, ALPINISTIKA IN TURNO SMUČANJE V UČNEM NAČRTU ŠOLE ZA TELESNO KULTURO V LJUBLJANI

V novejših programih Visoke šole za telesno kulturo je čutili sodoben koncept telesne vzgoje, približevanje sodobnim tokovom in tendencam v razvoju telesne kulture. Kaže se, da je šola pripravljena bolj prislusniti dejanskim potrebam sedanjega časa. Še posebno je čutili sodobno programsko usmerjenost v tistih aktivnostih, ki se razvijajo v prirodi. Med njimi vidno mesto zavzema planinstvo, alpinistika in turno smučanje. Šola si prizadeva, da bi pri širjenju omenjenih dejavnosti odigrala pomembnejšo vlogo. Želi, da njeni slušatelji vzljubijo gore, se z njimi praktično in teoretično spoznajo, predvsem pa, da ti slušatelji, bodoči pedagogi, vidneje prispevajo k usmerjanju mladine v te telesnokulturne dejavnosti, ki imajo neprecenljive fiziološko-zdravstvene, etične, estetske in kulturne vrednosti pri oblikovanju osebnosti mladega človeka. V učnem načrtu Visoke šole za telesno kulturo in v podrobnejših programih v zadnjem času opažamo močnejši poudarek na usmerjanju slušateljev v planinstvo. Slušatelji so dolžni opraviti med študijem dva enodnevna izleta v sredogorju, šestdnevni planinski pohod na odseku slovenske planinske transverzale v območju Triglava in šestdnevni tečaj turnega smučanja v območju Komne in centralnega dela Julijskih Alp. Prav tako morajo slušatelji opraviti plezalni vzpon v eni od lažjih smeri v steni Kogla v Kamniških alpah. Mimo omenjenih akcij se slušatelji spoznajo s nevarnostmi v gorah, s tehniko in taktiko hoje, z osnovnimi prvinami turnega smučanja, bivakiranjem, reševanjem, opremo, uporabo derez in cepina, z varstvom narave ter dobe osnovne napotke o vodništvu v visokogorskem svetu, o obnašanju v gorah in podobno. Po vseh opravljenih obveznostih slušatelji opravljajo izpit. Dosežena ocena je sestavni del ocene iz predmeta »aktivnosti v prirodi«.

Začeto delo namerava šola še poglobljati in izpopolniti. Želi pa si tudi tesnejšega sodelovanja s Planinsko zvezo Slovenije, zlasti pri vzgoji kadrov.

SILVO KRISTAN

Tedaj je palica udarila ob kamen. »Franc, si tiž?« »Sem.« Hudo pot je imel za seboj, zašel je med skalovje in prepade. Potem je povedal, da Na polju ni nikogar. Bili pa so tam fašisti. Učitelji so se razšli, nekdo nas je izdal. Potem smo potrkali na planini Dupli, ko je bila čez polnoč. Naslednje jutro smo na vse zgodaj zdrveli v dolino.

Skoraj vsake počitnice smo se podali na daljšo pot. Z avtobusom do Bovca, naprej peš: Kluže, Log pod Mangartom, Predel, Rabeljsko jezero, Rajbl, Mrzla voda. V Mrzli vodi smo prespali, tedaj je bilo še dovolj senikov, ki so nam nudili streho. Zjutraj na Višarje po stezi, po kateri so hodili naši dedje s polenom na ramenu.

Naslednji dan peš do Belopeških jezer, pa spet navzgor po plazju na Mangrtovo sedlo. Prespali smo v Strmcu, vasici s samimi visokimi lesenimi strehami. Pravičnica vas! Poti polne doživljajev, spoznanj, užitkov.

Nezabna je Črna prst. Prejeli smo sporočilo, da nas po polnoči čaka Jože pri seniku vrh Črne prsti. V Hudajužni smo se nalagali fašistu, da gremo le do Stržišča. Res smo tam čakali do teme. Potem pa kar počez čez senožeti navzgor. Po stezi so hodile straže in v nočni tišini so jasno odmevali njihovi koraki. Kadarkoli so odjeknili, smo zdrknili na tla in čakali, da so se oddaljili.

Na vrhu ni bilo senika, ni bilo kope. Blodili smo okrog, nikjer nič. Nenadoma: »Stoj!« Visok graničar je stal pred nami. Bili smo že na jugoslovanski strani. Peljal nas je v stražarnico. Ko smo izražali bojazen, kako se bomo vrnili, se je zasmel: »Imamo bonbone za makarone.« Zjutraj so nas spremili na Rodico. Šele pozno je skozi grmovje prisopihal Jože. Kako radostno srečanje, koliko vprašanj!

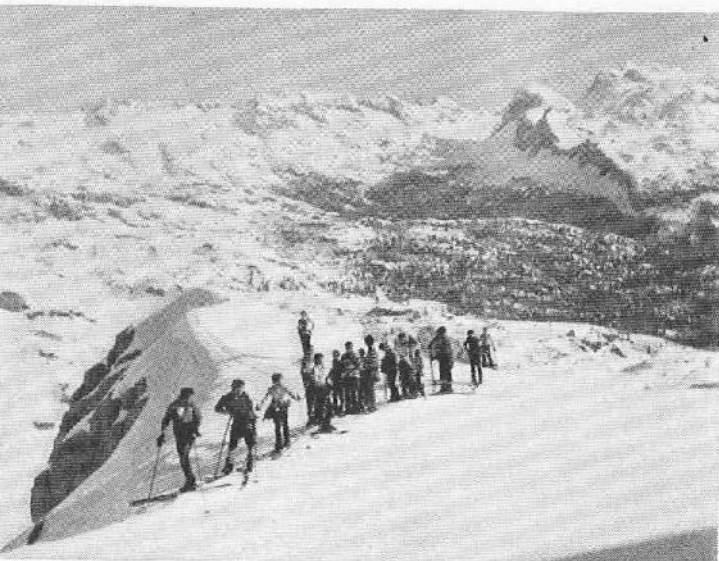
Navzdol gredé smo tiho obšli Rut, kjer je stala fašistična postojanka. Zamišljeni smo se spuščali v grapo, zavito v mrak, v naš svet brez svobode za nas.

Leta 1930 so nas premestili v notranjost Italije. Začele so se naše trnove poti v tujino. Petnajst let smo odhajali, ko je cvetela ajda, in se vračali vsake počitnice domov. Še smo hodili okrog, toda ne več na mejne vrhove. Tja so lahko odhajali le tisti zaupni, ki so dobili posebno dovoljenje. Zato pa smo se v skupinah sprehajali po Vojškarski ali Šentviškogorski planoti, obiskovali Matajur, Livški Kuk, Stol, Mrzli vrh, Krn. Na mali šmaren smo se za slovo vsako jesen, preden smo odšli na jug, sestali na naših Mengorah.

Zamotano življenje, temna obdobja. Samo v srcu je tlela vera v svetlejšje dni.

Marija Rutar se je rodila 11. 12. 1903 v Tolminu, končala je slovensko učiteljsko v Tolminu 1924 in službovala kot učiteljica po kabariških in cerkljanskih vaseh do 1930, ko je bila premeščena v Marche, kjer je 8 let gledala Gran Sasso, nato je še 7 let bila v okolici Padove (Montagnana), po razpadu Italije se je 1944 vrnila domov.

Napisano za primorsko številko (1971/7). Op. ured.

5 poti na Kukovo sedlo
Foto Silvo Kristan

PRVA NAJINA SMER

MARIJA ROJNIK

Večer v koči. Prihajajo novi člani, v glavnem pripravniki. Janez določa naveze. Vlasto zaupa meni. Nadaljnji raspored me več ne zanima. Berem opis Hornove smeri, ki bo skupen cilj kar trem navezam.

Zvečer dolgo ne zaspiš. Jalovec, že večkrat sem bila namenjena na tvoj vrh po »vija normale«, a tura je vselej padla v vodo. Jutri te obiščem po Hornovi smeri.

»Vidve lahko gresta, fantje pa bodo pomagali pri reševalni akciji«, nama je zjutraj rekel Janez. Naveza, ki je včeraj plezala v Veliki Mojstrovki, se namreč še vedno ni vrnila. Hitro se pripraviva in ponovno prebereva opis smeri, saj zdaj greva sami. Ko odhajava, nama Mitja svetuje: »Če se bo vreme še poslabšalo, pojdita raje skozi ozebnik.« Obljubim, čeprav sem trdno odločena za Hornovo smer.

Šele ob devetih zapustiva Tamar. Srečujeva smučarje, ki počasi napredujejo proti Kotovemu sedlu, nekateri pa že drvijo proti dolini.

Pri vstopu sva. Kako nama bo šlo v prvi, samo najini smeri! Plezam naprej, raztežaj za raztežajem po mokri, mrzli skali. Na Kegljšču se pogrezneva v gosto meglo, le nekaj metrov naokrog vidiva. Pa kaj zato, še bolj sami sva z goro, še bolj uživava. Še navzgor, daljša polica v levo, kamin, okno, streha. Ugotoviva, da sva si vsaka nekaj zapomnili.

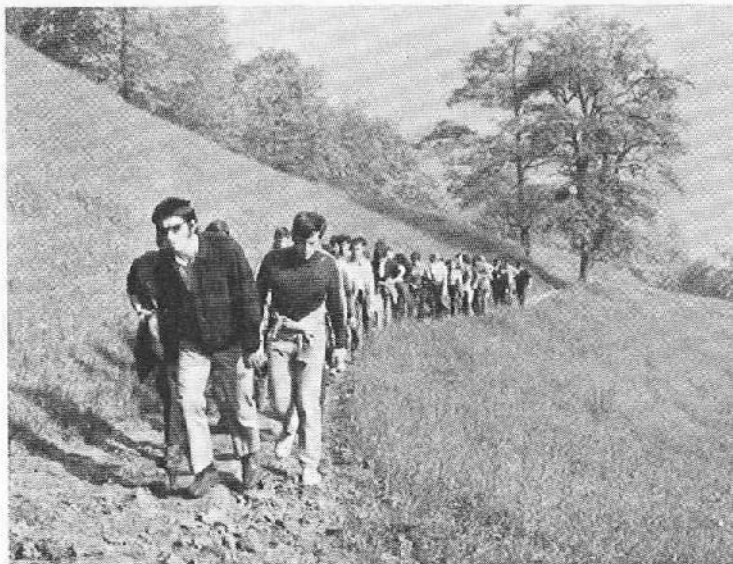
Zadeti bo treba na pravo polico. Z drugim poskusom se mi posreči. Po približno petih raztežajih je zmanjka. Zdaj bi se morali pričeti kamini. Nekaj metrov nad glavo opazim klin. Vlasta varuje, plezam navzgor. Včasih vrh nekoliko bolj napnem. Hočem ji pomagati, saj je pred nama še precejšen del smeri in še sestop.

»Mariči, popusti, to je goljufija,« slišim od spodaj. Popustim in se nasmehnem, ponosna sem na svojo soplezalko. Zareča obraza povesta več, kot bi mogla besede.

»Mariči, potegni!« slišim od spodaj, ko varujem po drugem raztežaju v kaminih. Revica, gotovo je že utrujena. Pred dvema mesecema si je pod Velikim Draškim vrhom zlomila nogo. Deset ur smo jo takrat nosili na Rudno polje. No, danes sva že v Jalovcu. Sami v Jalovcu!

Iz kaminov sva, še skozi okno pa sva na strehi. Vleče se. Še vedno naju obdaja megla. Iz nizkih temnih oblakov prične pršiti. Tu in tam izgubim sledi včerajšnjih plezalcev, pa jih spet najdem. Nekaj metrov za mano hodi Vlasta, a je skoraj ne vidim v megli. Slišim rahel, pritajen vzdih, drugega, tretjega. Gotovo jo noga pošteno boli. Predobro jo poznam in vem, koliko zdrži. Zlepa ne toži, če ji je težko.

»Potrpi še malo, saj sva že skoraj na vrhu,« jo badrim, čeprav sama ne vem, kje sva. In res smo takrat v troje prišle na vrh Jalovca: Vlasta, jaz in nevihta. Ta, tretja, se je pripeljala od Mangrta sem, glasna in divja. Svetli bliski parajo nebo, sliši se čudno sikanje. Hitiva s pospravljanjem najine kovačije. Čez glavo mi nekaj ostro potegne, še isti trenutek udari strela v železni prasketajoči drog, na katerem je pri-

Na Kum
Foto Silva Kristan

trjena velika rdeča tabla z belim napisom: Kaditi prepovedano! Vlasta pograbi odprti nahrbtnik, jaz neporavnano vrv, in zdirjava po grebenu navzdol. Grmenje mogočno odmeva v nevidnih stenah. Da bi železje nekje pustili? Ne, če naju misli zadeti, naju bo tako vseeno.

Popolnoma namočeni in zasopli se ustaviva na vrhu ozebnika, nevihta pa je odvihrala proti Prisojniku in Triglavu. Zvečiva čokolado in počivava. Ne mudi se nama, saj sva pred odhodom povedali, da se vrneva šele ob sedmih. Zdaj pa je štiri popoldne. Pogled se mi zgublja v megli, misli pa prodirajo skoznjo proti Mojstrovki. Kaj se pravzaprav dogaja danes v Tamarju? Podobne misli preganjajo tudi Vlasto. Bolje bo, če se vrneva čimprej. Skozi ozebnik se zopet naveževa. Nato »smučava« kar v čevljih in hitro sva v dolini. V gmajni je sneg sem in tja že prekopenl in dal prostor cvetočemu vresju in telohu. Blazina belega vresja. Ali prav vidim? Belo vresje! Nikoli ga še nisem videla. Utrgam vejico, drugo, tretjo. Roka se mi tresse. Za koga ga pravzaprav nabiram? Zlih slutenj se hočem znebiti.

»Vlasta, ali si opazila belo vresje?«

»Ja, ampak danes prvič!«

Molče greva naprej, z nahrbtnikom, vrvjo in šopki cvetja. Vlasta hodi pred mano in močno šepa. Naga jo vedno bolj boli, saj si jo je pozabila poviti.

»Vlasta, pred domačimi pa stisni zobe in malo manj šepaj,« ji predlagam.

»Brez skrbi, zato pa zdaj toliko bolj!«

Prideva do jase, do doma v Tamarju. Na trati stojijo tri negibne postave sklonjenih glav. Ni treba pojasnil, v Mojstrovki je bila nesreča.

Malic, Iztok in Janez se niso vrnili. Zadnja dva so pravkar prinesli. Počivata v kapelici. Z Vlasto jima na prsi položiva šopek pomladnega cvetja – belega in krvavo rdečega vresja in zapozneta teloh.

Kje je Matic? Preveč je ljubil gore in je z njimi želel ostati še nekaj časa sam. Še vedno ne verjamem, da se ne vrne več. Ali si res ne bo nikoli več visoko zvrnan pripenjal plezalnega pasu? In kdaj bova plezala dogovorjene smeri v Skuti, Planjavi in Koglu?

Prijateljev ni več, a gore ostajajo, neusmiljene in lepe, polne neznanih sil, ki nas znova in znova pritegujejo v svoje kraljestvo.

Plezali Vlasta Ekar In Marija Rojnik, AO APD, 14. junija 1970.

POČASI SE DALEČ PRIDE

ING. PAVEL ŠEGULA

Vzponi na zelo visoke gore (pa tudi na ne tako zelo visoke) so nujno povezani s prilagoditvijo telesa na nižjo vsebnost kisika in pomanjkanje tekočine. To je znano, že odkar odhajajo na pot odprave, tudi popisano je bilo bolj ali manj strokovno že neštetokrat, tako da sem bil tudi sam nemalo v zadregi, ko sem razmišljal o umestnosti svojega prispevka.

Odločil sem se, da kljub vsemu napišem nekaj o svojih ugotovitvah ob vzponu na Pik Lenina. Končno je osebna izkušnja le nekaj vredna, še posebno, če temelji na dobro preštudiranih izkušnjah organizatorjev vzponov na gore v Pamiru. Masovni uspehi podvigi dokazujejo, da je taktika prilagajanja pravilna, brez aklimatizacije je moči in volje presneto hitro konec.

In končno, mar ne preskušajo znani strokovnjaki po vsem svetu spet in spet zmogljivosti v velikih višinah? Videti je, da vsak preizkus da kak nov rezultat, ta pa spet odpira nova vprašanja, ki jih je treba dognati do kraja. Tako se podoba iz leta v leto izpopolnjuje in postaja vse bolj zaključena.

Ko sem se odločil, da napišem ta sestavek, sem bil hkrati za popolno odkritosrčnost. Ze res, da ob dobrem splošnem počutju ni kaj prikrivati, a tudi če bi si moral napisati slabo karakteristiko, bi to storil preprosto iz razloga, da to utegne pomagati nekomu drugemu, ki se podaja na pot in zahteva velike preizkušnje telesne in duševne zmogljivosti.

I. Priprave

Iz literature je znano, da težavni vzponi zahtevajo nenehno vzdrževanje dobre telesne kondicije, ki jo pridobimo z nenehnim načrtnim gibanjem v naravi, teki, telovadbo in podobnimi obremenitvami telesa.

V tem smislu si moram dati slabo oceno, saj razen nekaj zimskih in zgodnjepoletnih vzponov (Stol, Staržič, Begunjščica, Kotovo sedla, Blegoš) ter izletov s težjim bremenom na hrbtu nisem opravil večjih podvigov v naravi.

Tako so k trdnosti mišic v nogah pripomogle bolj izdatne telesne vaje in zlasti hoja po stopnicah (vsaj 200 na dan).

Prištetje je tudi latentno telesno zmogljivost, ki je nikakor ne gre zanemarjati in ki daje osnovno sposobnost za premagovanje naporov.

Seveda brez izdatnega treninga ne gre tvegati udeležbe v manjši odpravi, ki zahteva absolutno prilagojenost tudi največjim naporom, na kakršne odprava nujno naleti, če ne drugače, pri morebitnem nujnem forsiranju vzpona, evakuaciji ali v primeru nesreče, ki nedvomno zahteva tudi daljše skrajne napore.

V tem smislu ne morem biti zadovoljen s svojimi pripravami, prijatelj v podvigu Riko se je seveda kot mlad, aktiven smučar, alpinist in gorski reševalec pripravil vzorno, to se mu je tudi poznalo pri vzponu in še zlasti pri raznih reševalnih akcijah in drugih dodatnih naporih.

K pripravam sodi v večini odprav tudi dostop do baznega tabora. V pohodu, ki včasih traja kar lepo število dni, se telo počasi prilagodi na večjo višino in telesne napore ter se splošno utrdi. Tega midva z Rikom nisva bila deležna, saj sva z letalom prispela prav do Oša in nato na kamionu v bazni tabor.

II. Vzpon

Bazni tabor leži 3600 m visoko na zelenih tratah pod visokimi gorami. Podnebje je razmeroma milo, čez dan toplo, ponoči pa dokaj hladno. Spričo visokogorske opreme nam temperature niso delale težav. Občutili smo, da zrak ni več dolinski, višina je že dala svoje, tako da smo se pri teku in hoji navkreber hitreje zasopli kot doma in je bilo že potrebno preudarneje usmerjati korake, ko smo se prvi in drugi dan po prihodu podali na okoliške grebene, visoke kakih 4000 metrov. Težav pa ni bilo nobenih, utrip srca normalen, pritisk pri večini udeležencev 125/85.

Vodstvo tabora je predvidelo v okviru vzpona dva aklimatizacijska vzpona in končni vzpon, ki naj bi potekali po naslednji shemi:

Prva in druga aklimatizacija sta potekali po načrtu.

15. 7. smo odšli do tabora 1 na višini 4200 m. Vsak je nosil ca. 20 kg opreme, hrane in osebne opreme. Spalo nas je po 5 v šotoru nekoliko tesno, vendar zadovoljivo. Spali smo dobro.

Preventivno sva z Rikom pojedla vsak po 1 tableto za spanje. Preden sem zaspal, sem čutil rahel glavobol v zatilju. Ob tem naju je vodja skupine prosil, da naj ne vzameva tablet za spanje, ker je menil, da niso potrebne. Obljubila sva, da se bova ravnala po nasvetu in obljubo držala.

16. 7. smo nadaljevali vzpon do višine 5200 m. Hodili smo zelo počasi, nosili ca. 15 kg opreme ter dvakrat počivali. Kuhali smo čaj in razne juhe, kramljali in se zabavali. Zanimivo je, da smo za vzpon porabili s počitki in kljub počasni hoji samo 3.30 ure. Počutili smo se odlično, nobene slabosti ni bilo, glavobola ali drugih nevšečnosti. Ker je bilo časa na pretek, smo izgrebli v sneg veliko »peščero«. Sistem votlin v snegu je nudil prostor za vsa skupino. Boris je bil zadovoljen s to dodatno »aktivno aklimatizacijo«. Popoldne ob 15. uri smo sestopili do tabora 1 in bili okrog 19. ure že v baznem taboru.

17. in 18. 7. smo bili v bazi.

19. 7. smo z najmanj 25 kg opreme na ramah odšli do tabora 1 in prespali brez sitnosti in težav.

20. 7. je sledil vzpon do tabora 2, nosili smo ca. 20 kg. V taboru 2 smo bili že zgodaj ter se potem ves dan parili na soncu in se zalagali z energijo. Proti večeru smo del opreme zanesli do višine 5400 m in se takoj vrnili.

Splošno počutje je bilo dobro, zvečer sem se (verjetno zaradi sončne pripeke čez dan) počutil nekoliko mačkast, večerjo sem popil, za trdno hrano mi ni bilo in bi je verjetno ne bil prenesel. Spal sem odlično in se zbudil spočit.

21. 7. smo s ca. 15 kg opreme odšli do tabora 3. Tempo hoje bil počasen in umirjen. Dvakrat smo izdatno počivali, jedli in kuhali čaj, (5400 m in 5800 m). Na višini, kjer smo postavili šotor, ca. 6000 m visoko, smo si najprej skuhalo pošteno kosilo, ki je vsem brez izjeme teknilo. Počutili smo se dobro, brez glavobola in slabosti.

Riko in še nekaj tovarišev se je po kosilu spustilo nazaj na 5400 m ter v izrednem kratkem času prispelo nazaj v tabor z opremo, ki smo jo zjutraj pustili za kasnejši prenos.

Postavili smo šotore. Ker se je obetalo slabo vreme, smo šotore zaprli in spravili v notranjost tudi vso opremo, nahrbtnike itd.

Spal sem slabo in nekaj časa bledele, češ da dežuram. Obračal sem se, »pozil« na tovariše, ki verjetno niso bili dosti na boljšem. Glavobola pa ni bilo, niti slabosti. V šotoru smo tudi kuhali. Boris in Kostja sta vneto kadila in prenehala šele na najino pripombo, da »čiki« smrde.

22. 7. smo se po ca. 2.30 uri povzpeli na vrh Razdelne 6148 m.

Hoja mi ni šla, zelo pogosto sem lovil sapo in iskal način, kako dihati. Globoko dihanje me ni rešilo, v pljučih me je vse bolelo, kot da jih hoče raznesti. Končno sem našel način, ki je prijal: hitro, zelo plitvo dihanje. Ko sem se mu privadil, je bilo težav konec.

Verjetno dihanje moti porušenje avtomatizma v hoji, ki se ga v dolini in največkrat tudi v domačih gorah niti ne zavedamo. Silno počasen, nekaj sekund trajajoč korak z vmesnim ustavljanjem pa nujno terja prilagojeno dihanje, ki nenadoma postane zavestno: Ko se organizem navadi, gre.

Na vrhu smo se počutili vedri. Bil sem utrujen, imel sem nekoliko težka bedra, prvič odkar smo bili v Pamiru.

Tudi sesop me je nekoliko utrujal, zlasti zmerni protivzpon na platoju (5400 m) nad taborom 2.

Dalje v dolini je šlo vse kot po maslu vse do baznega tabora, kamor smo se vrnili še isti dan. Po načrtu določene štiri dni počitka smo zaradi slabega vremena morali raztegniti na polnih šest dni.

Zdravniška kontrola je kazala ugoden rezultat, pulz okrog 70, pritisk 125/85, stalen. (V taboru 3 sem imel zvečer pulz 80, krepak in enakomeren.)

Zaradi podaljšanja počitka sem se po nasvetu Borisa tretji in četrti dan oddiha povzpел na greben v višino ca. 4000 m. Bal se je namreč, da bi daljši premor neugodno vplival na mojo aklimatizacijo. Hodila sva z Rikom hitro in dobro, težav ni bilo nabenih, kar me je presenečalo, saj se sicer v taboru nikoli nisem počutil povsem dolinsko. Vsaka hitra hoja navkreber je dala sapo. Apetiti in spanec sta bila normalna. Prav tako prebava in sposobnost za delo in pisanje.

29. 7. smo zarana odrinili proti taboru 1, nosili smo le kakih 17 kg, vštveši fotoaparate in drugo osebno opremo. Hodili smo kot vedno počasi, si kuhali čaj in večkrat jedli. V taboru smo se počutili kot doma. Riko je bil 5000 m visoko v akciji in je za zabavo plezal v stenah nad taborom.

30. 7. smo ostali v taboru, ker smo skrbeli za ponesrečenca za ozeblinami.

31. 7. ponoči smo odrinili dalje ter po številnih počitkih v kakih 10 urah preko tabora 2 prispeli v tabor 3. Višinska razlika ca. 1800 m. Počutili smo se dobro, bil pa sem utrujen in se mi popoldne ni ljubilo početi nič drugega kot v senčni votlini kuhati čaje in juhe. Zunaj je bilo viharo, čeprav sončno vreme.

Spali smo v snežni votlini dobro in izdatno. Apetit je bil v redu.

1. 8. smo se preko Razdelne spustili na sedelce pod zahodnim grebenom P. Lenina in nato z zmerno hojo in obilnim počitkom dosegli plato v višini 6500 m, kjer smo postavili tabor 4.

Hodili smo dobro, telesne moči pa so bile precej šibke, kar se je videlo, ko smo postavljali šotore.

Kuhali smo čaj, sok, ješprenj, razne juhe in imeli apetit tudi za salamo.

Spali smo dobro, vsa posadka je pojedla po 1 tableto za spanje.

2. 8. Ob 9 smo odrinili proti vrhu. Nosil sem samo vrv in fotoaparat. Hodili smo do 7000 m zelo dobro, nekako 3 ure z vmesnimi počitki, med katerimi smo pojedli čokoladne in vitaminske bonbone. Od 12 dalje, ko smo še daleč pred sabo zagledali vrh, smo bili nekako klavni in le mukoma napredovali. Nekateri smo imeli resne krize, nama z Rikom je nekaj časa nagajala prehitra hoja. Ker smo se razbili, nama je manjkal vzornik počasne hoje in sva izgubila pravi ritem. Po izdatnem počitku in čokoladi in vitaminih sva se zelo popravila in v povsem vedrem stanju dosegla vrh ob 16.30. Tam sva fotografirala in sodelovala v družabnostih velike skupine, pomagala pri filmanju.

Sestopili smo ob 18 ter z vmesnim postankom zaradi nesreče hodili do tabora 3 nekako tri ure. Riko je sodeloval pri transportu ponesrečenca.

Spali smo odlično, zaradi utrujenosti nismo zaužili skoro nobene hrane in le malo čaja.

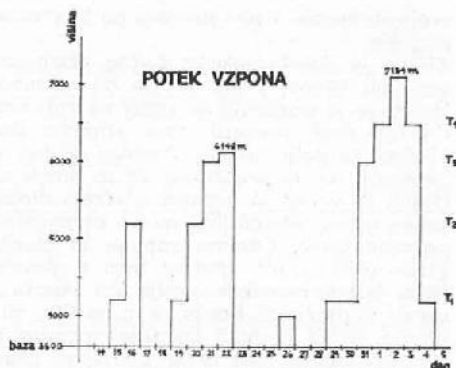
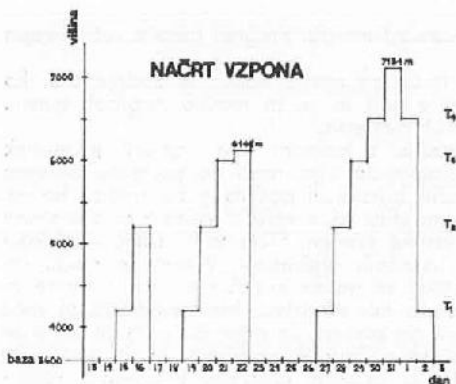
3. 8. smo sestopili v tabor 1. Do sedla pod Razdelno sem se počutil silno šibak, ker sem imel za svojo zmogljivost pretežak nahrbtnik. Ko sem oddal 7 kg težko kamero, sem lahko hodil skoro normalno in ves čas sodeloval pri transportu ponesrečenca. V taboru 3 smo se kasneje okrepili s sladkarijami in salamo, dalje je šlo že zelo dobro. Pri taboru 2 sem pojedel skoro celo konservo sladkega mleka. Dala mi je veliko moč in živahnost. V taboru 1 sem se počutil že povsem dolinsko.

Tam smo zaužili ogromno čaja in pridno jedli. Spali smo odlično.

4. 8. smo se vrnili v bazni tabor, kjer smo počasi pričeli z evakuacijo in pospravili velike količine hrane. Ne da bi se zavedali, smo bili zelo dehidrirani, kar se je pokazalo naslednji dan na slavlju med Kirgizi.

5. 8. Zanimivo zaradi nenavadnega apetita. V kolhozu sem popil v času od 16 dalje do 23 najmanj 6 l kumisa, dve skodeli ovčje juhe, jedli smo kakor za stavo rezine dinj, ogromno ovčetine, kruha in popili najmanj 2 dcl konjaka. Rezultat: dobro spanje, urejena prebava.

Iste appetite sem opazil pri kolegih, podoba je bila, da nas je višina res izmolzla.

III. Splošno

Ob odhodu sem tehtal 80 kg, tri tedne po povratku 74 kg. Shujšal sem gotovo vsaj 10 če ne 15 kg, kar pa mi je bilo samo v prid, saj sem do svojega 35. leta normalno tehtal le okrog 65 kg in je torej srce uglašeno na to težo.

Riko se je v tistem obdobju popravil od 77 kg na 79 kg. To gre gotovo na račun umirjenega apetita, sposoben je bil jesti tudi tisto, česar ni maral. Mene je v taboru vzdrževal zlasti čaj z obilo sladkorja in kruha, zelenjava, čokolada in meso, če ni bilo mastno.

Hudo me je motilo žvarasto meso, že pogled na kupe surovega mesa me je pognal iz jedilnice.

Japanci so pojedli ogromne količine, a so bili v splošnem šibki in drobni, mučila jih je vse po vrsti višinska bolezen, na vrh je uspelo priti le enemu, še temu le ob pomoči spremljevalcev.

Mnogo bolj mi je ugajala hrana na pohodih: Ribja juha, kurje juhe, ribe iz konzerv, kruh, salama, celo slanina, ješprenj in sploh vse, kar je bilo na razpolago.

Pojedli smo veliko surovega česna, ki smo si ga napulili na »lukovih poljanah«. Pomenil je prijeto osvežitev.

Od tekočin vode nisem poskusil, razen enkrat ob povratku, nikoli. Enako drugi inozemci. Rusi pa pijejo brez težav tudi vodo z ledenika in trdijo, da jim to priporočajo celo zdravniki. Prebava je bila ves čas v redu tako pri meni kot pri Riku. Precej tovaršev so pestili hemeroidi. Nekaterim, ki so razodeli svoje križe in težave, sem nudil »lasonil«.

Sončnih opeklin večji del ni bilo. Z Rikom sva imela goste brade in brke, dolgi lasje so varovali vrat. Negovala sva le ustnice (labisan), včasih sva se namazala po licih, čelu in ušesih z zaščitnim oljnatim sprayem.

Nosove smo imeli vsi brez izjeme krastave, bolj zaradi suhega zraka kot zavoljo sonca. Temu pač ni moč uiti, lasonil je le blažil.

Zaradi hude svetlobe nisem bil nikdar brez naočnikov, v taboru sem imel navadna temna očala, na poti ledeniške naočnike.

Večina ruskih alpinistov je bila v tem oziru brez primerne zaščite. Imeli so majhne, navadne zelene naočnike, ki so jih tu in tam zadelali s koščki penaste gume ali lepenke. Nekateri so shajali tudi brez tega. Kakih pritožb zavoljo oči ni bilo.

(Med domačimi nomadi skoro ni človeka brez podplutb na očeh. Verjetno škodujejo hkrati višinsko sonce, veter in prah. Krvave oči imajo že otroci in celo dojenčki. Vendar si nad tem nihče ne beli glave, menda sodi tak videz že k normalnemu videzu nomada.)

Kot nestrokoven človek težko dajem zanesljive podatke o nekaterih težjih prehladih, za katerimi so zboleli ruski alpinisti ter so jih nekaj dni zdravili v bolnišnici.

Po nekaj dneh rekonvalescence je zdravnik povedel pet takih bolnikov na Pik Petrovskega, eden od njih pa se je povzpел tudi na vrh Pik Lenina v odličnem telesnem počutju.

Med težjimi primeri bi rad omenil še nezgode avstrijskih alpinistov.

V taboru 4 sta težko zbolela dva udeleženca, Sepp Fuchs in Alojz Huber.

Prvemu je uspel vzpon na vrh, nato je obležal brez moči, strahotno shujšal in 15. 8. 1969 v bolnišnici v Moskvi umrl.

Obdukcija je pokazala: Krvavitve v možganih, sedem ran na želodcu, oslabeledlost srca. Po kasnejših podatkih pokojnikovih sorodnikov naj bi malo pred odhodom prebolel težko gripo, znanci so mi celo sporočili, da je pokojnik (49 let) prebolel srčni infarkt. Bil je aktiven športnik, nekajkratni prvak Avstrije v dviganju uteži. Človek ne uide

svojemu koncu, v tem primeru pa bi pravočasen zdravniški pregled gotovo rešil Seppa pogube.

Aloja je dajala nekaka živčna oboležnost. Niso ga nosile noge, še zadnje dni, ko smo bili skupaj v Moskvi, je bil nestabilen v hoji in se je močno nagibal vstran. Doma se je pozdravil in sedaj ne čuti nobenih posledic.

Pri teh dveh primerih spet pridemo do gesla, s katerim sem naslovil prispevek »Počasi se daleč pride«. Avstrijci so bili v skupini le trije, nosili so pretežko opremo (drugega jim ni preostalo), če so hoteli urediti bivake in poskrbeti za zalogo hrane. Hodili so v našem znanem alpskem dirkalnem stilu, ki v velikih višinah ni znamenje velike moči, temveč (naj mi bo oproščeno) kratke pameti. Sicer to ni samo avstrijska pomanjkljivost. Čitajmo zapiske in članke uspešnih alpinistov. Vedno se mudi, da gleda jezik iz ust, spat se lega z glavobolom, vstaja se s slabostjo, za kuhanje ni časa, hrano marsikdo jemlje kot balast, ne pa kot sredstvo, brez katerega ni moč uspeli in preživeti. Kogar se to ne tiče, mi naj ne zameri, če omenjam. Druge tovariše pa po svojih in tujih izkušnjah prosim, naj se prilagodijo pogojem, ki jih postavlja narava. Izjeme tudi tu le potrjujejo pravilo, ki ukazuje drugače. Brezglavo, rekorderko dirkanje je v visokih gorah absolutna neumnost in predvsem brez pomena. Za aklimatizacijo je potreben čas; ne preveč, ne premalo. En dan forsirane hoje te vrže za teden dni, poznamo pa (najbrž tudi doma) primere, ko si udeleženci odprave zavoljo nesmotrnega razmetavanja sil niso opomogli ves čas odprave in so jo s tem oslabili tudi kot celoto.

Enak je učinek preobremenitve. Zadosti je dva kilograma preveč v nahrbtniku, pa te minejo sile, apetit in spanec. Kaj pomaga potem konserva, ki si jo po nepotrebnem dodal v nahrbtnik, da bi sebi in drugemu pokazal, kakšna sila si! Ne spraviš je po grlu in cilj ni dosežen. Naj omenim le še ruski čaj. Tega ruski alpinisti popijejo velike količine, tudi zase bi trdil lahko isto, brez škodljivega učinka. Tako vsaj kaže; utrip srca ni večji kot navadno, spanje ni prizadeto. Večina meni, da čaj deluje stimulatивно in da je koristen. Rusi ga cenijo mnogo bolj kot sadne sokove, oranžado itd., ki jih skoro ne pijejo.

Zanimivo je, da ruski alpinisti večino tekočin uživajo grenkih in jih le simbolično slade s koscem sladkorja. Sam sem v tem oziru ravno nasprotnega kova, vse sem močno sladil, verjetno ne v svojo škodo.

Naj končam z željo, da bi tale moj »hiti počasi« ne ostal neopažen in da bo kaki odpravici (in tudi alpinistom) pomagal mimo napak, ki jih ni treba ponavljati, če so jim že drugi prišli do živega.

PLANINSKA VERTIKALA

DR. RAFKO DOLHAR

Zasnovali smo planinsko pot po gorah naše zahodne narodnostne meje, da bi širši slovenski in zamejski planinski javnosti prikazali njene naravne lepote in približali naši zavesti tudi problematiko človeka, ki tod živi. Prepričani smo, da samo neposreden stik s človekom lahko opozori na njegove probleme, zato bomo skušali pokazati pot do okolja, v katerem živi naš človek ob zahodni narodnostni meji.

Vertikala se začneja na severu na križpotju treh kultur in na ozemlju, kjer skupaj živijo tri narodnostne skupnosti: slovenska, italijanska in nemška. Nadaljuje se prek Rezije in Beneške Slovenije, Goriških Brd in Tržaškega Krasa.

1 PEČ (1509 m), TROMEJA

Državno cesto št. 54, ki veže Trbiž in italijansko-jugoslovanski obmejni prehod pri Ratečah, zapustimo pri prvih hišah Bele peči, pri gostilni »Carella«. Vozna cesta strmo zavija v levo proti naselju Zagrad (Poscolle). Pri prvem križišču, kjer v desno drži pot na Kopje (M. Coppa), zavijemo v levo. Kasneje zapustimo vozno cesto po neprevoznih zavojih v desno in v pol ure dosežemo jaso na kopastem vrhu. Razmejitev je mogoče opaziti tudi na samem vrhu. Čudovit razgled prek vseh vrhov Julijskih Alp na jugu in zahodu, prek Karavank na vzhodu, prek južnega dela Koroške na severu nas obilno poplača za zelo skromen trud. Ob povratku napravimo še majhen skok na Kavalarko (M. Cavallar). Od tu se lahko skozi gozdove in prek strmih senožeti

spustimo v Rateče in k Belopeškim jezerom. Drugače pa se vrnemo po vozni poti do državne ceste, po njej nadaljujemo proti meji in v Beli peči zavijemo v desno k jezerom po novi vozni cesti.

2 BELOPEŠKA JEZERA – VELIKA PONCA

Za gornjim Belopeškim jezerom, ob vznožju severne stene Mangrta, se razmeroma dobra vozna pot nadaljuje po smrekovem gozdu proti koči Zacchi. Ko postane cesta neprevozna, uberemo po strmi stezi skozi bukov gozd proti Poncam. Držati se moramo levo, da dosežemo stezo, ki drži od Belopeškega jezera h koči Zacchi ob zahodnem vznožju Velike Ponce. Koča, 1380 m, je odprta a neoskrbovana. (Poldrugo uro hodá od gornjega jezera ali dvajset minut od konca vozne poti.)

Vzpon na Veliko Ponco po dobro označeni stezi ob zahodnih ostenjih Ponce se prične pri koči Zacchi. Steza teče sprva skozi gosto ruševje, nato čez prodnato pobočje. Vrh melišča poiščemo na levi v zahodno steno Ponce vkovano smer, ki nas po lahkih, le deloma strmih pečinah pripelje do vrha (2274 m). Razgled po kanalskih vaseh in Julijcih na obeh straneh državne meje. Sestop po isti poti.

VARIANTA: Grebenska pot čez Srednjo Ponco (2230 m), Zadnjo Ponco (2242 m), na Strmi Strug (2265 m). Sestop v jezersko dolino po zahadni steni Strmega Struga, ki je sicer opremljena s klini in vrvmi, a precej poškodovana. Celotna varianta je precej naporna, zato jo priporočamo le izkušenim planincem.

Od kočice Zacchi poiščemo stezo, ki drži ob vznožju Ponc proti planini Tamar pod severno steno Mangrta.

3 MANGRT (2678 m)

V kotu med vznožjem Travnika in severno steno Mangrta poiščemo stezo, ki po strmih pašnikih drži na Travnik. Dobro uro hoje rabimo, da dosežemo zapuščen in neudoben bivak pod severno steno Mladega Mangrta. Pot nadaljujemo prek Travniške škrbine na jugoslovansko ozemlje. Steza se vije pod severno steno Mangrta do vrha.

VARIANTA: (samo za zelo izkušene planince). Po nakovani italijanski smeri v severni steni Malega Mangrta in tudi za manj izkušene planince po nakovani jugoslovanski smeri na Mangrt. Sestop v jezersko dolino. Celodnevni izlet.

Hindukuš: V zgornjem toku ledenika Mandaras, kota M 6

Foto Stane Belak

4 BELOPEŠKA JEZERA TRBIŽ (po gozdovih in travnikih)

Ob skrajnem zahodnem zalivu spodnjega Belopeškega jezera poiščemo stezo, ki skozi goste smrekove gozdove drži na zahod. Poišči markacija št. 514, ki mimo zaselka Ahlete nadaljuje prek Črnega potoka skozi vas Koprivnik (Ortigara). Originalni naziv kroja je še viden na poškodovani tabli. Nadaljujemo vedno proti zahodu po lepi poti prek travnikov, prečkamo Beli potok in pridemo do naselja Male Rute. Po vozni poti pridemo v Velike Rute, nato čez travnike v Trbiž.

5 TRBIŽ-VIŠARJE-KOČA PELLARINI

S sedežnico na Prisenig (1280 m). Po lepi poti skozi smrekove gozdove, markacija 614, prek Florjanke na Višarsko planino (1573 m) in Višarje (1766 m). Z Višarij gremo proti Višarski planini ali po vozni cesti, ki pelje v Zajzero. Pri znamenju na škrbini poiščemo stezo, ki drži proti Lovcem. Do škrbine med macesni na pobočju Višarske planine, nato po južnih pobočjih Beraškega Križa po prodnati stezi do roba skalnega amfiteatra v Klobuk. Po južnem robu Klobuka do severnega vznožja Lovca. Pod glavnim vrhom Lovca visi nad stezo železna vrvi. Ob vrvi po žlebu do škrbinice in na vrh, ki je označen z železnim križem. Dobro uro z Višarij.

Sestop po isti stezi do znamenja na Višarski škrbini. Ostro zavijemo v levo in nekaj sto metrov sledimo vozni cesti v Zajzero. Poiščemo nato stezo, ki se odcepi v levo in drži skozi brinje in ruševje proti položnemu hrbtu, ki nam zapira pogled na jug, Kozji Hrbet. V njem je škrbina, prek katere drži naša steza. Odpre se nam razgled na Viševo skupino in Montaž. Steza položno prečka južno vznožje Lovcev proti planini Prašnik (1490 m). Na tej planini se steza izgubi v visoki travi. Iskati jo je treba zopet na jugozahodnem robu, v smeri Zabniške Krnice, kamor smo namenjeni. Skozi bukovje ne strmo ob zahodnih obronkih Lastovk proti dolini, dokler ne srečamo dobre poti, ki teče iz Zajzera do kočje Pellarini v Zabniški Krnici (1499 m).

6 KOČA PELLARINI-VIŠ-KOČA CORSI

Od kočje po stezi, ki pelje proti vzhodu po lahkih prodnatih pobočjih proti Zabniški Škrbini (Sella Carnizza 1767 m), ki loči Zabniško Krnico od Trbiške Krnice. Na škrbini v skalo vklesano znamenje. Prek škrbine se nekoliko spustimo, nato prečkamo proti jugu okrog vzhodnih sten Divje Koze in se spet vzpnemo proti Trbiški Škrbini (Forcella di Riofreddo, 2240 m). V zadnjem žlebu pod škrbino je pot nadelana s klini in jeklenimi vrvmi. Prehod je precej težaven v zgodnji pomladi, če leži v žlebu še mnogo zledenelega snega. Na škrbini se odpre razgled proti jugu in zahodu. Veličastna Kaninska veriga leži pred nami. Pod nami je kočja Corsi (1874 m), ki je izhodišče za izlete v Viševo skupino. Po stezi se spustimo precej globoko proti koči. Ko pridemo pod skale na planino, zavijemo odločno v desno do skalnega podnožja Gamsovke. Naprej proti zahodu pridemo do južnega dostopa na Viš. Steza se pne po strmih travnatih gredah, nato po strmem produ skozi naravno okno in po prijetnih skalnih policah do samega vrha.

Vrh Viša (2666 m) kraljuje nad senčno Zajzero na severu, pogled pa sega prek vse Kanalske doline, na zahodu kljubuje Montaž, na jugu pa zapira pogled Kanin. Sestopimo h koči Corsi.

7 KOČA CORSI (PLANINA PEKOL) MONTAŽ (POLIŠKI ŠPIK)

Za kočjo Corsi po dobri poti proti zahodu. Na razpotju ne krenemo v dolino, temveč nadaljujemo po stezi, ki se lagodno pne proti škrbini Passo degli Scalini (2022 m). Zadnji zavoji pod škrbino so nadelani z lesenimi stopničkami. Vrh škrbine se pogled zopet odpre proti Kaninski skupini in daleč na zahod prek Rezije v Furlansko nižino. Gremo proti zahodu na večjo planino Cregnedul (Krajni dol) s številnimi, za furlanske planine značilnimi kamnitimi stajami. Naslednja planina na zahodu je planina Pekol ob južnem vznožju Montaža. Danes pridemo na to planino tudi z vozilom po asfaltu naravnost z Nevejskega sedla. Planina je na gornjem robu strma, steza se zarije med skalne police, ki drže do grebena. Tik po grebenu železna lestev Scala »Pipan«. Greben je na severu prepadno adsekan: 1000 metrov pod nami leži Zajzero. Zajezdimo oster greben proti zahodu do vrha Montaža 2753 m. Najvišji vrh v zahodnih Julijcih in tretji najvišji v Julijcih.

Sestop po isti stezi do planine Pekol in nato dalje po dobri vozni poti do sedla Nevea (1195 m). Vzpon s Pecola tudi po Findeneggovi poti s škrbine Forca dei disteis.

8 SEILO NEVEA - REZIJA

Po lepi poti dve uri hoje ali pa z žičnico do kočje Gilberti (1850 m) pod severnimi obronki Prestreljenika. Od kočje Gilberti gremo proti zahodu, kjer nam Kaninska škrbina zapira pogled na zahod. Na škrbini se pogled odpre prek sedla Peravo

(Sella Grubbia) proti Reziji. Na levi Kaninski ledenik, ki je visoko med pečinami. Td pelje pot na vrh. Ko se ledenik zoži, zapustimo žleb in po zračnih skalnih polih v severni steni Kanina pridemo na vrh, 2587 m.

Sestop po isti poti. Po dnu doline nadaljujemo proti zahodu proti sedlu Peravo (Sella Grubbia, 2040 m). Zahodno od te škrbine leži Rezija. Na severu jo zapira Žrd (M. Sart, 2324 m). Po travnatem pobočju in visokogorskih planinah se spustimo v Rezijo. Za nami ostaja veličastno zahodno ostenje Kanina. Prenočimo v Stupici.

OSNUTEK POTI SKOZI REZIJU IN SLOVENSKO BENEČIJO STUPICA-UČJA

Stúpica, zaselek Črna Peč, zaselek Hlivac, Kila (1419 m); od tam sestop v dolino k potoku Učja in ob njem proti jugu do vasi Učja v Terski dolini. Tesna Terska dolina, na njenem dnu teče proti zahodu potok Ter. Proti jugu zapira pogled senčni in obraščeni hrbet Velikega vrha (1600 m).

UČJA-VRH-VELIKI VRH (1600 m)

Po Terski dolini proti zahodu, nato proti jugu do razpotja za Brdo (Lusevera), pogled se odpira proti Centi (Tarcento). Pot nadaljuje v zavojih mimo Sedlišča (Micottis) do vasi Vrh (Monteaperta). Ta vas je izhodišče za vzpon na Veliki vrh (1600 m). Dve uri hoje po travnatih pobočjih.

VRH-PLATIŠČE-MAŽEROLE-IVANAC (1167 m)

Po strmih zavojih v dolino reke Krnahte do križišča za Tipano. Pred vasjo na križišču strmo v levo do naselja Platišče. Tu je večje gostišče. Po dobri poti skozi Prasnid v Črnebolo nato po jugozahodnih pobočjih Ivanaca do vrha Ivanac (1167 m). Po zahodnem grebenu navzdol proti naselju Tamore nad Mažerolami.

MAZEROLE-LANDAR-PODBONESEC

Nad Mažerolami se odcepi proti vzhodu komaj trasirana cesta, po pobočju do grebena. Poiskati pot do vasi Čedrmac. Spust v dolino v Landar. Obisk Landarske jame, sestop v Podbonesec.

PODBONESEC-MATAJUR (1641 m)

Po vozni poti iz Podbonesca v Ronc (Rodda). Nato poiskati pot prek vrha Sv. Kurij (865 m) v vas Pečnje in po vozni cesti do vasi Matajur. Nad vasjo se še nadaljuje vozna cesta do planine, na kateri je smučarska vlečnica. Po strmih travnikih do vrha. Čudovit razgled po vsej Slov. Benečiji, delu Soške doline in Furlanije.

MATAJUR-TRČMUN-SOVODNJE

Po vozni poti iz vasi Matajur proti vzhodu skozi Mašere. Na križišču zapustimo glavno cesto v desno proti gričku s cerkvijo. Na prisojni strani grička vasica Trčmun. Po vozni cesti naokoli ali pa po strmem bregu naravnost v dolino do vasi Sovodnje (Savogna).

SOVODNJE-ŠT. LENART-STARA GORA-ČEDAD

To pot je možno opraviti po vozni cesti.

*VEČERNA
Marijan Breclj*

*V večeru
stoje drevesa
negibna.*

*Roka nevidna
rože potresa
v nemiru.*

*Pridil
Sam sem
pri viru
trpljenja.*

SVINJAK NAD BOVCEM

CIRIL ZUPANC

V številki 1/1971 PV ing. Stanko Dimnik razmišlja o pomenu besede Svinjak za goro nad Bovcem. V podtekstu navaja tolmačenje dr. Henrika Tume, ki je menil, da je razlago iskati v pomenu »zviti, zaviti« kot npr. zavita rečna struga.

Prav za to ime imamo strokovno razlago. Podal jo je dr. France Bezljaj in je objavljena v njegovem prispevku v reviji goriških Srečanj v številki XIII–XIV na straneh 48–49. Tu je objavljen njegov članek z naslovom Prgišče imen. V tem prgišču so med dokaj številnimi imeni krajev omenjena tudi Masore, Vreme, Vipolže, Zapuže, Smast, Morsko, Prem in druga.

Profesor Bezljaj tolmači pomen besede Svinjak s praslovanskim in cerkveno slovan-skim izvorom, kar pomeni »samoten naseljenec« oziroma »puščavnik«. Ustrezen pomen za Svinjak nad Bovcem bi potem bil ta, da gre za goro-samotarka. Če pomislimo, da so vsi ostali vrhovi v tej dolini vključeni v verige dolgih grebenov, je Svinjak res pravi samec-samotar.

Omenjeni članek dr. F. Bezljaj takole zaključuje: »Kljub vsem težavam pa danes že lahko rečemo, da znamo v večini primerov ločiti slovenska imena od predslovanskih. Nekako od črte Logatec–Bled proti zahodu pa se začena ozemlje, kjer bodo imena dala mnogo dela še bodočim rodovom raziskovalcev. V Evropi so morda samo nekateri predeli Pirencejev, Centralnih Alp in Karpatov za jezikoslovca tako zanimivi, kakor je naše Posočje in Kras. Vendar je tam že veliko narejenega, medtem ko pri nas šele odkrivamo tiste probleme, katerih se razveseli srce vsakega pravega resničnega raziskovalca. Probleme, ki jih ni mogoče razluščiti kar tako mimogrede.« Ing. Stanko Dimnik omenja težave, s katerimi se bodo srečevali raziskovalci na tem področju. Naj omenim še eno težavo, s katero so se pri objavi Bezljajevega spisa srečali v uredništvu revije Srečanja. Rekel bi, da gre za težavo tehnične narave. Ni namreč primernih črk, s katerimi bi bilo moč pravilno in dosledno točno razčleniti razvoj posamezne besede. Za objavo Bezljajevega spisa so si pri Srečanjih pomagali s primitivno improvizacijo, s čimer niso ravno osrečili in zadovoljili avtorja Prgišča imen.

ALFRED HVALA

GRADBENI PREDSEDNIK PD NOVA GORICA

CIRIL ZUPANC

V vrsti predsednikov planinskega društva Nova Gorica ima sodnik Alfred Hvala posebno častno mesto. Kot predsednik je vodil društvo od l. 1951 do l. 1965. To 15-letno obdobje je bilo najbolj dinamično, saj so v teh letih zrasle tri glavne planinske postojanke društva. In niso zrasle kar same, treba je bilo organizacije in dela.

20. avgusta 1949 so požrtvovalni novogoriški planinci izročili svojemu namenu prvo planinsko postojanko na svojem območju – kočjo na Trstelju. S prostovoljnim delom so jo zgradili iz ruševin vojaškega objekta. Še leta 1943 je bilo namreč v njej poveljstvo protiavijske baterije za zaščito Trsta. Pobudnik za gradnjo te kočje je bil prvi predsednik društva zdravnik dr. Franc Marušič. Ko je bila kočja odprta, je bil predsednik sodnik Miro Škarabat. Žal se niti tedaj niti doslej ni uresničila Marušičeva ideja, da bi pri tej koči uredili botanični vrt kraške flore.

Od spomladi 1950 do spomladi 1951 je bil predsednik društva solkanski mizar Vladko Poberaj, za njim pa je to dolžnost prevzel sodnik Alfred Hvala.

Po opravljeni delovni nalogi na Krasu so se novogoriški planinci ozrli v vrh Krna. Domenili so se, da bodo na tem vrhu, na Triglavu Primorske, postavili kočjo in tako izpolnili obljubo posoških planincev, ki je bila dana že leta 1905, ko je Trillerjevo kočjo na Krnu podrli snežni plaz. Namen je bil, da se bo ta kočja imenovala po goriškem slavču – Simonu Gregorčiču. Solkanski mizarji so pod vodstvom Poberaja in Hvale prevzeli to delo in se lotili gradnje. Največji napor je zahtevala nošnja materiala na vrh Krna. 30. novembra 1950 se je tik pod zavetiščem smrtno ponesrečil

mizarski tehnik Ervin Gomišček, ki je bil med najbolj prizadevnimi planinci pri delu za to zavetišče. 16. septembra 1951 je bilo zavetišče dograjeno in so planinci z otvoritvijo tega objekta zaključili poletno sezono.

V letih 1952 in 1953 se je gradbena vna novogoriških planincev s povečanim tempom nadaljevala. Delali so kar na dveh krajih hkrati. Podjetje »Obnova podeželja« je v Čepovanu opustilo barako. Okrajni ljudski odbor Gorica jo je ponudil planinskemu društvu. Takoj so jo prevzeli in že začeli urejati teren ter zidati podstavek zanjo pri Sv. Katarini nad Novo Gorico. 27. aprila 1953 – za obletnico ustanovitve OF – so Novogoričani pohiteli na otvoritev svoje prelepe nove izletniške točke. Koča je dobila ime »Kekčeva koča« in je tako postala prva pionirsko-mladinska planinska koča v Jugoslaviji. Neutrudni predsednik društva Alfred Hvala pa je bil že zavzet s skrbmi ob gradbišču v Lepeni. Tam je istočasno nastajala nova velika planinska postojanka – Dom dr. Klementa Juga. Iz opuščene in delno razpadle obmejne kasarne je nastal nov prijeten planinski dom. Otvoritev tega doma je bila 19. julija 1953.

Alfred Hvala

Tedanji okrajni ljudski odbor Gorice je po svoji službi za gostinstvo in turizem usposobil hotel Poldanovec na Lokvah. Kdo naj ga upravlja? Prevzeli so ga novogoriški planinci, ki so ga upravljali od 1955. do 1962. leta. Koliko potov in skrbi ter časa je Alfred Hvala porabil tudi za to veliko gostinsko-turistično in znatno manj planinsko postojanko! Pa vendar je imel toliko energije, da se je skupaj z upravnim odborom društva in z nekaj najbolj zvestimi planinci in planinkami spet odločil za gradnjo. Kekčeva koča nad Novo Gorico je bilo treba pozidati. Baraka ni več ustrezala. 29. novembra 1959 so mnogi Novogoričani, če so bili planinci ali ne, praznovali Dan republike z otvoritvijo »Mladinskega planinskega doma Kekec« nad Novo Gorico. To je bila velika delovna zmaga planinskega društva in osebno predsednika Alfreda Hvale. Ob 10-letnici tega dogodka je 50 prizadevnih planincev in planink, ki so pomagali graditi ta objekt, dobilo lično pismeno priznanje in zahvalo za to udarniško delo. To je bila spet Alfredova pobuda.

Pa se naš gradbeni predsednik še ni poslovil. Če ni predsednik, je pa član upravnega ali nadzornega odbora ali razsodnik med planinsko srenjo. Kakor oče je, ki skrbi za imetje, ko ga je izročil sinovom. Kako lepa misel je zapisal v Goriškem zborniku leta 1957: »To so naši ljudje – naš svet. Človek stoji na Trstelju in na Triglavu, na Krnu in na Čavnu, na Javorniku in na Nanosu in gleda morje, od katerega je odrezan. Počasi tone sonce krvavordeče za Doberdobom v Furlanske nižine, za blatne lagune. Ni še umrla naša pesem ob izlivu Timava, še stoji tam Lepa Vida in hrepeni...« Tudi iz Kekčevega doma nad Novo Gorico se vidi morje. Za ta prelepi pogled in razgled so Novogoričani večni dolžniki sodniku, planincu in dobremu človeku Alfredu Hvali.

Napisano za primorsko številko (1971/7) Op. ured.

DRUŠTVENE NOVICE

I. TABOR LJUBLJANSKIH PLANINCEV NA JANČAH

V soboto 22. maja 1971 so se ljubljanski planinci zbrali na I. taboru na Jančah. Kakšnih 300 planincev je bilo ob lepem, sončnem majskem dopoldnevu zbranih pri planinskem domu, kjer so poslušali lepo pripravljen kulturni program in kleno planinsko besedo predsednika Planinske zveze Slovenije dr. Mihe Potočnika. Med gosti sta bila tudi predsednik Planinske zveze Jugoslavije dr. Marjan Breclj in univerzitetni profesor dr. Boris Ziherl. Lep kulturni program so izvajali pevci moškega pevskega zbora »Lipa« iz Litije, pihalna godba iz Medvod ter recitatorji PD Emona iz Zaloga. Pokrovitelj I. tabora je bila skupščina občine Ljubljana Moste-Polje.

Po končanem kulturnem programu so ostali planinci še dolgo pri planinskem domu, se pogovarjali o planinskih načrtih, obujali spomine, poskušali srečo na srečolovu ter se zavrteli ob zvokih harmonike.

Planinski tabor je bil prva večja prireditev, ki jo je pripravil novo ustanovljeni meddruštveni odbor ljubljanskih planinskih društev. Ta prireditev, ki naj bi bila vsako leto ob dnevu mladosti, je imela namen, da bi se srečali planinci vseh 18 ljubljanskih planinskih društev. V Ljubljani je že 15 000 planincev. Že v lanskem »Planinskem zborniku« meddruštvenega odbora ljubljanskih planinskih društev je predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik zapisal, da »delo planincev, je vanj vključil med drugim tudi to: po naši krivdi, nerodnosti, pretirani skromnosti ter zaprlosti vase – še ni zadosti znano in povsod priznано«. In ko je nakazal program ljubljanskih planincev in vanj vključil med drugim tudi to: »Oživiti je treba osrednje planinske kulturne in družabne prireditve, prirejati množične manifestacije ljubljanskih planincev, posebno mladine, skupne izlete in pohode, taborjenja itd.« Meddruštveni odbor je sledil tem mislim in kot prvo večjo prireditev vseh ljubljanskih planincev priredil I. tabor na Jančah prav z namenom, da opozorimo javnost na množičnost planinstva v Ljubljani in na njegov družbeni pomen, skupne cilje vseh planinskih društev in svojo organiziranost. Žal pa je prva prireditev padla na izpitu. Že pri pripravah na tabor kljub neštetim vabilom in prošnjam ni sodelovalo polovico ljubljanskih planinskih društev, udeležba na taboru pa je bila za petnajsttisočglavo množico ljubljanskih planincev več kot slaba. Slab obisk tabora naj bo meddruštvenemu odboru signal, da bo treba z ljubljan-

skimi planinskimi društvi več »delati«, da bo potrebno več osebnih stikov in da bo treba tudi organizacijske priprave takšnih in podobnih prireditev še bolj okrepiti. Ljubljanska planinska društva pa se moramo zavedati, da je samo v slogi moč in da bomo dosegli družbeno priznanje in pomoč le, če bomo vsi skupaj složno in odločno zahtevali podporo naši družbeno potrebni planinski dejavnosti.

Jože Dobnik

20-OBLETNICA PLANINSKEGA DRUŠTVA KOČEVJE

Dne 26. februarja 1971 so kočevski planinci praznovali 20-obljetnico ustanovitve PD Kočevje.

Svoje praznovanje so povezali s proslavami 500-letnice mesta Kočevja.

Društvo je organiziralo razstavo fotografij »Planinski motivi« v likovnem salonu v Kočevju. Razstavljali so fotografi-amatere, člani planinskega društva Kočevje, in sicer 8 razstavljalcev s 65 eksponati, fotografijami iz Kočevske, z motivi iz Julijskih Alp in s poti po slovenski transverzali.

Pokrovitelj proslave tov. Andrej Arko iz Kočevja je otvoril razstavo. Predsednik društva tov. Jože Adamič pa je izročil vsem razstavljalcem pohvalne diplome PD Kočevja za sodelovanje na razstavi. Diplome so prejeli: ing. Miha Briški, Peter Šobar, ml., Peter Vovk, Franc Brus, ing. Janez Meljo, Leon Mitar, Dušan Tošaj in Foto-kino klub osnovne šole Kočevje.

Po otvoritvi razstave so se člani društva in gosti zbrali na slavnostni seji, združenih z rednim letnim občnim zborom. Poleg zastopnikov družbeno-političnih organizacij se je slavnostne seje udeležil tudi zastopnik PZS, tov. Bučer, podpredsednik PZS. Večletni predsednik društva tov. Jože Adamič je v svojem za slavnost prirejenem referatu opisal zgodovino društva, v katerem se je dotaknil tudi že leta 1936 ustanovljene planinske podružnice v Ribnici za takratni srez Kočevje, ki je segala s svojim delovanjem tudi na Kočevsko. Ob začetku druge svetovne vojne je prenehala delovati. Med drugim je dejal:

»Lepote kočevskega gričevja ne zaostajajo za lepotami drugih krajev v Slovenije, zelo valovit kraški svet pa skriva v sebi prekrasne kraške jame in ponikve, dostopne spretnim planincem predvsem pa organiziranim jamarjem. Predvsem pa so že od nekdaj poznane Ledena jama z večnim ledom, Eleonorina jama z izredno lepoto, Jama treh bratov z zna-

menitimi tremi kapniki pa razvaline gradu Fridrihštajn in najvišji Mestni vrh s prekrasnim razgledom vse od Sneznika pa prek Kamniških Alp. Stična točka vseh teh je planinska kočja pri Jelenovem studencu, ki je edina planinska postojanka v tem predelu.»

Med pozdravnimi nagovori zastopnikov društev in organizacij je zbor pozdravil tudi podpredsednik PZS tov. Bučer, ki je društvu izročil priznanje UO PZS.

Pred zaključkom slovesnosti 20-oblentnice, je pokrovitelj proslave tov. Andrej Arko iz Kočevja izročil društvu spominski trak in ga pripel na prapor.

Planinsko društvo je podelilo lična priznanja še živečim članom ustanoviteljem PD v Ribnici, ustanoviteljem PD Kočevje pred 20 leti in zaslužnim članom.

Za pionirsko delo v planinski organizaciji v Ribnici (pred 36 leti) so priznanja prejeli: Janko Trošt, Filip Peterlin, Mimi Oražem, dr. Janko Lavrič in Franc Fajdiga.

Za delo pri ustanovitvi PD Kočevje pred 20 leti so priznanja sprejeli ing. Boris Gostiša, Ivan Uranič, Ivan Šmon, Drago Podreberšek, Alojz Hočevnar, Melita Jelenc, Franc Per, Anton Šercer in Konrad Klun.

Priznanja za dolgoletno delo in zasluge pri razvijanju planinstva na Kočevskem pa so prejeli: Viktor Kužnik, Peter Vovk, Ignac Karničnik, Jože Lajovec, Kati Čuček, Mimi Smole, Jože Košir, Jože ml. Kalan, Dušan Helmič, Ivan Bizjak, Jože Čenčin, Anton Čuk, Turistično društvo Kočevje in Občinska zveza za telesno kulturo Kočevje.

Po slovesnosti se je vršil tudi redni letni občini zbor PD Kočevje. Po izvolitvi novega upravnega odbora PD Kočevje – predsednik je ponovno tov. Jože Adamič – je zbor sprejel tudi sklepe za nadaljnje delo društva.

Jože Adamič

HINKO URŠIČ – ŠESTDESETLETNIK

Kar težko je verjeti, da je minilo šest desetletij, kar se je 30. julija 1911 rodil v Šentmavru ob goriški železniški progi. Starši so bili iz družine malih kmetov iz Sela pri Volčah. Oče je postal progovni čuvaj. Ko se je začela svetovna vojna, je morala družina v begunstvo v Radovljico. Hinko se je šolal v radovljiški osnovni šoli, potem pa na šentviški klasični gimnaziji. Na ljubljanski univerzi si je – že od mladega ljubitelja narave in planin – izbral študij zemljepisa in zgodovine. Po diplomii je odslužil vojaški rok v Gorazdu; ko pa se je vrnil v Slovenijo, ga je zadela usoda mnogih tedanjih mladih intelektualcev, ni dobil službe. Na srečo se mu je kmalu ponudilo skromno honorarno mesto na meščanski šoli v Mezici, v lepi dolini pod Uršljo goro.

Ko je zadivjala vihra druge svetovne vojne in se nezadržno bližala naši domovini, je bil premeščen na IV. realno gimnazijo v Ljubljani. Komaj se je zvilnel v novo okolje, so ga že poklicali k obrambi ogrožene domovine. Blizu madžarske meje so zaradi ustaškega izdajstva njegovo enoto obkolili Nemci in ga odvlekli v vojno ujetništvo. Oktobra l. 1943 se je vrnil v Ljubljano in spet počeval na gimnaziji, ki jo je moral pred leti zapustiti. Tu se je povezal z OF. V zimi 1944/45 so ga odpeljali na prisilno delo pri utrdbah na Krasu.

Po osvoboditvi je bil poslan obnavljat slovensko gimnazijo v Ptuj. Tu si je našel

tudi življenjsko družico Stano iz znane učiteljske družine Musarjevih. Decembra l. 1946 je šel pomagat organizirati slovensko šolstvo na Tržaškem. Pripravil je učiteljski tečaj v Portorožu, začetek slovenskega učiteljskega, na katerem je potem učil do jeseni 1948 in obenem upravljal dijaški dom.

Iz Portoroža se je vrnil v kraj svojih dedov, v planinski raj pod Krnom in Skrbino – v Tolmin. Tu že prek dvajset let uči in vzgaja mladino na nekdanjem učiteljskem in sedanji gimnaziji. Njegova široka razgledanost – predvsem pa njegovo razumevanje za mladega človeka mu utira pot do mladih src. S posebno vneto skuša buditi v njih ljubezen do narave in gora in jih navdušiti za delo v mladinskem odseku planinske organizacije.

Že v zgodnji mladosti, z 12. letom, je začel hoditi v gore. S 14 leti se je včlanil v takratnem SPD in bil do začetka druge svetovne vojne vnet član.

Po prihodu v Tolmin v l. 1948 se je takoj vpisal v obnovljeno PD Tolmin. Prav kmalu je prišel tudi v odbor društva, po letu 1954 pa je bil podpredsednik dolgo vrsto let. Leta 1967, ko se je PD Tolmin pripravljalo na povečanje in preureditev kočje na planini Razor, je prevzel grad-

beni odsek ter ga vodil do uspešnega konca gradnje in otvoritve takorekoč nove kočice prav na njegov petdeseti rojstni dan – 31. 7. 1961.

Profesor Hinko Uršič je član upravnega odbora PD Tolmin že 23 let. Med drugim je napisal »Kronika soške podružnice SPD ob 60-letnici ustanovitve od l. 1896 do 1915. leta«. (Tolminski zbornik 1956, stran 92–98).

Za svoje delo v slov. plan. organizaciji je bil leta 1963 odlikovan z zlato značko PSJ, leta 1967 pa s srebrno PZS.

Sodeloval je in še vedno sodeluje pri prostovoljnem delu pri obnovi kočice kakor tudi pri čiščenju in urejevanju ceste, ki pelje z Ljubinja na planino Lom. V gorski svet je prvič stopil na Jelovici, nato v Karavankah in na Triglavu, vedno znova pa se je vračal v Bodanovo bajto na Zgoški Ravnih. Kasneje je spoznal Peco in kot geograf še mnoge vrhove našega hribovskega sveta. Svoje znanje in izkušnje predvsem pa svoje nagnjenje in ljubezen do gorske narave je razvil v okviru PD Tolmin, v katerem je ob novih družbenih tokovih znal povezati društveno življenje s pozitivnimi izročili primorskega planinstva. Sodeloval je pri ustanavljanju planinskega muzeja v Trenti, tolminskega muzeja, pri mnogih spominskih akcijah, ki naj bi ohranile spomin na pomembne Tolmince, in bil eden prvih zbirateljev spominov NOB tako posameznikov kot vasi. Kot sodelavec pri pisanju krajevnega leksikona Slovenije je obdelal mnoga naselja tolminske občine, objavil razvoj kobarjske pokrajine in Kobarida in napisal zgodovino nastanka Radovljice. Večkrat se je seveda oglasil v našem glasilu in v svojih spisih pokazal, kako tesno je zrasel s Tolminom in njegovimi problemi.

Ob šestdesetletnici mu želimo, da bi še naprej zajemal moč iz dela, pri katerem je pokazal tako prepričevalne uspehe, tako v šoli in zunaj nje, posebej pa še v planinstvu.

J. D., J. F.

OBČNI ZBOR MO ŠKOFJA LOKA

Mladi planinci iz Škofje Loke so imeli 13. maja ustanovni občni zbor v prostori občinske skupščine. Škofjeloško društvo ima sicer že lepo preteklost in tradicijo, vendar mladinski odsek v zadnjih letih ni delal oziroma živel. Prav zato je ustanovitev novega mladinskega odseka toliko bolj pomembna in dobrodošla. Veliko število deklet in fantov je potrdilo željo in veselje do dela v planinski organizaciji. Treba je bilo dobiti požitvalne in dela željne mlade ljudi, ki bi organizirali in vodili mlado škofjeloško planinstvo.

Občni zbor je izzvenel v razpravah in predlogih za bodoče delo. Novi načelnik

Vlado Jugovic je nakazal osnovna izhodišča in smernice. Tudi predsednik društva je s svojimi toplimi spodbudnimi besedami pripomogel k uspehu zbora; zagotovil je vsestransko pomoč, tako moralno kot finančno. Poudarili so tudi pomen vodniških tečajev, na katere bodo v prihodnje pošiljali čim več mladih, ki imajo željo vzgajati in širiti planinsko misel med mladino. Že v maju pripravljajo izlet na Golico, tečaj iz orientacije ter preizkusno orientacijsko tekmovanje v bližini Lake. Mladinski odsek je v svojih osnovnih izhodiščih poudaril povezavo z vsemi sorodnimi organizacijami ter pravno nekaterih skupnih akcij, še posebej z mladinskim odsekom v Železnikih. Govorili so tudi o letu 1973, ko bo 1000-letnica Škofje Loke. V ta namen bodo zaznamovali novo transverzalo po škofjeloškem hribovju, na Blegošu pa bodo zgradili planinsko zavetišče. Škofjeloškemu mladinskemu odseku in društvu želimo obilo uspehov in plodnega dela.

Miha Marenčič

SPREJEM MLADIH PLANINCEV V PD MENGES

V torek 27. aprila na dan 30. obletnice OF je bil sprejem mladih planincev PD Mengeš v Kamniški Bistrici.

V Kamniško Bistrico smo se peljali z avtobusom, toda še pred ciljem smo izstopili, da smo si ogledali Predaselj. Predsednik Janez nas je nato vodil naprej do spomenika padlim planincem, kjer nas je z nekaj besedami spomnil na čase, ko je okupator zasedel Slovenijo: »Planinci moramo spoznati lepote naše domovine, da jo bomo lahko ljubili in, če bo potrebno, tudi branili.« je končal predsednik Janez.

Potem smo s pesmijo nadaljevali pot. Videli smo razdejane plazu, ki je pridrl prav do doline. V bližini je Žagana peč, ogromna, čez in čez preklana skala. Nedaleč od tod smo imeli kratek kulturni program s »planinskim krstom«. Predsednik Janez je nato razdelil še planinske knjižice in s tem smo postali člani planinskega društva.

Edita Kovač, 6. c.r.

MLADI MARIBORSKI PLANINCI V KRALJEVU

Prve stike so mariborski planinci navezali s kraljevskimi pozimi, ko je obiskala Maribor delegacija, katere član je bil tudi Adam Brajkovič, zastopnik planincev. Že takrat je nastal okvirni program srečanj mariborskih in kraljevskih planincev v letošnjem letu.

Prvič so mariborski planinci obiskali Kraljevo v dneh od 16. do 18. aprila, da

bi se udeležili pohoda »100 km po poteh svobode«. Agilni predsednik občinske komisije mladinskih odsekov Maribora Matija Štuhec je zbral 15 mladih planincev iz mariborskih planinskih društev (PD Maribor matica 9, PD Kozjak 1, PD Lovrenc 2, PD PTT 2, PD Ruše 2, PD Železničar 1) in prevzel vodstvo potovanja, pridružil pa se jim je tudi Franc Vogelnik. V Kraljevu so bili zelo pristržno sprejeti, pričakali so jih člani upravnega odbora planinarsko-smučarskega društva »Gvozdovac« v Kraljevu, med njimi osebno predsednik Milarad Gajović. S posebnim avtobusom so se odpeljali 31 km daleč do njihovega planinskega doma na Goču (920 m) in tam prenočili. Zjutraj so se z avtobusom vrnili v Kraljevo ter preživeli dopoldne v ogledovanju znamenitosti in v pogovoru s predstavniki družbeno-političnih organizacij. Medtem so prihajali mladi planinci udeleženci pohoda iz Čačka, Kruševca, Smedereva in Trstenika, skupno nad 100. Ob 13. uri so se zbrali pri mogočnem spomeniku upora in zmage pred železniško postajo, v bližini katere so Nemci uprizorili leta 1941 znani strahotni pokol. Pred odhodom so položili venec, nato jih je pot vodila skozi Kamenico, ob šumeči Sokolji proti planinskemu domu. Na pobočjih, koder so hodili, se je prebujala pomlad: črni trn je bil odet v belino, strmine so ponekod rdele od pomladanske rese, na travnikih je presenečal množično cvetoč pomladanski glogič. Na Goč so prispeli zvečer. V prostorni dnevni sobi sta po večerji pred zbranimi udeleženci pohoda društveni predsednik Milarad Gajović in zastopnik mariborskih planincev Franc Vogelnik izmenjala kratka, pristrčna nagovora, nato so gostitelji prejeli knjižna darila, ki jih je prispevala občinska konferenca ZM Maribor. Sledilo je planinsko predavanje ob spremljavi 200 barvnih diazozitivov. Predavatelj Franc Vogelnik je najprej prikazal planinsko dejavnost mladih slovenskih planincev, nato pa popeljal poslušalce po gorah od Maribora do Triglava. Medtem ko so bile lepote slovenskih gora za mlade srbske planince nekaj novega, so starejši planinci, (med njimi tudi nekaj Slovencev, ki že dolgo prebivajo v Kraljevu), katerih največja želja je prehoditi transverzalo – nekateri so to klasično planinsko pot že prehodili, na kar so zelo ponosni – z navdušenjem prepoznavali znane kraje. Poseben vtis je napravila pestra dejavnost mladih slovenskih planincev in skrb za njihovo vzgojo.

Pohod se je nadaljeval zjutraj, in sicer skozi temne smrekove in jelove gozdove, čez vrh Goča in Rašovko proti Belemu izvoru, nato pa navzdol proti Vrnjački Banji, kjer je bil cilj pri spominski plošči, posvečeni osvoboditvi Vrnjačke Banje. Predstavnikom planinskih društev, ki so

se udeležila pohoda, je predsednik PSD Kraljevo Milarad Gajović izročil spominske plakete, posebej pa je prejel plaketo še Vlasta Bratina. Pohod je bil končan, vendar so se kraljevski in mariborski planinci zadržali še v daljšem pogovoru. Med drugim so se domenili, da bodo skupaj taborili na bližnjem zboru jugoslovanskih planincev na Kopaoniku, predvsem pa je razveseljiva odločitev, da se bosta našega seminarja za mladinske vodnice udeležila dva kraljevska planinca: predsednik Milarad Gajović in mlad, a resen in vnet planinec Milan Fredotović.

F. V.

SREČANJE MLADIH PLANINCEV V SKOPJU

Letos od 1. do 3. maja smo se mladi planinci Jugoslavije zbrali na prvem zletu »Bratstva in edinstva« v Skopju. Začeli smo posnemati starejše tovariše, katerim ti zleti pomenijo že tradicijo. Gostitelj prvega mladinskega srečanja mladih planincev je bilo PD Skopje-matica. Iz Slovenije je prišla le delegacija PD Ljubljana-matica, zastopana pa so bila društva iz vseh republik.

Vseh 92 planincev je bilo s pumparicami in nahrbtniki atrakcija dneva v Skopju. Povzpeli smo se na Trdnjavo Kale, kjer so nas pozdravili gostitelji in člani PZM. Tu smo lahko občudovali panoramo Skopja, ki šele sedaj dobiva svojo podobo. Nato smo si ogledali cerkev Sv. Spasa, kjer je pokopan makedonski revolucionar Goce Delčev.

S kombiji so nas nato prepeljali do vzožja Kitke. Kmalu smo na prvem travniku vsi po vrsti popadli po tleh. Po počitku smo nadaljevali pot prek redkih bukovih gozdov, brinja in senožeti proti vrhu. V veliko veselje so nam vsake pol ure prečkali pot bistri studenčki. Po treh urah smo le prisopihali do planinskega doma pod Kitko. Zvečer smo ob tabornih ognjih sklepali poznanstva, poslušali glasbo in tu pa tam katero zapeli.

Zjutraj zgodaj smo nadaljevali po zložni poti proti vrhu. Na vrhu so nam organizatorji povedali nekaj geografskih in zgodovinskih podatkov. Skromni besedni zaklad makedonščine se nam je povečal za eno besedo. Odslej naprej vem, da Kitka pomeni po naše šopek, pravzaprav naša 'kita' ni daleč od kitke. Nazaj grede smo se ustavili v Skopju, nato pa z avtobusi nadaljevali pot proti Mavrovemu. Med vožnjo smo na desni lahko občudovali mogočni masiv Šar planine. Spotoma smo se ustavili še ob izviru Vardarja, priljubljeni izletniški točki Skopjanec. Čez nekaj časa se je pred nami odprla panorama Mavrovskega jezera, nadmorska višina 1200 m, delo mladinskih delovnih brigad. Jezero je dolgo

15 km, globoko pa največ 40 m. Mavrovo je znano tudi kot letovišče.

Po namestitvi v internatu smo nestrpno pričakovali slavnostno večerjo. Po nagovorih so predstavniki društev organizatorjem izročili skromna darila, organizator pa je vsakemu udeležencu poklonil spominsko značko in ličen komplet prospektov Makedonije. Po slovesnosti se je začela vesela plat večera – ples. Ker se je zabava zavlekla do dveh zjutraj, je velika večina udeležencev spanje potegnila za celo uro. Nazadnje smo le prikapljali do avtobusov, ki so nas odpeljali do žičnice. Na zgornji postaji žičnice je bil na naše veliko veselje še sneg. Ni preostalo drugega, kot da smo začeli naš obhod po bližnjih vrhovih. Ogleдали smo si tudi Matko, priljubljeno izletniško točko Skopjancev. V Matki je hidrocentrala, ki proizvaja elektriko »za kake tri ulice«. V Matki so Makedonci ugibali, kakšne narodnosti smo. Na koncu so se zedinili, da še najbolj ustrežamo Švedom. Njihovo veliko začudenje je doseglo višek, ko smo jim razložili, da smo le Jugoslovani iz rodu planincev. Čas odhoda se je hitro bližal. Na skopski postaji je bilo vse živo. Vse se je objemalo, poljubovalo. Nikomur ni bilo žal, da je prišel. Vsak je nosil v beležnici vsaj deset novih naslovov. Pesem je odmevala po postaji. Še zadnji vriski in luči Skopja so se svetlikale v daljavi. Gotovo je, da se ti mladi planinci niso videli zadnjikrat. Bilo je zares lepo. Vsi smo potrdili geslo tega srečanja: Bratstvo in edinstvo! Bili smo kot bratje in sestre, ki jih družijo poleg vsega še ljubezen do gora.

Andrej Brvar

JAMARSKO ZBOROVANJE V DOMŽALAH

Slovenski jamarji in raziskovalci krasa so se letos srečali že na 5. zborovanju, ki ga osrednja jamarska organizacija v Sloveniji prireja zadnja leta vse bolj redno z namenom, da se pregledajo rezultati opravljenega dela in da se poglobijo medsebojni stiki med raziskovalnimi organizacijami in jamarji iz različnih krajev Slovenije. Zborovanje so z mnogo prizadevnosti in domiselnosti pripravili domžalski jamarji pod vodstvom načelnika tamkajšnjega jamarskega kluba Staneta Stražarja. Udeležilo se ga je okoli 60 jamarjev, amaterjev in poklicnih raziskovalcev krasa, od tega tudi zastopniki hrvatskih jamarjev, člani speleološkega odseka PD Željezničar iz Zagreba in zastopnik Slovenskega planinskega društva iz Gorice.

V petek, 14. 5., sta predavala P. Habič o Pološki jami in J. Brodar o odpravi jamarjev PD Željezničarja v Alžirski Atlas.

V soboto so bila dopoldne na sporedu strokovna predavanja, ki so nekatera prinesla zanimive podatke in nove poglede na kras v Sloveniji. Predavali so: S. Stražar o zgodovini jamarskih raziskav v okolici Domžal in V. Bohinec o Simonu Robiču kot jamarju. Sledili so prikazi A. Ramovša o geoloških razmerah na ozemlju vzhodno od Domžal, B. Drovenika o jamski favni iz okolice Domžal, F. Habeta o značilnostih osamelega krasa v Sloveniji, J. Boleta o polžih osamelega krasa Slovenije, J. Čara o značilnostih krasa na Idrijskem in J. Placerja o genezi prelomov in njihovih morfoloških posebnostih.

Predavali so še S. Marjanac iz Zagreba o speleoloških objektih v plitvem krasu Žumberaka, V. Božić o speleoloških objektih kanjona Slapnice, S. Smolec pa je prečital prispevek M. Čepelaka o ponoru Novokračine. Na koncu je R. Gospodarič poročal o prvih podatkih raziskovanja starosti sige v Postojnski jami z metodo C¹⁴.

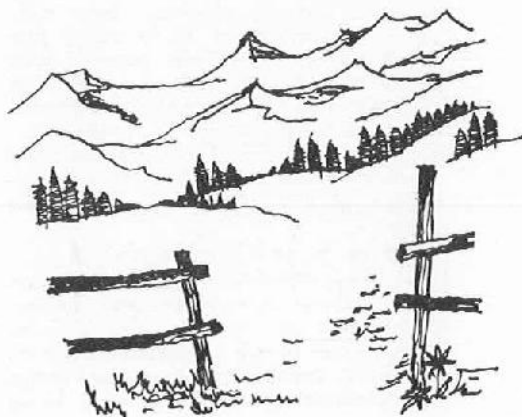
Udeleženci zborovanja so si zatem ogledali Železno jamo na Gorjuši, kosilu pa je sledil tudi izredni občni zbor Društva za raziskovanje jam Slovenije. Po daljši debati je ta, osrednja jamarska organizacija v Sloveniji dobila novo ime – Jamarska zveza Slovenije.

Zvečer je bil pri Jamarskem domu prijeten družabni večer.

Naslednjega dne, v nedeljo, 16. 5., je bila še ekskurzija v Osoletovo jamo nad Moravčami, izpred katere so vse dogajanje prenašali v svet člani domžalskega radio kluba.

Poznavanje našega krasa se vse bolj širi in pogloblja.

D. Novak

ALPINISTIČNE NOVICE

ZGODBA O PALLAVACINIJEVEM OZEBNIKU IN PALLAVICINIJU

L. 1876 je Hans Tribusser prvi prišel v ozebnik in sešel, da je v ozebniku s cepinom – z ratiščem do ramen – zasekal 2500 stopenj. Najel ga je prof. Pallavicini v veri, da več mož skozi ozebnik hkrati ne more, ker bi se ne mogli menjavati v vodstvu. To je do l. 1923 držalo. L. 1899 je skozi ozebnik prišel Pilvaux z dvema vodnikoma, vendar o menjavanju ni rekel besede. L. 1923 je prišel skozenj Dunajčan Alfred Horeschowsky, tedaj najuspešnejši evropski alpinist. Tudi »Horesch« ni ničesar izjavil. Spregovoril pa je dr. Willo Welzenbach, češ Tribusser je bil tako sposoben, da menjavanja sloh ni bilo treba. Pallavicini pa je bil na glas kot izreden športnik legendarne moči, s katero je na Dunaju posebno ob pustnih dneh marsikaj zagodel. Ker pa je bil grof, je moralo ostati skrito. Med drugimi športi je gojil tudi alpinizem, vendar le z vodniki. Smrt ga je zadela 26. junija 1886 na prečanju grebena od Glocknerkampa do Grossglocknerja z vodniki iz Kalsa. V navezi je bil tudi holandski ataše Crommelin. Ponesrečence so našli 500 m niže pod severno steno, le trupla grofa Pallavicinija ni bilo med njimi. Dunajski aristokrat, silak, neugnani veseljak, je padec preživel in se boril za življenje. Našli so ga blizu vstopa v njegov ozebnik mrtvega. Imel je poškodbe, s katerimi se ne bi bil mogel gibati. Pallavicini pa je z orjaško močjo smrtno ranjen prehodil dolgo pot po ledenškem blodnjaku in pri tem omagal. Redka zgodba!

GROZDNI SLADKOR IN SLABOST

Grozdni sladkor spada med »opremo« vrhunskih športnikov. Dr. H. Schwarz (Alpinismus 1971/1) pravi o uporabi raznih dekstro-energov, da je treba poseči po njih, preden se pokažejo znaki primanjovanja sladkorja, in to v majhnih dozah. Če pri pomanjkanju glikogena vzamemo preveliko dozo grozdnega sladkorja, lahko povzročimo še nadaljnji padec sladkorja v krvi, ker paralelno sproščamo snovi, ki sladkor presnavljajo.

IMS (INTERNATIONAL MINI-SKI)

Smučarski učitelji se že nekaj let ukvarjajo z metodo kratkih smuč, z miniski-metodo. Da bi stvar postala bolj modna, so ustanovili klub »Miniski metoda« in mednarodno društvo »Miniski«. Vsak član dobi plaketo tega kluba in ima kjerkoli na svetu pravico do cenejše smučarske

šole z metodo miniski. Še več! Ustanavlja se revija »Miniski«, ki bo skrbela za organizacijsko in duhovno vez med pristaži kratkih smuč.

CORITENZA – KORITNICA

Slovenska Koritnica je italijansko popačena – ne prvič – zašla v kroniko evropskega alpinizma s tem, da sta v Malem Koritniškem Mangrtu (2366 m) 27. in 28. sept. 1970 italijanska plezalca Enzo Cozzolino in Armando Bernardini preplezala njegovo 800 m visoko steno. Mangrtska severna stran je res dolgo izzivala. Plezalca sta steno ocenila s VI. Cozzolino, tako kaže, je mojster prostega plezanja. Za Koritniški Mangrt priznava 25 klinov, mesec poprej pa je 700 m visoko severno steno Spiz d'Agner s Paolom Rumizom preplezal z 8 klini v 8 urah. Steno je ocenil s V, VI. V Mangrtu sta Cozzolino in Rumiz prišla naravnost s 600 m visoke vzhodne stene Pala di San Martino. Plezala sta jo 6 ur, visoka je 600 m, ocenila pa sta jo s V, z dvema mestoma VI.

ŽENSKA EKSPEDICIJA NA MOUNT MC KINLEY

Iz severne Amerike poročajo (Alpinismus 1971/3) o vrsto novih senzacionalnih smeri v Yosemitejski dolini, v El Capitanu, v steni Salathé, v Half Dome in v Mount Rainer. Tu sta Alex Bertulis in James Wichwirre pozimi preplezala steber Brumel v steni Willis. Iz Alaske pa je prišla novica, da je Grace Hoemen popeljala žensko ekspedicijo na Mount Mc Kinley, ki je zdaj že kar »uhojena« gora. Japonec Naomi Uemura je prišel na vrh kot samohodec. V Kanadi sta Chris Jones in Gray Thompson zarisala najlepši kanadski vzpon in sicer v severni steni Mount Columbia. Fritz Wiessner, nemški himalajec, naturalizirani Amerikanec, je to smer primerjal s slovitim grebenom Peuterey v Mt. Blancu.

JAPONCI V POINT WALKERJU

Konec leta 1970 je šest Japoncev vstopilo v Point Walker. V sloviti steni so se držali deset dni, od 21. dec. 70., do 2. jan. 1971. 26. decembra je v steni začelo močno snežiti, Japonci so do 30. dec. plezali v snežnem metežu. Ko se je zjasnilo, jih je zgrabil mraz do -40°C . Vsi so močno ozebili, le Naomi Uemura je prišel iz stene cel. V l. 1971 se je udeležil IHE mednarodne ekspedicije na Everest.

VARSTVO NARAVE

CAS HITI

Tako je dejal princ Filip Edinburški pri otvoritvi konferenc za varstvo narave v Strassburgu 1970. »Nima smisla, da si množica dobro mislečih ljudi razbija glavo«, je začel svoj uvodni govor, »če ni nikogar, ki bi predloge varstva narave upošteval in uresničil. Tudi delo naj-sijajnejšega strokovnega posvetovalnega organa je samo izguba časa. Še tako strastni govori bodo stekli kakor voda pod mostom, če ne bo prišlo do drakon-skih političnih ukrepov. Cas hiti in kmalu se bo pokazalo, ali so tisti, ki držijo va-jeti v rokah, pripravljeni, da prevzamejo odgovornost za stvar, ki se iz dneva v dan zaostruje.«

Zvezni kancler Willy Brandt pa je ob koncu evropskega leta varstva narave 29. nov. 1970 v Bonnu izjavil: »Marsiče-mu, kar je ekonomsko rentabilno, se bomo morali odpovedati, ker je družbe-no vprašljivo. Marsikaj, kar je ekonom-sko nerentabilno, pa bomo morali druž-beno uveljaviti. Morali bomo uspehe posameznih gospodarskih področij v prihodnosti ocenjevati ne samo s stališča družbenega produkta, ampak istočasno tudi glede na to, koliko je produkt oško-doval okolje. To pomeni, da se produ-centova odgovornost ne konča na koncu tekočega traku!«

VARSTVO NARAVE SMUČANJE S HELIKOPTERJEM

Jeklene postovke z velikimi elisami in zazdaj čudnimi konstrukcijami so že za-čele resno kaliti gorski mir v nekaterih smučarskih središčih v Švici in tudi že v sosednji Avstriji. Avstrijski prospekti v l. 1971 so za prihodnjo zimo obljubili he-likopterske vzpone na zgornji rob smu-čarskih prog v šestih zimoviščih: Lech, Stuben, Zürs, Innsbruck, Kitzbühel in St. Anton. Izšel je že kažipot (vodnik) za helikoptersko smučanje v Arlbergu, Fer-wallu in Silvretti. Vodnik opisuje 60 spu-slov, ki jih udobno »prigara« petični smučar z — jekleno motorno postovko.

7 MILIJARD LETNO ZA IZBOLJŠANJE OKOLJA

V letu varstva narave 1970 so Nemci izračunali, da bodo morali do l. 1980 iz-dati vsaj 7 milijard mark letno za od-lačno izboljšanje človekovega okolja v Zahodni Nemčiji, kar je 1% današnjega družbenega dohodka v tej državi. Za čiščenje voda bo treba dati 3 milijarde,

za čiščenje zraka 0,6 milijarde, za od-stranitev odpadkov pa 1,8 milijard. Za ohranitev kulturne pokrajine kanijo na-meniti 1,3 milijarde, četrť milijarde mark pa bo šlo za naravne parke, za aktivne ukrepe varovanja narave, za izgradnjo, nakup in gojitev zavarovanih rekreacijskih področij. Današnji čas, pravijo, zahteva in naravnost izziva, da se človek zave te svoje naloge. Sredstva 19. sto-letja za te namene so bila premajhna, hitra rast proizvodnje je priklicala pred človeštvo to novo »zapoved ure«. Kdor je ne bo ubogal, bo moral prevzeti nase težke posledce.

CISTE VODE – TUDI V SZ

Gospodarstvo SZ utrpj letno 6,5 milijard dolarja zaradi onečiščenja voda. Odgo-vorni dejavniki za varstvo narave ter-jajo, da vlada SZ čimprej pripravi in uporabi stroge ukrepe za varstvo voda.

PODvodNI NACIONALNI PARK

Državni raziskovalni svet v Rimu je pri-poročil rimski vladi ustanovitev podmorskega nacionalnega parka okoli otoka Meloria blizu Livorna. Strokovnjaki pravijo, da ima morsko dno tam okoli celo vrsto sivari, ki jih je treba z zakonom zavarovati in so za znanost neprecen-ljive vrednosti. Za vzdrževanje parka bodo na razpolago tudi mednarodne podpore.

Gotovo je kaj takega tudi na našem Jadranu. Italijanska ideja bi lahko tudi pri nas – dobesedno – lahko našla ugod-na tla.

DREVEŠA UMIRAJO

V zahodni Nemčiji po l. 1966 ugotavljajo, da usihajo drevesa ob velikih cestah. Po l. 1966 posipajo pozimi ceste s tehnično čisto kuhinjsko soljo (NaCl) brez primesi peska. Ta sol vpliva na odmiranje dreves: listi so vedno manjši, nekroze na robo-vih listov so vedno večje, že julija pa se pojavlja na listih jesenska obarvanost. Podobne pojave opazujejo tudi na dre-vesih v dunajskem mestu. Skoduje pri tej »slani bolezni« Cl in to spomladi, ko listje odganja. Sol na cesti zamika tudi divjačina. Zato je na cesti vedno več nesreč, usodnih za živali, pa tudi za šoferje se trk z živaljo lahko slabo konča.

IZ PLANINSKE LITERATURE

PLANINSTVO KOT ŽIVLJENJSKA OBLIKA

Naslov je ljubiteljem planinske literature znan iz desetletja pred drugo svetovno vojno. Uvedel ga je dr. Leo Maduschka, alpinist in znanstvenik, o katerem smo že večkrat pisali v rubriki »Razgled po svetu«. Bil je takrat najznačilnejša osebnost nemškega alpinizma, s svojimi spisi pa je vplival na domače in tuje alpiniste. Njegova dela še niso pozabljena, vedno znova se oživljajo v sodobnikih.

Lani je izdal svojo knjigo Reinhold Messner, ki ga skoro vsi priznavajo za najmarkantnejšo alpinistično osebnost današnjega časa. Dal ji je naslov: Nazaj v gore, Planinstvo kot življenjska oblika (Zurück in die Berge, Bergsteigen als Lebensform). Uvod v knjigo je napisal sam J. Rampold. Knjiga obsega 120 strani, 41 dvostranskih barvnih posnetkov in 17 črno-belih. Format 23 × 30 cm, cena 270 ös.

Messner je knjigo pisal in urejal na innsbruški kliniki po svoji veliki avanturi na Nanga Parbatu. Knjiga je njegova prva alpinistična literarna bilanca. V njej se razkriva kot filozof, poet in seveda kot plezalec največjih dimenzij. V bistvu je tak kakor skoraj vsi alpinistični pisci. Išče smisel svojemu početju in ga sooča s sodobnim življenjem. Kakor Maduschka tudi on izraža probleme moderne mladine in njeno skrivno hrepenenje po »romantičnem načinu življenja«. Zanj je ta način možen samo v gorah. Nedvomno je to eden od razlogov, zaradi katerih se ni bati, da bi prišlo do krize v alpinizmu.

T. O.

JURISTI NA SMUČARSKIH PROGAH

Našim smučarjem in alpinistom večji del ne gre v glavo, če slišijo, da so se juristi že kar močno vmešali v smučarski šport, da pravni red mora veljati tudi za alpiniste in smučarje. V našem listu smo že pred leti poročali o delu švicarskih in avstrijskih pravnikov za pravna določila, ki naj bi veljala pri razčiščevanju raznih incidentov in nesreč v gorah. Zadnje čase so se stvari pomaknile naprej, kajti smučarski šport je postal zares množičen, zato je nesreč vedno več. Smučarji si niso več tovariši v veselju in žalosti, ampak tudi mrzli konkurenti (npr. v vrstah pred lifti ipd.). Če se kaj zgodi, je seveda vsak samemu sebi najbližji in vali krivdo na drugega; če je kaj škode, terja odškodnino, ne da bi pomislil na svoj del krivde. Ker so smučarji največkrat zavarovani, je takih pojavov še več.

V Avstriji imajo za »smučarsko pravo« že nekaj mednarodno priznanih strokov-

njakov. Eden med njimi je dr. J. Pichler, o katerem smo že pisali. Lani je na Dunaju izdal knjigo »Pisten Paragraphen Skiunfälle« (Wirtschaftsverlag dr. Anton Orac), 228 strani, 147 ös., v kateri obravnava smučarske proge (pojem, zavarovanje varnosti, usluge pri spustih, nesreče – karambole, osnove norm, športni riziko, pravila na progah, pravila o vedenju, dolžnosti pri zavarovanju prog, nesreče na liftih in žičnicah, odgovornost učiteljev in vodnikov pri turah in vadbi, odgovornost pri tekmah in zavarovalniške zadeve).

Eden od strokovnjakov za to pravo je tudi dr. K. Dellisch iz Celovca, član centralnega odbora ÖAV na Dunaju.

T. O.

PLANINSKA SEKCIJA ČGP »DELO«

Poročali smo že, da je ČGP »Delo« ustanovila planinsko sekcijo in da ta izdaja svoj »Planinski bilten«. Pred seboj imamo št. 2/71. Vsebinskega je pestra, poučna in informativna. To število je zbral in uredil Jože Gasparič, mnogo pa so k njegovemu nastanku prispevali Tatjana Erjavec in Marija Sepe, D. Pleško, L. Ružman in M. Guček. Številka je razmnožena v 80 izvodih. Iz vsebine: Zapiski o razvoju našega planinstva (pionirji, prva ženska na Triglavu, programi naših izletov, izleti v tuje gore, navodila gorske reševalne službe, potopisi, planinski leksikon i. dr.). Planinski sekciji k »Biltenu« čestitamo. Lahko bi rekli: Ex ungue leonem! Publikacija, sad osebne poživovalnosti, kaže pečat strokovnosti in okusa.

T. O.

ÖSTERREICHISCHE BERG – UND SCHIFUHRER

Na skupščini mednarodne zveze gorskih vodnikov v St. Johannu jeseni 1969 so sklenili, da bodo izdajali vodniško glasilo, ki bo izhajalo dvakrat na leto kot informacijski in programski organ. Urednik Hannes Gasser, precej znana osebnost, pa je že pri drugi številki ugotovil, da je revijo ustanoviti lahko, težko pa je zbrati sodelavce in stalne sotrudnike. Druga št. letnika 1970 kaže lepo lice, ima nekaj aktualnih člankov, med sodelavci celo Kurta Diembergerja in Michela Vaucherja, videti je, da tudi denarja ni manjkalo, vendar pa je prišla uredniška tožba upravičeno. Morda so mednarodne vezi med vodniki le premalo za »ognjišče«, ki naj bo organizaciji lastno glasilo.

T. O.

KNJIGA O NANGA PARBATU 1970

Reinhold Messner je v nekaj letih dosegel svetovno reputacijo. Z udeležbo v ekspediciji na Nanga Parbat 1970 je k svetlim tonom dodal še temne – zgodba o smrti njegovega brata Güntherja se je zapletla tako, da je polemika med njim in dr. Herrligkofferjem ne more pojasniti do kraja. Resnico in pravico bo morala iskati in izreči Justitia z zavezanim očmi. Messner je svojo resnico napisal v knjigi »Rdeča raketa na Nanga Parbatu«. Obseg 224 strani, ima 4 barvne in 24 črnbelih slik, stane 24 DM, založila pa jo je Nymphenburgerverlag. Uvod h knjigi je napisal sam G. O. Dyhrenfurth in knjigi obeta najširši krog bralcev daleč zunaj alpinističnih krogov, čeprav gre za opis spopada med človekom in najvišjo steno na svetu. Knjigo je posvetil bratu Güntherju kot naricalko in jo obenem napisal kot obtožnico zoper vodjo ekspedicije dr. Herrligkofferja.

T. O.

DRUGA JUGOSLOVANSKA ODPIRAVA V HINDUKUŠ

V št. 9 bomo objavili dokumentacijo II. JAOH. O njej je bilo že marsikaj objavljeno, o ekspediciji pa so govorila tudi mnoga predavanja. O njej je na kratko poročal v OAZ 1971/1–2 tudi dr. Karl Diemberger in v svojem poročilu navedel približne višine vrhov, ki jih je naša ekspedicija spravila podse, to je za nekaj sto metrov nižje od teh, ki so jih zabeležili naši. Vse se končuje na dve ničli (razen Naser Khosrav Tsuke, 6350 m), kar pomeni, da tudi te meritve še niso preverjene. Kasneje je naša ekspedicija dobila natančnejše številke za Koh-e-Nadir Shah (6814 m), za Koh-e-Kismikkan (Diemberger piše Koh-e-Kesnikkan) pa 6745 m. Ker podatki še niso uradno potrjeni, bodo naši članki imeli podatke, ki so jih zbrali naši fantje, seveda pa so jih opremili z informacijo strokovnjaka dr. Diembergerja, ki v Avstriji spremlja dogajanja v Hindukušu že drugo desetletje, o čemer smo že večkrat poročali.

T. O.

MEJE MOŽNOSTI

O mejnih situacijah in o nazorih, ki zaradi njih nastajajo med alpinisti, smo že večkrat pisali posebno pri izvlečkih iz del dunajskega filozofa Greitbauerja, ki je eksistencialistično filozofijo preizkusil v fizičnem in duhovnem svetu planinstva in alpinizma. Helmut Dumler, o katerem smo že nekajkrat pisali, je zdaj zbral mikavno gradivo za razmišljanje o tej temi. Knjigi je dal naslov Grenzen des Menschenmöglichen, Alleingänger am Berg. Obsega 240 strani in 40 slik, stane

pa 152 šs. Izšla je pri založbi Das Bergland-Buch v Salzburgu, Stuttgartu in Zürichu. Dumler, znan, sposoben publicist, se je zavedal, da ne more zbrati vsega gradiva, iz katerega bi lahko nastala zgodovina samohodstva in njegovih predstavnikov. Vsekakor pa bi bilo tako delo danes že potrebno, težko pa bi ga napisal en človek, saj je samohodcev danes ta dan vedno več na vedno širšem prostoru.

T. O.

THE HIMALAYAN JOURNAL

V knjižnici PZS najdete tudi to revijo, ki je za »osvajanje« Himalaje gotovo najbolj informativna in najbolj zanesljiva. 28. zvezek je zbral gradivo za l. 1967 in 1968, naslednji za l. 1969. Glavni urednik je zdaj S. S. Mehta. V dveh zvezkih je dokazal, da je kos zbiranju in urejanju neprestano naraščajočega gradiva. Prvi zvezek je posegel v manj znane predele, bo torej dragocen za žepne odprave, ki si ne morejo privoščiti lagodnosti. Nekatere ekspedicije te vrste smo v rubriki »Razgled po svetu« omenili, vseh pa ne. V tem dvojnem zvezku bo planer ekspedicij našel vse razporejene v tabele. V naslednjem zvezku so posebno bogate ilustracije in grebenske skice. Med ekspedicijami pa so tudi nekatere večje. Tudi teh je toliko, da jih ne gre naštevati, o mnogih pa smo več ali manj ob času poročali.

T. O.

TIROLSKI SMEH

Založba Bergland-Buch v Salzburgu je izdala knjigo tirolskega humorja. Napisal jo je Karl Ladurner z naslovom »Die Brixner Predigt, lachendes Tirol«. Ime 246 strani in 44 risb, stane pa 98 šs. V knjigi nastopajo zastopniki raznih slojev, stanov, poklicev, letoviščarjev in smučarjev v različnih življenjskih situacijah. Nekaj paberkov tirolskega humorja nam je mimogrede posredoval Janko Mlakar, in ga tako ponašil, da se nam ni zdel prov nič tuj, čeprav je navedel vir anekdote ali smešnega prigodka. Pri nas se že dalj časa govori, da bomo začeli zbirati domači gorjanski humor, vendar žal ostaja pri besedi. Gotovo bi opravil lepo delo, kdor bi nam s te strani pokazal našega hribovskega kmeta, bajtarja pa gospoda, ki je z njim prišel v tak ali drugačen stik, divjega lovca, žandarja, gostilničarja in njegove pomagavke pri delu z gosti itd. Lahko bi »nastavil mrežo« tudi sodobnim šalam in dovtipom, bera pa bi bila dovolj velika, s starino, ki se izgublja, z ljudmi, ki se nenehoma poslavljajo. Koliko dragoce-nega gradiva za naš slovenski smeh je samo v zvezi s Čopom!

T. O.

RAZGLED PO SVETU

ČESKA KATASTROFA na Huascaranu je odmevala l. 1970 po vsem svetu. Pri tem se je mnogo pisalo o potresih in o posebnih pogojih za potrese v Južni Ameriki in posebnih posledicah v »perujski Švici«, ki jih imenujejo »huyakos«, to je plazove iz blata, kamenja in snega. Pred leti smo obširneje poročali, kako je 13. 12. 1941 voda prekljuvala morenski nasip jezera Palacocha, udrila navzdol in uničila tretjino mesta Huaraz ter pokopala 6000 ljudi.

10. l. 1962 so se odlomili veliki ledeniki na nižjem severnem vrhu (6655 m) Huascarana. V dveh minutah je plaz zmozel 30 km poti in uničil mesto Raprahirca (4000 mrtvih).

31. maja 1970 je »huyako« zasul Čeha. Češka odprava je sprva kanila iti na Mt. Kinley na Alaski (6125 m), konec l. 1969 pa so se odločili za Južno Ameriko.

11. maja so dosegli prostor za taborišče, prostor, na katerem so taborile vse ekspedicije, ki so imele za cilj področje Huascarana. Taborišče je imelo urejeno parkirišče, v načrtu je bil tudi hotel. Dva dni za Čehi je prišla japonska odprava. Japonci so si nejevoljni izbrali manj ugoden prostor na drugem bregu jezera Llanga Nuco. Čeha je 18. maja zadela nesreča, na mastni pastirski stezi je spodrsnil v smrt ing. I. Bortel. Pokopali so ga v 28 km oddaljenem Yungayu, nato pa so se vsi spet zbrali v usodnem taboru smrti. 30. maja so jih obiskali Japonci.

31. maja ob 15.24 so začutili potresni sunek. V tistem trenutku je pripeljal v tabor kmetič svoje živinče in skočil v nasprotni breg, se prijel za drevo, da bi ga huayako ne vzdignil v zrak. Od tam je lahko opazoval, kako je »huayako« pridrl s severnega vrha Huascarana in zasul tabor 10 m visoko. Del plazu je butnil v nasprotni breg, se ustavil, nekaj pa ga je vrglo tudi nazaj. Jezero je naraslo za 7 m. Večji del plazu je nato drvel na zahodni strani še 30 km dalje in preko stranskega grebena planil proti mestu Yungay in zasul 17 000 prebivalcev.

AIGUILLE DE BLAITIÈRE v Aiguilles de Chamonix je znana po zahodni steni, ki sta jo 25. julija 1954 zmogla dva angleška prvaka, alpinista J. Brown in D. Whillans. 700 m visoko steno, zelo atletsko, je lani v 9 urah sam preplezal René Desmaison, potem ko je v Švici na filmskem festivalu v Diablerets odnesel prvo nagrado za alpinistični film.

COL DU PLAN ima težko severno steno. 27.–29. decembra 1969 sta pozimi tu čez prišla kot prva Patrick Cordier in Sylvain Jouty. Ledenik »visi« v dveh zgornjih tretjinah v taki strmini, kot da bo zdaj

zdaj zgrmel čez skalnat skok v spodnji tretjini. Ves čas sta plezala v velikih objektivnih nevarnostih, v velikem mrazu, skratka v zelo težkih okoliščinah.

BONATTIJEV STEBER V AIGUILLE DU DRU je leta 1969 poleti preplezal drugi samohodec Anglež Eric Jones. 23. in 24. julija 1969 pa sta G. Héran in P. Cries opravila peto ponovitev slovite direktne ameriške smeri, ki sta jo l. 1962 preplezala asa Hemming in Robbins. Héran in Cries sta plezala čim več prosto, zato sta s seboj imela najlažjo opremo za bivak, lahke čevlje in zelo malo hrane. Prvi bivak sta si uredila 150 m nad počjo, drugi v smeri iz l. 1952 nad fiksno vrvjo. Čistega plezanja je bilo 25 ur. Grandiozno prosto plezanje, pravi poročevalec. Za smer iz l. 1952 v zahodni steni pravi, da je bila v tistem času preveč našpikana, preveč »poklinjena« (sur-pitonné).

GRIVOLA je vrh v Gran Paradiso. Tu so januarja l. 1970 kot prvi pozimi preplezali severovzhodno steno Calcagno, Cerutti, C. di Pietro Gogna in Macchetto. Na sestopu jih je slovita Grivola prisilila k bivaku, ne oziraje se na slavne može v navezi.

SAMOHODEC RENAUD je v francoski alpinistični kroniki zablestel v l. 1970. 3. do 5. novembra 1969 je sam preplezal direktno smer v severni steni la Meije z dvema bivakoma pri vzponu in s tretjim pri sestopu. Vodnik R. Renaud je istega meseca 1969 prav tako sam zmozel greben Coste Rouge v Ailefroide Centrale.

Piz Badile v Val Bregaglia pa je sprejela v goste angleškega samohodca Cliffa Philippsa in to v sloviti severovzhodni steni. V Piz Badile sta se 14. do 18. marca mudila A. in G. Rusconi. Speljala sta nova težko smer v severovzhodni steni in s tem opravila tudi prvi zimski vzpon v tej smeri. Smer poteka med Cassinovo iz l. 1937 v severovzhodni steni in smerjo vzhod-sever-vzhod Corti-Bataglia iz l. 1953. Pripravila sta smer s poskusom v istem mesecu 1970. Pri poskusu sta bivakirala tri noči, pri celotnem vzponu še petkrat, skupaj je torej smer od njiju terjala kar 8 bivakov.

CAS, švicarski planinski klub ima po stanju konec l. 1969 142 planinskih koč s 7561 ležišči. L. 1969 so v njih našteali 224 000 nočitev, od teh je bilo 153 000 članskih. Največja švicarska koča je Cristallina s 120 posteljami, najbolj obiskana pa koča Monte Rosa, ki je imela 7103 nočitev. Tudi koča Trient s 110 ležišči je imela mnogo obiska (5740

načitev), več kakor katerakoli koča v Montblanškem masivu.

Avstrijske koče, 690 po številu s 30 000 ležišči, so bile razmeroma manj obiskane od švicarskih in francoskih.

MONTE AGNER je v zadnjih letih zelo razglašena gora v Dolomitih. Ima veličastno severno steno. O prvem vzponu smo obširneje poročali. Zanimivo je, da je smer že oktobra l. 1969 preplezal samohodec A. Ursella iz Vidma (Udine). Isti plezalec je pospravil tudi četrti vzpon 15. junija 1970.

127 BIVAKOV – ZAVETIŠČ ima Italija. Skoro vsi so last CAL, 10 od njih jih je zgradil akademski klub (CAAI). L. 1969 so tak bivač z devetimi ležišči postavili Italijani na Brevilu, v vznožju grebena Furggen.

SMUČARSKA EKSPEDICIJA OD ALASKE DO OGNJENE ZEMLJE. Avstrijski so, res ambiciozen alpinistični narod, prvo beseda pa bi radi imeli tudi v smučanju. Jeseni l. 1970 so startali z ekspedicijo v smučski svet Severne in Južne Amerike, vrnili pa se bodo septembra 1971. Navadna, za majhno deželo kar orjaška odprava ne spada v kategorijo drugih ekspedicij. Finansirajo jo predvsem ministrstvo za prosveto in druge javne institucije, vodijo pa jo trije profesorji višjih šol za telesno kulturo. Cilj odprave so vrhovi na Alaski, v Kanadi, Mexicu, Venezueli, Kolumbiji, Ekvadorju, Boliviji, Čilu in Patagoniji, med katerimi mnogi še niso bili doseženi s smučmi. Poleg tega avstrijski strokovnjaki za telesno kulturo skušajo utrditi vpliv avstrijske smučske tehnike, raziskati možnosti, da bi jo razširili v različnih državah z avstrijskimi smučarskimi učitelji, in znanstveno ugotoviti pomen smučarstva različnih ameriških narodov.

Seveda javna sredstva ne bodo zadostovala. Vsi trije profesorji so organizirali široko razgledniško (ali pozdravno) spominsko akcijo, pri kateri prodajajo razglednice po 30 ös.

JUŽNO STENO ANNAPURNE je lani preplezala družba velikih angleških plezalcev. Vodil jih je znani Christian Bonington, ki ga srečujemo v najtežjih smereh več kot eno desetletje. Boysen, Estrouf in Bonington so se poleti 1970 že napravljali na Alasko, ko so zvedeli, da je Nepal odprl himalajske duri. In odpeljali so se pod veliko himalajsko steno, češ, veliki vrhovi so že vsi odkriti in osvojeni. Po fotografiji se jim je zdelo južna stena Annapurne kot novečana severna stena Grandes Jorasses. Že fotografija jim je govorila, da bo zelo težko v ledenem steburu sredi stene in nič lažje v kopni barieri v drugi tretjini stene med 6900 in 7500 m. Pridružili so se jim še asi, ki jih ni treba predstavljati: Dougal Haston,

Don Whillans, Jan Clough, Mick Burke in še Tom Frost iz ZDA. Taki možje so lahko računali na Mountain Everest Foundation. Bonington je povabil še Mika Thompsona, dr. Dava Lamberta in Kelvina Kenta, oficirja, ki je v armadi služil z Ghurkami in naj bi skrbel za zveze in za bazo. Odločili so se, da bodo s seboj vzeli kisik, prepričani so bili, da bo prišel prav v kopni barieri. Izbrali so francoske baterije, ki so se v zadnjih 15 letih najbolje izkazale.

Ekspedicija je odšla iz Pkhare 22. marca 1970, kamor je minimalno opremo pripeljala Royal Air Force. Pod pazduho jim je izdatno segla »British Army« in tako so dobro podprti šli po poti, ki jo je l. 1950 utrl Maurice Herzog. Glavna oprema je bila daleč za njimi na ladji. 28. marca so prispeli v »Svetišče« (Sanctuaire), ledeni bazen, ki oklepa južno steno Annapurne. Sprejel jih je pravi »bobneči ogenj« plazov, vendar so ugotovili, da ne tolčejo poti, ki so si jo izbrali. Težave so imeli že v samem pristopu k steni, ki jo je branil pravi blodnjak serakov. 2. aprila so že postavili tabor 1, 6. aprila tabor 2 na višini 5300 m, kjer so pravzaprav vstopili v steno. Ko so prišli do višine 6100 m, je prišla v bazo vsa oprema z ladje, zasluga Jana Clougha, ki se je kasneje smrtno ponesrečil pod vstopom. 23. aprila so že imeli tabor 4 v 6400 m. Od tu dalje so morali plezati v zahtevnem svetu in ekspoziciji. Za težavnost njihove smeri govori podatek, da je vsaka naveza iz baze do tabora 4 rabila štiri dni. Do tabora 4 so prihajali šerpe in to v svetu, v kakršnem nobeden od njih še ni nosil ne plezal. Nad taborom 4 so 100 m stene opremljali tri dni. Do 3. maja so zmagali 450 m in postavili tabor 5 v višini 6900 m. Tu so postavili šotor, ki so ga preskusili v viharjih v Patagoniji. Ima obliko paralelopipeda, ima lahko ogrodje in poseben najlon. 7. maja so v snežnem viharju dosegli kopno barieri, v kateri so se dajali pet dni. Ves čas je bil na čelu Mick Burke, ki je s Tomom Frostom izredno spretno in praktično napel vrvi. (Kdor je videl Micka Burka, bi kamaj mogel verjeti, da tako majhna in drobna osebnica kaj takega zmore!) Za naskok na vrh so štedili z navezo Don-Dougal. Vse druge naveze so bile v tej višini že močno zdelane. Sredi kopne bariere so postavili tabor 6 po osmih tednih skrajnih naporov. Za 15 metrov višine so se dajali celo uro. Bilo je hudo za mišice in še za živce, kajti v kopni barieri jih je vznemirjala kamenita kanonada. 20. maja je Bonington poskrbel za transport od tabora 5 na 6. Takole pravi: Samota je bila strašna in obenem spodbudna. Tu je bila 60 m visoka stena, čez katero je visela vrv. Ločen od nje je moral vsak z jumarji premagati praznino pod seboj in se gugati kot jo-jo zaradi elastične vrvi. Sopol sem kot kovaški meh,

da sem po dveh urah zmagal to preizkušnjo. Mislim, da mi bodo eksplodirala pljuča, za vsak korak sem pet minut duškal. Skoro sem jokal od utrujenosti...» 22. maja so na tabor IV za Dougala in Dona prinesli šotor in opremo za naskok. Zatekli so se k 5 kg težkim steklenkam kisika. Bonington sam je nosil več kot 20 kg na hrbtnu v višini 7500 m. Hoteli so priti na vrh v treh navezah. Na vrhu kopne bariere so bile razmere še težje. Šotora niso mogli postaviti, zato so se umaknili v tabor 6, kjer je bilo v šotoru prostora za 2 osebi. Bonington je bivakiral na prostem najmanj stokrat, takega bivaka pa še ni doživel. Naslednji dan je bilo vreme še slabše. Clough in Bonington sta sestopila v tabor 4. Od tu sta poklcala po radiu Whillansa in Hastona, ki sta medtem prispela sama na vrh. Haston je filmal Whillansa in tako prinesel avtentično dokumentacijo z vrha. Razločno sta videla tudi sledi angleško-nepalske vojaške ekspedicije, ki je po severni strani teden poprej dosegla vrh. Na vrhu sta bila deset minut. Komaj sta verjela, da sta v resnici prispela sem gor po tako strašnih preizkušnjah. 750 m sta zmagala brez kisika v smrtni coni. Dva dni nato sta Frost in Burke skušala ponoviti njun uspeh, pa ju je zavrnil veter.

Pri evakuaciji je pod taborom 2 serak ubil Jana Clougha. Bilo je 30. maja 1970. Popolno naključje, ki lahko zdrobi najboljšega plezalca.

Zdravnik, specialist za višinsko fiziologijo je izjavil, da so prekoračili – fiziološko gledano – mejo možnega. Ugotovili so, da do 7300 m gre brez kisikovih steklenic in da v tej višini človek lahko opravlja taka dela kot na morskem gladini. Odprli so dobo himalajskega plezanja v težkih stenah, torej novo dobo, ki lahko pomeni nov vir plezalskega entuziazma. Oprema, tehnika in taktika omogočajo nove dosežke tam, kjer si doslej nismo mogli zamišljati človeka v akciji.

Slike, ki ponazorujejo Boningtonovo poročilo v »La Montagne« 1970/12, so fantastične po kvaliteti posnetka a kaj šele plezalskega dejanja.

34 000 POSTELJ ima turistična skupnost »Kitzbühelske Alpe«. Po treh letih združevanja se je 18 zimskošportnih krajev tega področja zedinilo za skupno akcijo, najprej za prospekt, ki pove, da ima Kitzbühel z okolico 5 žičnic, 51 sedežnic in 44 liftov. Za enotni »smuški potni list« pa se ne morejo sporazumeti, čeprav račun govori za to.

ZLOMLJENA KOST je kljub napredku medicine še vedno huda poškodba, predvsem pa dolgotrajna. Največkrat si smučar zlomi levo nogo, smučarski statistiki pravijo, da je skoraj dvakrat več zlomov leve noge. Iz Moskve poročajo (Alpinismus 1971/1), da je možno zlomljeno nogo pozdraviti v enem dnevu in to s pomočjo

plastične mase in ultrazvoka. Nemški zdravnik dr. Asang gleda na to novico zelo kritično, češ da so v Nemčiji tudi delali take poskuse, vendar brez večjih uspehov. V Moskvi uporabljajo umetno snov, ki jo v sklepu otrdijo z ultrazvokom. V sklep jo lahko nameste samo z operacijo, ta pa rabi svoj čas za zdravljenje. Pa tudi sklep se mora zdraviti, čeprav ga plastika prvi dan stabilizira. Kdo ima prav?

KABINSKO SEDEŽNICO so vpeljali Francozi na Grands Montets, da bi smučarjem ne bilo treba več zmrzovati v višinah blizu 3000 m, kjer sicer smučajo tudi poleti. Iz kabine za dva smučarja gledajo na spodnji strani samo smuči, ker se kabinska sedežnica (za dva smučarja) odpira spredaj in se smučarja potegneta v višino, ne da bi jima bilo treba snemati smuči.

JAPONSKE SMUČI zelo upoštevajo v Ameriki, uveljavljajo pa se tudi v Nemčiji, Sviči, na Švedskem, v Kanadi. Japonska je po l. 1950 s hitrimi koraki postala smučarska velesila. L. 1927 so našli 6 milijonov smučarjev, letna proizvodnja pa je znašala blizu 2 milijona smuč.

MONT BLANC 1970. V zadnji številki »La Montagne«, glasilu CAF in Groupe de Haute Montagne je Lucien Devies, glavni urednik te revije, lakonično zapisal, da so tretji vzpon preko Linceula (Mrtniškega prta) v Grandes Jorasses 4. do 8. junija opravili Jugoslovani J. Ažman, J. Brojan in J. Kofler. Koflerja, velike osebnosti našega alpinizma, žal ni več med nami. Japonci so 22. dec. 1971 do 2. jan. 1971 uspeli v Point Walker. Kronist Devies je opozoril na čas plezanja, saj so bile razmere v steni izjemno dobre, le mraz je pritiskal. – V Col du Caïman sta v severozahodni steni l. 941 preplezala Gaston Rebuffat in Lionel Terray dokaj težko smer. Na ponovitev je čakala celih 17 let. Opravila sta jo l. 1959 Angleža Grieve in Spence. Severna stena Les Droites je v l. 1970 kljub svoji težavnosti postala skoraj modna. Zabeležila je 12 ponovitev, poleg tega pa so Svicarji Berger in brata Müller kot prvi preplezali to steno pozimi. 22. decembra so jo opremili s 600 m pritrjenih vrvi, od 1. do 4. januarja pa so izplezali.

PIZ BADILE. Novo smer v Piz Badile, narajeno pozimi 1969/1970, razglašajo za eno od najtežjih v Alpah. Poleti 1970 so jo ponovili pod vodstvom G. Rusconija, prvopristopnika, Bosisio, Burini, Fabbria, Fumagalli, Perego, Tessari in K. Airoldijeva. Zapisali so, da je to sijajno plezanje, večji del prosto, skala odlična, tako da bi smer lahko imenovali klasično. Težavnost je ekstremna.

STISKA ZA VELIKE CILJE. Iščejo se osem-tisočaki: Če jih je samo 14, so že davno »notrgani sadovi« Himalaje. Tiroinci so iznašli 15. osemtisočak, verjetno s pomočjo ing. Erwina Schneiderja, ki jim je gotovo šel na roko. Idrjčan E. Schneider (pred leti smo poročali, da se rojstnega kraja rad spominja), je na vprašanje G. O. Dyhrenfurtha, kako je s temi osem-tisočaki, odgovoril, da jih je 20, če računamo, da ima Lhotse od Lhotse-Sar do glavnega vrha več markantnih špiikov od 8511 m do 8314 m in to na daljavo 1260 m. Če seveda ti veljajo kot osemtisočaki, bi se za ta naslov potegnilo še nekaj špiikov v sosesčini Everesta, Kanča, Broad Peaka (v jeziku balti Falčan Kangri). Če bi tako iskali visoke cilje, bi jih našli zlahka 20, torej bi jih pet še ostalo za lovce na najvišje vršake.

D. O. Dyhrenfurth sklepa ta zapis (Alpinismus 1971/1): »Geografsko pa je nedvomno prav, če ostanemo pri historičnih 14 masivih z nad 8000 metri«.

SOVJETSKI ALPINISTI V PERUJU. Gorski reševalci in alpinisti so spremljali sovjetske zdravnike, ki so šli perujskemu ljudstvu na pomoč ob nedavnem potresu. Med njimi je bil V. Kavunenko, ki je glede sovjetskih alpinistov izjavil, da so imeli s seboj že neke izkušnje pridobljene ob potresu v Zahodnem Kavkazu. Ko je prišlo do katastrofe pri Huascaranu, je SZ lahko poslala zdravniško ekipo, ki je imela za seboj Kavunenkov alpinistični tečaj. Zdravniki so delali v višini 4000 m. V spomin čeških in slovaških alpinistov se je ekipa zdravnikov in alpinistov povzpela na Huascarana. Na ledeniku so morali obiti orjaške razpoke, ki jih pred potresom ni bilo. Zato je bila orientacija težja. Bivakirali so v višini 5700 m. Ponoči jih je presenetil potres 5 stopnje in prav blizu šotorov zasekal široko in globoko razpoko. Naslednji dan so prišli do višine 6100, 24. avgusta 1970 pa so postavili možica na vrhu Huascarana, razvili sovjetsko zastavo, v možica pa dejali pisan dokument in posnetek Pik Lenina. O tem poroča A. Poljakov v sovjetskem tedniku »Nedelja«.

AVSTRIJSKI PP (PRIJATELJI PRIRODE, NF) SPET V ANDIH. 26. dec. 1970 so avstrijski NF iz Frankfurta ob Maini poleteli v Buenos Aires, nato z avtom zdrknili v Barreal in po 115 km pešhoje dosegli izvir Rio Colorado. Raziskovali so andsko skupino Mercedario. Taborišče so si sredi januarja postavili pod južno steno najvišjega vrha (6770m). Torej pravcati bliskoviti dostop. K tem jim je pomagal Tirolec Gerhard Watzl, ki vodi v Buenos Aires avtofirmo »Mercedes«. Ekspedicija je izbrala velike cilje: celo vrsto vrhov nad 6000 m in največje stene v Andih in na ameriškem kontinentu, ki segajo 3000 m visoko, uklenjene v led.

PLANŠARSKI BONTON

Na Bistriški planini je majerca skrbela za okoli 50 krav. Ker pa vse niso mogle biti Cike, Liske in Jagode, jih je klicala kar po imenih gospodarjev – Česnovka, Mokorelka, Mašlinarca itd. Tudi gospod Aljančič, po domače Mašlinar, je imel telico v planini. Prišel je pogledat, kako in kaj je z njo. Majerca: »Ja, ja. Takoj jo bom poklicala. Mašlinarca – nu, nu!« Gospodu Aljančiču pa se to ni zdelo primerno, zato je skromno pripomnil: »Ali je ne bi rajši poklicali gospa Aljančičeva?«

NAŠA ZAKONODAJA

Alpinist in gorski reševalec Vili Globočnik-Komanč nekoliko jedlja, ali kot rečemo v našem koncu – cecva. Zakaj v politiki nima uspeha, je takole razložil: »Zakaj jaz v politiki nikoli ne pridem naprej? Ker cecvam. Naredé nov zakon in preden ga jaz preberem, že drug izide. Ne dohajam.«

SNUBITEV

V cerkljanskih hribih so prišli možje snubit, kot je bil običaj. Pogovorili so se po domače, kakor so bili navajeni govoriti med seboj: »Ali bi dali vaše zijalo za našega telebana?«

ČE BO KAJ OSTALO ...

Šolski nadzornik Janko Kokalj je prišel na podeželsko šolo, ko so pri likovnem pouku ravno modelirali iz gline. Učiteljica je vprašala učenca, ki mu je šlo delo najbolj izpod rok, če bi naredil tudi tov. nadzornika. »Bom, če bo ostalo kaj dreka.« Illovici so tam rekli drek.

STARA PILA

Hlapec bi rad nabrusil sekuro. In je v veži vprašal, kje je spet stara pila. Gospodinja, ki ga je rada srknila, pa se je zadržala iz kuhinje: »Kaj pa tebe briga, če sem ga pilat?«

K.

SLIKA NA PRVI STRANI ZGORAJ: MED LEDENIKI IN ŠPIKI: LEVO KUH E
NADIR SAH, DESNO SPODAJ VRH NASER CHOSRAU CHUKE
FOTO STANE BELAK

SLIKA NA PRVI STRANI SPODAJ: NAŠ DRUGI CILJ, SZ. STENA
CHOSRAU CHUKE (6500 m)

FOTO STANE BELAK

SLIKA NA DRUGI STRANI: RAZOR S ŠKRBINE POD ŠPIKOM

FOTO VILKO FINZGAR

SLIKA NA TRETJI STRANI: S KUGYJEVE POLICE

FOTO VILKO FINZGAR

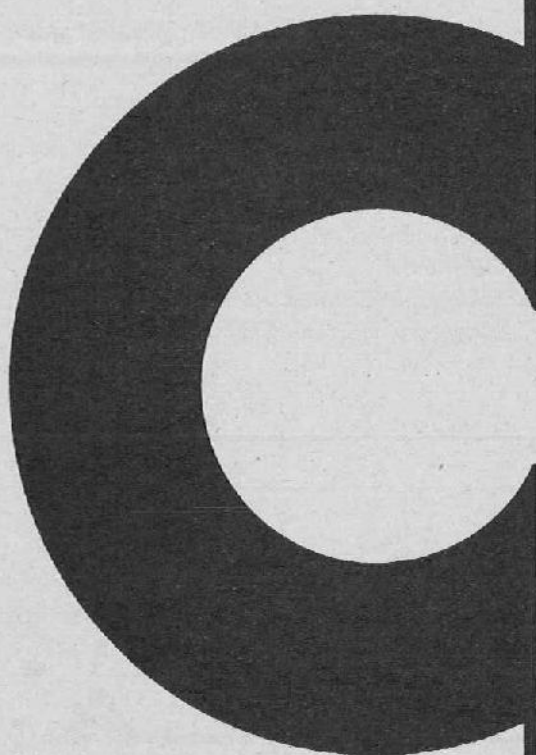
SLIKA NA ČETRTI STRANI: NA VRHU MALE MOJSTROVKE, V OZADJU

FRISOJNIK, PLANJA, TRIGLAV

FOTO ARH. MILAN ROPRET

**doma ali
na izletih**

**najboljša
družba**

DELO

TEDESKA TRIBUNA

tovariš

stop

nr razgledi

roman

STRIP roman

HRIBOVCI

emona

Predno greste na pot ne pozabite obiskati naš

market

ki vam poleg ostalega neprehrambenega in pre-
hrambenega blaga nudi tudi

- BARJENE KLOBASE
- TRAJNE, POLTRAJNE
IN SUHOMESNATE IZDELKE
- DELIKATESE
- DOMAČE SPECIALITETE
- KONZERVE
- pakirano SVEŽE KRANJSKO KISLO ZELJE
obogateno z C vitaminom

POLZELA

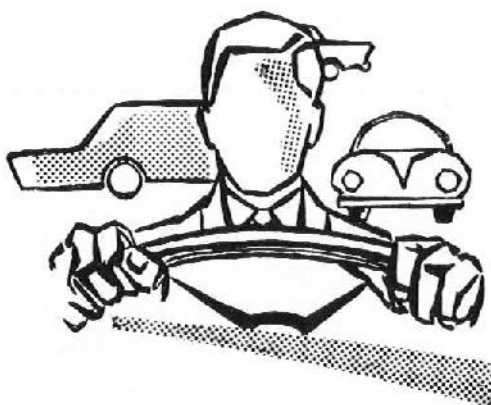
TOVARNA NOGAVIC * POLZELA

VAM IZ SVOJEGA ASORTIMANA
NUDI VELIKO IZBIRO
KVALITETNIH IN ELEGANTNIH
ŽENSKIH, MOŠKIH
IN OTROŠKIH NOGAVIC

INTERTRADE

podjetje za mednarodno trgovino

LJUBLJANA

CENTRALA v Ljubljani, Moše Pijadejeva 29
S PREDSTAVNIŠTVI v Beogradu, Zagrebu, Reki, Sarajevu,
New Yorku, Bogoti, New Delhiju, Bombayu, Madrasu, Kal-
kuti, Kairu, Pragi, Oslu, Berlinu in Varšavi

Planinci

na vrhu Triglava se boste počutili še prijetneje, če vas bodo greli jopiči iz islandске volne, ki jih izdelujejo za vas pletilje iz Sirogojna.

Trikotažo najboljšę kvalitete lahko nabavite samo v razstavnih salonih in trgovinah **Jugoexporta**
Beograd, Kolarčeva 1, Knez Mihajlova 10 in Terazije 2

Po vrnitvi s teške ture se boste najbolje odpočili na pohištvu **Jugoexporta** ki ga lahko nabavite v razstavnih salonih:

v Beogradu:

Kolarčeva 1
Bulevar revolucije 84
Generala Ždanova 78

v Skopju:

JLA 66

v Splitu:

Kupališki prilaz 12

v Zagrebu:

Zagrebski velesejem
Paviljon 19

v Novem Sadu:

JLA 25

v Nišu:

Rudjera Boškovića 2

Jugoexport

Beograd — Kolarčeva 1

